

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

AÇILIN KAPILAR

YUSUF ZİYA BAHADINLI

Roman

Açılın Kapılar

Yazılama Yayınevi: 183
Edebiyat: 22

Açılın Kapılar

Yusuf Ziya Bahadınlı

Editör: Merve Üzel
Düzeltili: Merve Üzel
Kapak Tasarımı: Levent Karaoğlu
Sayfa Düzeni: Umut Tuna
ISBN: 978-605-2222-17-1
Birinci Baskı: Eylül 2018

© Yazılama Yayınevi

Baskı: Mutlu Basım Yayın - Bahri Mutlu
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 256 Topkapı - İSTANBUL
Tel: 0 212 577 72 08
Sertifika no: 18569

Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.
Serasker Cad. Osmancık Sokak
Betül Han 9/13 Kadıköy - İstanbul
Sertifika No: 12411
Tel: 0 216 338 52 59
iletisim@yazilama.com
www.yazilama.com

Açılın Kapılar

Yusuf Ziya Bahadınlı

ROMAN

Yusuf Ziya Bahadın'ın:

- 1927 – 1938 Bahadın'da doğdu, ilkokulu orada okudu.
1939 – 1940 Yozgat Ortaokulu'nda okudu.
1940 – 1944 Pazarören Köy Enstitüsü'nün ilk mezunu.
1944 – 1947 Bahadın'da öğretmenlik yaptı.
1947 – 1951 Yüksek Köy Enstitüsü – Balıkesir Eğitim Enstitüsü
Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde okudu.
1951 – 1952 İspir Ortaokulu Türkçe Öğretmeni
1952 – 1953 Yedek Subay Okulu ve Yedek Subaylık (Tuzla – Kırıkkale)
1953 – 1954 Kars – Cılavuz Köy Enstitüsü Edebiyat öğretmenliği
1954 – 1957 Konya – İvriz Öğretmen Okulu Edebiyat öğretmenliği
1957 – 1958 Öğretmenlikten istifa. Ankara – Türk Hava Yolları'nda memurluk
1958 – 1959 Düzce Ortaokulu Türkçe öğretmenliği
1959 – 1960 Öğretmenlikten istifa. İstanbul'da bakkallık
1960 – 1961 İstanbul Erkek Lisesi Edebiyat öğretmenliği
1961 – 1965 "Hür Yayınevi" kuruculuğu ve işletmeciliği
1965 – 1969 TBMM'de Türkiye İşçi Partisi Yozgat Milletvekilliği
1969 – 1979 Yayıncılığı "Yeni Dünya" adıyla sürdürdü.
"İlke" ve "Yeni Dünya" adıyla iki dergi çıkardı.
2.TİP'e kurucu üye sıfatıyla katıldı.
1979 – 1991 Almanya'yadavetli gitti; bir yıl kalacaktı; 1980 askeri darbe
nedeniyle dönemedi. Fransa'dan 1983 yılında sığınma pasaportu aldı
ve Almanya'da Nürnberg, Berlin, Hannover'de on yıl sürgün kaldı.

Yazarın Eserleri:

Hikâye: *İtin Olayın Ağam* (Hür Yayınevi, 1964), *Haçça Büyüdü Hatış Oldu* (Yeni Dünya, 1978), *Geçeneğin Karanlığında* (Yeni Dünya, 1982), *Titanik'te Dans* (Yeni Dünya, 1986), *Tavandaki Kırmızı* (Hikâyelerinden Seçmeler, Morbenek, 1999)

Roman: *Gülleceli Kâzım* (Hür Yayınevi, 1965, 1982; Morbenek, 2004), *Güllecelyi Sel Aldı* (Hür Yayınevi, 1972; Yeni Dünya, 1978; Morbenek 2003), *Gemileri Yakmak* (Yeni Dünya, 1977; Hitit, 1989; Milliyet, 1990), *Devekuşu Rosa* (Cem Yayınevi, 1991), *Lidya Gözleri Yaprak Yeşili* (Morbenek, 1996, 2000)

Anı: *Öyle Bir Aşk* (Sarmal, 1993; Say, 1995; Gelenek, 2000; İmge Kitabevi Yayınları, 2007), *Meclis'in İçinde Vurdular Bizi* (Asya – Şafak, 2006)

İnceleme: *Dört Sosyalist Ülke* (Hür Yayınevi, 1970), *Türkiye'de Eğitim Sorunu ve Sosyalizm* (Hür Yayınevi, 1968), *Anadolu Aleviliği ve İslam Fanatizmi* (İnsancıl, 2009), *Yaşamak ve Ölmek Üstüne...*

Sözlük: *Deyimlerimiz ve Kaynakları* (Hür Yayınevi, 1958, 1959, 1982), *Türkçe Deyimler Sözlüğü* (Hür Yayınevi, 1964, 1967, 1969 – 2 baskı, 1971, 1976, 1978, 1980, 1981, 1982, 1984), *Atasözleri Sözlüğü* (Aydın Su takma adı ile) (Hür Yayınevi, 1972, 1973, 1974; Yeni Dünya, 1975, 1981, 1982, 1983, 1985, 1986, 1987, 1988; Yuva Yayınları, 1990, 1991), *Türkçe Okul Sözlüğü* (Hür Yayınevi, 1975)

Özel Baskı: *Hikâyelerinde – Romanlarında BAHADIN* (Morbenek Yayınları, 2003), *Kırk-bir Yazar Kırk-bir Yorum, Kim İsem Oyum*

***“Kırk yıldır Paris’teyim, ama
ben hep Türkiye’yi yaşadım.”***

Abidin Dino

Irmak Gibi Çağıldamışız

Sonra bıyığı aşağı taralı, gözlerinin içi gülen, göz yanları kırış kırış, kasketli, utangaç, korkak, hali köylü hali, sonra yokuş, matbaa kokusu, sonra ince belli sarı kuşaklı bardakta çay, sonra iş dönüşü çalkalana köpüre kayıyorsun mavi suyun serinliğinde, Kadıköy’desin, köyün bağları sonra...

“Bunlara güvenilmez!” demişti Hasan, “Keyf için adam çiğnerler!” Kırmızı ışıktaki geçmek akıl alacak iş değildi, babamı düşünüyordum, İstanbul’u. Sahi babamın sesi nasıldı, sözgelimi ince miydi, gür mü? Sözcükleri nasıl söylerdi, kaleme “galem” mi derdi? Ne fena, on iki yıl her gün yanında olduğun babanı birkaç yönüyle anımsıyorsun ancak! Sonra yeşillikte bir süre bekledim. Bu sürücülere güvenilmezdi gerçekten, nasıl da geçiyorlardı yanı başından, sıyrarak. Kurala uymak, yasaya uymak ya da iyi bir yurttaş olmak anlamında değildi aslında. Kurala uyarak adam öldürmek olanaklıydı, ölen kurala uymuyordu çünkü. “Neden yaptın?” diyecek bir kişi çıkmazdı karşına. Babamı kimse öldürmemişti, babam yaşamayı çok severdi, ne de güzel gülerdi...

Yol kıyısında yeşillik uzayıp gidiyordu. Doğaya uysun diye olacak yer yer küçük tepecikler oluşturmuşlardı, üstleri çimenli. Yağmur yağmıyordu, güneş vardı, böylesi gün azdı Berlin’de. Tepeciklerden birinde bağdaş kurmuş bir küme insan vardı, bağıra çağıra konuşuyorlardı. Çimenlere önce Türkler oturuyordu, şimdi de Almanlar. Geneline Türklerin çimenlere oturmalarını kınıyor Almanlar, yabanıl buluyorlar. Canlılığı öldürüyor, güzelliği bozuyor diyorlar. Türklerse şöyle uzanıp yatıvermenin, doğayla

bütünleşmenin, ona elini vermenin, tüm bedeniyle serinliği, tazeliği, yeşili duymanın, onu koklamanın güzelliğinden habersiz olmakla suçluyorlar Almanları. Oturanlardan biri; "Ah Almanya!" diye bağırırdı, şapkasını yere vuruyordu.

Yol boyu yürüyordum, Sümer'le buluşmaya daha bir saat vardı. Kaldırımın bisiklet bölümünden ve yanı başımdan iki kız geçti fır diye. Ayaklarında tekerlekli paten vardı, bacaklarında şort. Sarı saçlarının görülen aralıklarından ikişer mavi göz bakıyor, gü-lümsüyor, reklam dağıtıyorlardı. Tepecikteki görmediler kızları, belki de bir başka türlü bağırırlardı; "Ah Almanya!" diye.

O saat anlamıştı anam. "Neye saklanıyorsun yavrum?" demişti. Atlar şaha kalkmıştı çarşının ortasında, daha hızlı gitsin istiyordum. Yolun iki yanına dizilmiş insanlar, okul arkadaşlarım, hele kızlar, tüm kentli sonra! Anamın giysisi üçetekli, alı güllü, basmadan, başörtüsü de öyle, dişleri altındandı. Bense kentte ortaokul öğrencisiydim, lacivert giysi, kravat, iskarpin... "Neye saklanıyorsun yavrum?" diyordu anam, "Çok mu kötüyüm?" Arabanın içine yüzüstü uzanmıştım, beni kente görmeye gelmişti anam.

Hızlı yürümüşüm, sırtımda, yüzümde nem duydum uban durağının serinliğine girdiğimde. Uban tıksık tıksık, iş saatlerinde dolu dolu oluyordu, boş bir yere sıkıştım. Vagonun değişik yerlerinden Türkçe sesler geliyordu, Türkler çoğunlukta olmalıydı. Gülümsedim, iki kadının konuşmasını dinlemiştim, Türktüler. Biri ev aradığını, ancak bir yerde bulabildiğini söylüyordu. Öteki "İyi ya tut orayı" dediğinde, "İyi de yalnız orada Almanlar var!" demişti. İyi giyimli bir Türk kadının başörtülü genç bir kadına söylediğini herkes duyuyordu: "İnsan yirmi yıl koynuna girdiği adamı unuttur mu birden?" Başörtülü kadın örtülü başını sallıyordu durmadan. "Bir auf viderzeyn -allahaismarladık- midir bunca yılın bedeli? Birlikte sevinmiş birlikte üzölmüşsün. Bir ırmak gibi çağıldamışsınız yıllar yılı! Yolda rastlamış da sonra herkes işine gidiyormuşçasına allahaismarladık!"

Almanlar anlamadıkları, bağırılarak söylenen bu sözlerin nereden geldiğine bakıyor arada bir, sonra suskunluklarını sürdürüyorlardı. Orta yaşlı bir adam kanepenin bir köşesine başını dayamış uyuyordu, ağzı yarı açık. İnsan başkasının yanında uyumamalı diye düşündüm. Bir genç kız, pantolonu diz altlarından

bağlı, yerde önünde yatan köpeğini azarlıyordu boynundaki kayış bağı çekerek, köpek havlıyordu durmadan. "Almanlar birine buyurmak isterlerse her zaman," demişti Hasan, "onun için köpek beslerler. Bir de yalnızlık tabii." Köpekli kızın yanında bir kız daha vardı, genç bir adamla yarı uyur haldeydiler, gözleri kaymıştı, başları birbirine yaslı. Kızın ayağı çarpık duruyordu, gözaltları mor, kimse ilgilenmiyordu. Karşımda bir genç oturuyordu, kara kalın kaşlı, pos bıyıklı. Elindeki tespihi cebine koydu, eğildi, ellerini ayaklarına değdirdi, gülümsedi. Bıyığını sıvazladı, birkaç kez bir elini yukarı kaldırdı indirdi, bir süre de sağa sola çevirdi. Sağ bacağına titretmeye başladı topuğunu kaldırarak. Ağzını birkaç kez açtı kapadı, gülümsedi ve bir eliyle kanepenin demirinden tuttu, konuşan kadınlara bakmaya başladı.

"Gözlerine bakmışsın yıllarca..." Konuşan pek duygulanmıştı, bir Alman kadın arkadaşını çekiştiriyor olmalıydı. "Bir dünya kurmuşsunuz, et tırnak olmuşsunuz. Hadi gel deyince geliniyor, hadi git demek kolay mı ama! Bunlarda..."

Uban kayıp gidiyordu, ayakta duran çocuklardan biri kapıyı açmaya zorluyor, bağırarak ötekilere bir şeyler söylüyordu. Yüzü cama dayalıydı birinin, "bakın bakın!" diyordu Türkçe, "annemin çalıştığı yer!" sonra sırtını cama dayadı annesinin işyerini gösteren çocuk, burnunu oymaya başladı, gözleri şaşışmıştı. Kara kalın kaşlı, pos bıyıklı gencin sırtında atlet vardı. Kara, gür kılları atletin açık yerlerinden taş altında kalan çimenlerin kıydan fışkırması gibi çıkıyordu dışarılara. Elinde bir top anahtar, sağa sola sallıyor, şingırdatıyordu ve sese dönüp bakıyordu Almanlar. Keşke tespih çekse diye düşündüm. Sonra bir kız geldi oturdu kara kaşlı gencin karşısına, uban durunca. Sarı etekli, sarı ayakkaplı, kumral, havalı, gülümsedi otururken. Genç kıpırdandı, şingırtıyı daha da artırmıştı. Utangaç tavrı kızın, bir de bakışları, kızımdı bu, yüreğime bir iğne dürtüldü birden.

Pencere camının aynasından görüyordum şimdi, kızımdı, uzaklardan bakıyordu. "Baba kız şöyle konuşamadık seninle" diyordu, görmeyeli yıllar oluyordu. Günler miydi tez geçen, ömrümüz mü? "Domalan domalan!" diyordu, gözlerimin buğulandığını duyuyordum. İlk kez bir ülke gerçeğiyle yüz yüzeydi o gün ve kaba gücü ve kanı ilkin o gün görmüştü, yirmi yıl önce...

Çam Ağacında Kimler Oturur

O gün, “bırakma beni baba” diyordu, bacağıma sıkıca yapışmıştı. Boyu yarı boyuma ulaşıyordu. Arada bir başını kaldırıyor, balkonun camlı kapısından içeri bakıyor ve hemen yüzünü eski yerine yapıştırıyordu. Sıkıyordu bacağımy. Var gücüyle sıkıyordu. Aşağılara bakıyordum balkondan, Sultanahmet tüm görkemiyle önümdeydi; cami, minareler, Ayasofya, Topkapı ve Marmara. Bir tarihi görüyordum, bir kültürü yaşıyordum, bir güzelliği.

O minarelerden çıkan ses birden nasıl kırıldı da düştü içeri! Önce “Neden bayrak yok?” diye bağırılmışlardı, bulunmuş getirilmişti. Konuşmacı daha ilk tümcesini kurmamıştı ki, “Hani Atatürk büstü?” diye çığırmışlardı. Getirileceği söylenmiş, konuşma sürdürölmek istenmişti. “Hayır hayır!” demişlerdi, “büst gelsin önce!” Beklenmiş, büst gelmişti. Konuşmacı mikrofona yaklaştığında önüne pat diye bir çanta düşmüştü. Ve bir genç elinde bıçak, kolundan kan damlayarak yürek parçalayan bir sesle bağırmişti.

Şimdi de “Ezanda konuşulmaz!” diyorlardı.

Balkona yağmur çiseliyordu. Kızımın ilgisini dışardakilere çekmek istiyordum, yağmuru gösterdim:

“Bak!” dedim, “Buna ‘ahmak ıslatan’ derler.”

“Ahmak ne demek baba?”

İçerde karmaşa sürüyordu. Ayaklarının ucuna bastığında o da görüyordu, ama ben ayaklarının ucuna basmasını istemiyordum. İçerdekilerse ayaklarının ucuna basmadan görebilirlerdi dışarıyı. Cami, minareler, Ayasofya, Topkapı ve Marmara, onlar da görünler istiyordum.

“Biz ahmak mıyız baba?”

Gülümsemiştım, “Değiliz,” demiştım, “iyi düşünen insan ahmak değildir.”

“Evet baba!” diyordu, ama ben kızımın anladığından kuşkuluydum.

Vapurlar gidip geliyordu, Kadıköy bir kartpostal görünümünde. Çatılara, balkonlara güvercinler konuyor tek tek, kimi zaman sürüyle.

“Bak, bak!” dedim, “Bacalarından dumanlar çıkıyor, dinle bak düdük çalıyorlar!”

Vapur düdüklerinin bize ulaşamayacağını bilirdim, ama vapur düdüklerinin kızım için bir anlamı vardı. Kadıköy’de doğmuştu. Biraz büyüdüğünde arada bir İstanbul yakasına geçerdik, bu gelişigüzel geçişimizden pek hoşlanırdı, dünyası Kadıköy’dü daha. Şiirler söylüyordu, bir dizesinde; “Çam ağacında kimler oturur?” diyordu, kar altında kalan çam ağacının üşümesine üzülüyordu.

İnen binenler arasında, uban durunca, bir küme kadın vardı, köyde sudan geliyorlardı sanki. Elllerinde plastik torbalar vardı helke yerine, renk renk hırka üstlerinde, manto. Ubanın sıcaklığında eteği var mı belirsiz, sütyensiz Alman kızlarının yanlarına iliştiler.

Herkes koltuğunun üstüne çıkmıştı. Eli bıçaklı, kanlı genç bu kez de koltukların derilerini kesiyordu. İstiklal Marşı söylenmeye başlandı sonra. Bağrıışmalar durmuştu, biz de öylece durduk balkonda. Yüzüne baktım kızımın, dingindi. Marşın bitiminde söylediği ilk sözünden anlaşılıyordu:

“Şarkı söylediler değil mi baba?”

Şarkının bir barış belirtisi olduğunu düşünüyor olmalıydı. Aşağılardan bana bakıyordu kızım, saçında toplanan yağmur damlaları yüzünden göğsüne sızıyordu. Koyu kahverengi gözlerinde korku, gözbebekleriyle birlikte büyüyor gibiydi. Konuşmacının sesini bastırmak için daha çok bağrışıyorlardı. Konuşmacı kürsüden inmek zorunda kaldı, bir başkası geçti onun yerine. Daha yüksek sesle, sözcüklerinin daha üstüne basarak “Düşünce hava gibidir, sıkıştırırsanız patlatır kabını!” diyordu.

Vagonda alabildiğine yüksek bir cıvıltı vardı şimdi. Hasan “Ülkemizin medarı iftiharı,” diyordu Türkiyeli işçi kadınlar için “baksana hiç değışiyorlar mı?” Yüksel’s tersini söylüyordu, “Gönderirken

bunları insan üçer beşer ay kurs göstermez mi, böyle böyle davranın diye, yüzkarası yüz!” Hasan kızılıyordu Yüksel’e, “Bu başörtülüler, bu palabıyıklılar temizliyor Alman’ın pisliğini!” ve ekliyordu, “Almanlarda kompleks var, bin yıllık Anadolu uygarlığı yanında ne ki Alman’ın? Matematiğini gökbilimini, kimyayı Türklerden öğrendiler...”

Bir elim kızımın yüreğinin üstündeydi ve içeriden biri dışarılara tekme atıyor gibiydi.

“Korkulacak bir şey yok,” diyordum, “sadece bağışıyorlar.”

“Kızılıyorlar ama,” diyordu, ekliyordu “ya eli bıçaklı amca buraya gelirse?”

“Neden gelsin?” diyordum “Biz ne yaptık ona?”

“Konuşan amcalar da bir şey yapmıyorlar.”

“Haklısın kızım,” diyordum, “insanlar konuşabilmeli.”

“Neden kızılıyorlar baba?”

Hasan son zamanlarda hayli duyarlıydı. Başından geçen, birkaç gün önce, bir olayı anlatmıştı üzüle kıza. Bir Türk, gazeteci arkadaşının suratına sigara tablasını fırlatacaktıymış nerdeyse. Gazeteci, Almanya’daki beş Türk’ten üçü üçkâğıtçı, demiş. Vize almak için çevirdikleri dolapları sıralamış. Yakın akraba çocuklarını kendi çocukları diye polise gösterip elli mark almak için, sonra geri gönderdiklerini, esrar kaçakçılığı yaptıklarını, birbirlerini polise gammazladıklarını ve daha birçok şeyi bağıra çağıra söylemiş. Hasan da çok bağırıyormuş. “Olabilir, olabilir!” diyormuş, “Sebep kim, niçin nedenler üstünde durmuyorsun?”

“Elimden bir kaza çıkacaktı az kalsın” diyordu Hasan, kızgınlığını daha atamamıştı “geri zekâlı, manyak” diyordu gazeteci için.

Aşağılarda iş hanının önünden geçen yol görünüyordu. Gidiş-geliş sıkışmıştı. Arabalar korna çalıyordu. Kızım onlara bakıyordu. Bense kızımın “amcalarının” neden kızdıklarını düşünüyordum. Sonra İstiklal Marşı’nı bir daha söylediler içeride.

“Neden aynı şeyi söylüyorlar baba?”

Kızımın talihsizliği çok şeyi bu yaşta öğrenme durumunda kalmasındandı.

“Toplantının sürdürülmemesi için kendilerince bir yöntem uyguluyorlar,” demek geçti içimden. Eli bıçaklı genç bir daha çıktı ortaya. Bu kez de kan boynundan göğsüne sızıyordu ve durmadan

kürsüdekine bağıırıyordu. Sonra ötekiler de bağıırdılar ve kürsüye yürüdüler. Çağıırılılar şaşkıındılar, ülkenin değıışık yörelerinden gelmiş aydınlardı. Kızım bağıırmaya başladı: "Amcanın boynundan kan akıyor!"

"O kan değıil kızım" dedim, "kırmızı boya!"

Gerçekten de gencin böyle bir davranışla arkadaşlarını kışkırtmak isteyen yapmacık bir hali vardı.

Bu kez de bir küme genç girdi içeri kızılı oğlanlı, uban durunca itişe kakışa. Kara giysili, üniformalı görünümlü, kara çizmeliydiler. Saçları yanlardan sıfır numara tıraş edilmiş, ortalar enseden alına değıin sertleştirilmiş, horoz ibiğı biçimli ve renk renk, kırmızı, mavi, sarı. Bellerinde mermilikler vardı, omuzları kolları gümüşi yıldızlarla donanılıydı. Kızların birer kulağıında yumurtadan yeni çıkmış, dondurulmuş civciv küpeler vardı. Birinin omzunda arada bir göğüs aralığına girip çıkan kedi yavrusu büyüklüğünde beyaz bir fare. Çoğunun pantolonu diz kapağıından, arkadan yırtıktı, derisi görünüyordu. Ubandaki Türkler hayretle bakıyor, Almanlarsa aldırııyorlardı.

Yanımıza bir tanıdık geldi, aşağıya inilemediğini söyledi, "Bir yazarı kimvurduya getirmek istediler" dedi. Dışarıdan yardım gelmiyormuş, arkadaşa kızımı gösterdim, parmağıımı dudağııma götürdüm. Balkonda üç kişiydik şimdi. Yağmur çiseliyordu, ama kızım la ben bir süredir altında olduğumuzdan iyice ıslanmıştık. Kızımın alnından sızan yağmur onu ağlamış gibi gösteriyordu. Islak gözleriyle yine başını geriye iterek bana baktı:

"Yazar amcaya ne yapmışlar baba?"

"Yok bir şey kızım," dedim önemsemeyen bir tavrıla, "kötü amcalar yazar amca yı dövme k istemişler o da kızmış, hepsini dövmüş."

"Olur mu baba?" dedi bir büyük insan tavrıyla "Yazar amca bunca amca yı dövemez!" Ekledi, "Kötüler iyileri döver!"

"Ya öyle oluyor kızım," dedim üzüldüğümü belli ederek, "kötüler iyileri dövüyor!"

Arkadaşı merdivenlerin açılıp açılmadığına bakması için gönderdim. Ceketimi çıkarıp kızıma giydirdim.

"Bak sen de büyüdü" dedim, "daha büyü de kötüleri bir güzel döv!" Gülüştük.

O anda bir güvercin kondu balkonun korkuluğına, kızım pek

sevindi. Ama içerdeki çığlık güvercini kaçırtmış, bakışlarımızı içeriye çekmişti. Konuşmacı “özgürlük” diyordu, karşı ses “özgürlük yok hürriyet var!”

Aşağıda insanlar küçülmüş gibiydi, Şarlo’nun filmlerindekiler gibi kısa adımlarla gidip geliyor bizi görmüyorlardı. İçlerinden birileri başlarını bir kaldırıp da baksınlar istiyordum, biraz da onlar görsünler bizi. Balkondan çıktığımızda sıırıslıklam olmuş, biraz da üşümüştük. Vapurlar gidip geliyordu yine, yağmurun çiselemesi yağışa dönüşmüştü. Kadıköy yağmur altındaydı, Sultanahmet de. Cami, minareler, Ayasofya, Topkapı...

Yağmur sisi itelemişti, her taraf bir güzel yıkanıyor, her şey daha bir ortaya çıkıyordu şimdi. Kızımın yüzündeki ıslaklığı mendilimle kuruladım, benzi sarıydı ve yüzü ateş gibi yanıyordu. Bundan böyle yine “Çam ağacında kimler oturur?” diyecek miydi?

Uban arada bir açığa çıkıyor, çevre birden ışıyordu. Kızıma benzeyen kız indi bir durakta, arkasından baktım bir süre, bir daha görecektim miydin, kızımı görecektim miydin, gözlerimi kapattım sıkıca. Ben ubandan inerken Alman gençleri öpüşüyordu; kara kalın kaşlı, pos bıyıklı genç elindeki bir top anahtarı şingirdatıyordu...

İstanbul'da Sirkeci'den...

Kahvede boş masa yok gibiydi, köşelerden birini Tuvaletçi Mehmet tutmuştu her zamanki gibi. O mutlaka birkaç kişi bulundururdu dinleyici, şimdi de. Hele Ercan hiç eksik olmazdı yanından, bu kez yoktu. Masasındakilerden biri birkaç dakikalığına ayrılrsa, tuvalete gitse sözgelimi, başlardı onu karalamaya. Bu yüzden oturan bir daha kalkmazdı masadan, sıkışma pahasına bir enstitüde çalışıyordu, Türkiye'de "iktisat" okumuş, Berlin Üniversitesi'nde de Sosyoloji'ye yazılmışsa da devam etmemişti. Seramik haç yine boynundaydı, sevdiği bir dostunun armağanı olduğu için taşıdığını söylüyordu.

Tuvaletçi Mehmet'ten uzakta bir masadaydım, ama sesi Alman'dan Alman'a sekerek, gürlüğünden de yitirmeksizin dinlemeye zorluyordu beni. Kalkıp gidemiyordum, Sümer gelecekti. Kahve kentin göbeğindeydi, "Burjuvaların kahvesi" diyordu Hasan, "Buraya ilericiler gelmez!" Oturanların çoğu takım giysiliydi, kravatlı, bakımlıydılar. Yüzleri ıslıl ıslıl, bir yandan öbür yanı görünecek gibiydiler. Kadınlar berberden gelmiş olmalıydı, çoğunlukla yaşlıydılar. Bakışları, oturuşları, kahve içişleri, pasta yiyişleri ölçülü, dikkatli, incelikliydi. Tuvaletçi Mehmet'le yanındakilerse bir tabloda yaramaz bir çocuğun çaktırmadan bastırıldığı ve ressamın değişiklik olsun diye silmediği bir parmak izi gibiydiler.

Sümer'le bir başka kahvede buluşabilirdik, gideceğimiz yerin yol kavşağındaydı burası, ayrıca arada bir uğradığım için sınıfsal yanı fazla önemli değildi benim için. Sözgelimi biraz ötedeki, çoğunlukla gençlerin gittiği, kimsenin kimseye aldırmadığı bahçeli

Cafe Pientka da olabilirdi. Berlin kahvelerinin birer sınıfsal yapısı vardı. Oturduğun bir saatlik sürede yaşam ve dünya görüşünün oraya nasıl yansıdığının ayırımına varabilirdin. Yalnızca kahvelerde mi? Giysilerde de öyleydi, sigarada, sinemalarda, tiyatrolarda, yüz bakımında, evlerin içinde...

Bir de sanatçıların kahveleri vardı, ilerici sanatçıların sözgelimi, alternatifçilerin, bir Hintlinin adıyla anılan Bagvancılarının, eşcinsellerin, sevicilerin.

Bütün bu yerlere gidebilirdin ister Arap ol, ister Türk (İtalyanlar, İspanyollar, Yunanlılar yabancı sayılmıyordu). Kimi kahvelere yabancılar giremezdi çok zaman. Hoşgörölülüğün elverirse on beşlik oğlanların, yetmişlik gümüşü saçlı, ojeli tırnaklı, kaşları çekik kadınımsı adamların devam ettiği kahvelerde rahat ederdin bir de. Zaten o insanlar bir dünya kurmuşlardı kendilerince, başka dünyalılarla barış içindeydiler. Bir de Yeni Nazilerin kahveleri vardı, daha kapıda suratları kirli, saçları kirli, ayaklarında potin, oralarına buralarına serpiştirilmiş parlak düğmelerin parladığı kara meşin giysili bir sürü genç irisini görmeden önce bir o kadar Japon markalı dev motosikletlerden geçecek yer bulamazdınız. Ve ben bu kahvelerin önünden geçerken köye gelen, kırk yıl önce, başgedikliyi anımsarım hep, babamın sırtına binmişti. Bir potinleri kalmış aklımda başgediklinin, durmadan babamın kasıklarına inen, bir de ceketindeki parlak düğmeler.

Kahvenin geniş pencerelerinden caddeye bakıyorum, karşı yapılara. Suadiye’de bir pastanedeyim, insanlar nereden gelirler, ne düşünür ne söylerler! Tuvaletçi Mehmet’in sesi ne de sevimli şimdi, neden her yandan değil? Şimdi şu anda İstanbul’da Sirkeci’den Vilayet’e doğru yokuş yukarı yürür gibiyim. Komşu masadakiler sis içindeler. Gülümseyen bir ses duyuyorum, görmeye çalışıyorum bu gözleri, “ne içersiniz?” diyor, birkaç kez yinelediğini sonra anlıyorum garsonun, “şey” diyorum, “şey!”

Sonra Sümer giriyor içeri, yüzüme yel vuruyor, pencere açıldı sanıyorum, bir de genç bir kadın var yanında, “İnge” diyor, beni ona gösteriyor sonra; “Kerem Toprak”. Oturmadılar, “Geç kaldık gidelim” dedi Sümer. Kahvemi acele yudumladım, garsona parayı ödedim. Çıkarken Tuvaletçi Mehmet’e el salladım. Sümer de baktı, gülümsedi. Ercan’ın hali bana pek dokunuyordu, keşke o da

olsaydı diye düşündüm. Dışarı çıktığımızda Sümer havaya bakarak “Şansımızdan hava da pek güzel,” dedi, “epey kimse gelecek, Naime Hanım kuru fasulye pişirecek, pastırmalı. Ayrıca arkadaşlar da bir sürü yiyecek aldılar dün.”

Bir yazlık bahçeye gidiyorduk. Orhan “Buyurun gelin!” dediğinde hemen kabul etmişti. Bir araya gelmeler pek sevindiriyordu beni. Sümerler haftada bir buluşuyorlardı, ben aralarına ilk kez katılacaktım. Berlin’de şenlikler oluyordu, hele sokak şenlikleri nerdeyse her gündü, bu şenliklere gitmekten hoşlanıyordum. O sokakta oturan yerli ile yabancıların kaynaştırılması amaçlanıyordu. Sokak o gün trafiğe kapatılıyordu. Kitapçılar, köfteciler, dernekler ve kimi kuruluşlar sokağı dolduruyordu ve çoğu Türkiyeliydiler. Geçen hafta da böyle bir şenliğe katıldım. Bir köşede Türkler saz çalan bir gencin başına toplanmışlardı; bir yerde de gitar çalan birini Almanlar çevrelemişti. Bir duvara resimler asılmıştı, karikatürler, afişler, önünde battaniyeler seriliydi; sekiz on Alman genci uzanmış yatıyorlardı, cırılçıplak. “Bunlar eşcinseldir” dedi Hasan. Çevrelerini Türkler sarmıştı, durup bakıyor sonra “tövbe tövbe!” diyerek baş sallıyor, uzaklaşıyorlardı. Hele biri çok kızdı, söylendi durdu: “Parmaklarını geçireceksin gırtlığına, sıkacaksın sıkacak-sın ibnenin! Şurada kadın var demeden, g... s... nin!...”

“Bir Türk’ü arıyor polis!”

Arabanın kapısını açıyordu Sümer, öylece duruyor arabanın öbür yanında ve üstten bana bakıyordu:

“Mahkemeye götürürken elinden kaçırmış. Gençmiş çocuk, yirmi yaşlarında filan.”

“Duymadım” dedim, “ne zamandan beri aranıyormuş?”

“Bu sabah” dedi, “radyolar her yayımında ilk haberde bunu veriyorlar.”

Berlin polisi siyasal sığınmacılara ya da siyasal nedenlerle kalmak isteyenlere karşı davranışında öteden beri acımasızdı. Sümer söylemediği halde ben siyasal olabileceğini düşünmüştüm.

“Bir idamlığa yataklık ettiğinden midir nedir, bir de başka nedenler varmış, idam suçuyla yargılanacakmış. Türkiye’ye geri gönderilmek isteniyormuş. Savcı idamını istemiş, Türkiye’deyken polisin elinden kaçmış.”

Yerine otururken ekledi:

20 *Yusuf Ziya Bahadınlı*

“Berlin polisi kapı pencere çocuğu arıyormuş, evler, kahveler, tüm işyerleri taranıyormuş.”

“Adı ne, nereliymiş?”

“Şahsen tanıyorum, ama adını nereli olduğunu bilmiyorum.”

Her gün buna benzer olaylar oluyordu Berlin’de, biraz sonra unutmuştuk.

Kreyzi Muzik, Kreyzi Muzik

Sümer direksiyondaydı, genç kadın yanında, onu arkadan yandan görüyordum. Balıketinde, devamlı gülümseyen bir yüzü vardı. Bir yerde görmüşüm gibi geldi bir an. Doğrudan sordum:

“Bayern’de bulundunuz mu hiç?”

O daha yanıt vermeden Sümer:

“Gazetecidir, her zaman her yerde bulunabilir” dedi gülerek.

İnge:

“Ansbah’a gitmiştim iki yıl önce” dedi.

Nürnberg’e yakındı Ansbah, Bayern Kültür Bakanlığı oradaydı.

“Bir öğretmenler toplantısında?”

“Evet evet” dedi, “ben de sizi bir yerde görüp görmediğimi düşünüyordum, demek orada!”

İyi kesilmiş sakalını hafifçe kaldırmıştı adam, gözlüğünün gerisinden bakan mavi gözlerini yüzümde ilginç bir yara izi ya da ben, bir belirti var da ayrımında olmadan ona bakıyormuşçasına bir noktada durdurmuş:

“Bir de takma adınız varmış?” demişti.

“Evet!” demiştim şaşırarak.

İleri geri sallanıyor, müziğe, dans arkadaşına (İnge’ydi demek), ayak uydurmaya çalışıyor, arada bir coşuyor, mırıldanıyordu.

“Kreyzi muzik, kreyzi muzik!...”

Yanıma yanaştı bir daha:

“Pasaportunuzda Doğu ülkelerinin damgaları varmış?”

“Evet!” demiştim.

Gülümsüyordu, müziğe mi, dans arkadaşlarına mı, gecenin

tadına ya da, belki de bana.

Öğretmenler dinlenme evi Nürnberg'e yüz kilometre uzakta bir tepedeydi. İspanyol, Türk, Yugoslav, Yunanlı biraradaydık.

Müziğe uygun devinimler çiziyordu, yanaştı yine:

"Etkin siyasa içindeymişsiniz ülkenizde?"

Yanıt beklemeden uzaklaşmıştı, ağzında müziğin dizesi:

"Kreyzi muzik, kreyzi piypıl!..."

Müzik durmuş, dans arkadaşını oturduğu yere bırakmış sonra yanıma gelmişti. Elimden tutarak bir kıyıya çekti:

"Bir parti üyesi olduğunuzu da duydum!"

Gülümsüyordu, gözlerime baktı bir süre:

"Bu bilgileri konsolosluğunuzdan verdiler, geldiğiniz gün! Daha önce bilseydik çağırmazdık sizi." Ekledi:

"Size gönderilen çağrı mektubunda benim imzam var. Ve şimdi o imzadan pişman değilim. Bir sıkıntınız olursa beni arayınız."

Bunları söyleyen İnge'ydi sanki, ona sevgiyle bakıyor, yol boyu o günleri düşünüyordum...

İyice kızmaya başlamıştım, nerede olsa buluyorlardı beni. Birkaç arkadaşını da yanına almış, durup dururken bağırmıştı derslikte:

"Bize gusül aptesti öğretin!"

Neden gusül aptestiydi, sonra niçin ben?

"Adın ne?" dedim.

"Osman"

"Nerelisin?"

İlini söyledi.

"Hemşeri imişiz!"

Bir köprü kurmak istemiştim, umursamadı.

"Babam sizi iyi tanıyor, köyünüzü de biliyor!"

Öğrenciler ortaokulu bitirmişler, liseden ayrılıp gelmişlerdi. Bir okuma parçasını, bir gazeteyi rahat okuyamıyorlardı, yazımları çok bozuktu. Türkiye üzerine hiç bilgileri yoktu. Türkiye coğrafyası, kültürü hakkında birçok Alman onlardan daha fazla bilgiye sahipti. Türklüklerini duvara bayrak asarak, kuran kursuna giderek sürdürüyorlardı. Babaları da öyleydi, Türkiye'den gelen görevliler de böyle istiyordu. Her ülkenin bayrağı vardı, ama o ülkeliler bayrağını ne evine ne de işyerine asıyorlardı. İtalyan olsun, İspanyol, Yunanlı evinde kitap vardı mutlaka, kimlikleri

davranışlarındaydı, kültürlerinde. Almanlara karşı da ayıp oluyordu, bir insan ülkesini bilmeliydi, sevmenin yolu onu tanımaktan geçerdi.

Kitap okutuyordum.

“Biz kitap okumak istemiyoruz!”

“Neden?”

“Biz işçi olacağız!”

“Kitap okumamızı babamız da istemiyor!”

“Nerelisin?”

“Aynı il!”

“Pek daldın” dedi Sümer.

Berlin Üniversitesi’nde öğretim üyesiydi, profesör. Şakacı, alçakgönüllüydü. Benzerleri gibi işinden dolayı pek kasılmazdı. Başından geçen olayları biraz da abartarak anlatırdı. Yedek subay öğretmenken köyde yaptırdığı helaya düştüğünü, ağzına değin pisliğe bulandığını bilmeyen yoktu. Sümer dikiz aynasından bana bakıyordu, İnge de dönüp baktı, gülümsediler. Araba Berlin’in bakımlı geniş caddelerinden geçiyordu. Bahçe bir kentin ucundaydı, zenginlerin oturduğu bölgede. Yapılar genellikle yeni, Nürnberg’se savaştan daha az zarar görmüştü. Almanya bütünüyle bir kentti aslında, tüm kentler birbirini andırıyordu çünkü. Eskinin bol zamanıyla, sabrıyla ve binlerce yılın insanıyla, onun emeği, birikimi ve sanatıyla oluşmuştu. Ortada büyük caddeler, büyük satışevleri, büyük yapılar. Kıyılardaysa her şey küçülüyor, o oranda da biblolaşıyor. Taş evler, ahşap evler, uyumlu renkler, pencereler, balkonlar. O pencerelere, balkonlara çiçeğin her türünü, her rengini ekleyin. Yollar asfalt, tek çöp yok. Kimi evler bahçeli, Anadolu kilimi sermişler sanki. Bahçe kapısı, evin kapısı, kapının tokmağı beğenin, sanatın en ince ucu. Merdiven başındaki çiçek saksısı, yol kıyıları, çimenlikler, evlere giden yolların taşları, kanal kıyıları, parklar, ağaçlar, ağaçlarda muhabbet kuşları. İnsanlar bunca güzelliğin ayırımında değıllermiş gibi geliyordu bana. Yüksel “ben biliyorum nedenini!” demişti, Almanların zamanı yok, Türklerinse gözü! Hasan yine karşı çıkmıştı Yüksel’e, Osmanlı sanatından, Selçuklu mimarisinden söz etmişti uzun uzun. Ben Almanya’yı Nürnberg’de tanımaya başlamıştım. En ileri teknik, en iyi para, giysinin en zarifi, biblo gibi evler, gülümsemenin en güzeli, kadının özgürlüğü, en

küçük şeyde “dankeşön” bu yer insanının daha da tutucu olmasını engelleyememişti. Evinde, yanibaşında bir parçasıydı, sevinci, göz-yaşı köpeği! Sokaklar pisliğinden geçilmiyordu, ona olan hoşgörüler ve sevgilerinden birazı hiç değilse, yabancıya gösterilseydi bir kayıpları olur muydu? Milyonların açlığı, hapisler, işkenceler birer televizyon görüntüsüydü burada. Dürer burada doğmuş burada yaşamıştı, resimleri salt bir müzikle miydi? Luther’den bir haber ulaşmamış mıydı buralara? Bach, Bethoven boşlukta bir seda mıydı? Kant, Şiller, Goethe nerelerde, Marks-Engels?...

Trenden yağmurlu bir günde inmiştım. Araba kentin caddelelerinde yağmurdan sıyrılmak istercesine yeni bir yaşama götürüyordu beni. Direksiyondaki karşılayıcım yer bulmak için bir kaç yere girip çıkmıştı. Grundig Haym’a böyle yerleşmişti. Yurtta kalanların çoğunluğu Türk’tü. Odamın kapısına adım yazılmıştı. Gören kapıyı vuruyor, hoşgeldin diyordu. Önce işçi hemşeriler aradı, sonra bir daha görünmediler. “Siktiret!” demişler, “biz onun köyünü biliriz!” Sonra öğretmenler, neden geldiğimi, nasıl geldiğimi merak ediyorlardı. İçlerinden biri kulağıma eğildi, “artık örgütlensin buradakiler!” dedi. Yurtla okul arasında gidip geliyordum, her şey yabancıydı bana ülke yabancı, insanlar, dil, davranış, okul, yurt, oda, banyo, mutfak, kapı önünde toplaşanlar... Arabaların hızla geçtiği bir yol üstünde bırakılmış küçük bir çocuk gibiydim. Hele hemşerilerin “siktiret”meleri pek dokunuyordu bana. Daha önce-leri de demişlerdi, bağırmışlardı, kendi kentimdi, ilimin adıydı, kimliğimde yazılıydı, çocuklarımin, dedemin dedesinin, kişiliğimde yeri olan.

Hıyara Bak Hıyara!

Yine de seviyordum bu yerleri, insanlarını, arsız çocuklar gibiydim. Şoför dikiz aynasından bana bakıyordu. Yirmi beş yıl önce kentin ortaokulunda aynı sınıftaydık, anımsıyor muydu? Yüzündeki çizgiler öylesine karışıktı ki kızıyor mu, tanımış mıydı ya da! Ön sıradan yer ayırtmıştım. Ben gitseydim, adımlı söyleseydim sözgelimi bu yeri verirler miydi!

Uzun bir yolculuktan sonra otobüs saat kulesinin önünde durmuştu. Öyle bakıp dururken yolculardan biri yanıma sokuldu, omuzunda heybe vardı, çekingen:

“Hoşgeldin efendi!” dedi, “ben seni tanıyorum, ben de Ankara’dan geliyorum, hele hoş geldin!”

Onun omuzunda heybe vardı, benimse elimde çanta. Çarşıya yönelmiştik, sağlı sollu dükkânların üzerinden geçiyorduk, lokantalar, kahveler, manavlar. Cadde tenhaydı, iki kişiydiler, önlerinde bir tabla vardı, tablada hıyarlar, bağırımaya başladılar birden:

“Hıyara bak hıyara, taze taze!”

Biri, tohuma durmuş sarı, kocaman bir hıyarı bana sallıyordu yılışarak:

“Hıyara bak hıyara!”

Biraz hızlı yürümüştük manavların önünden, arkamızdan bakıp gülüşen bir kalabalık görüyorduk, onlar bağırıyorlardı durmadan:

“Hıyara bak hıyara, kalmadı gidiyor!”

Hızlı, daha hızlı yürüyorduk adamlarla, durmadan konuşuyordum, sorular soruyordum, yanıt yetiştiremiyordu yüzüme bakıyordu, alıdırmıyordum bir daha soruyordum. Varacağımız yere varmıştık,

dar tahta merdivenleri gıcırdatarak çıktık. Oda boş portakal sandıklarıyla doluydu, örgütümüzün il merkezi olacaktı. “Sen biraz bekle” dedim adama, merdiveni indim, alttaki dükkânın sahibine sandıkları neden almadıklarını sordum, “lütfen” dedim, “sandıklarınızı alın!”

“Tabii, kop oğlum boşalt odayı!”

Çırak isteksiz isteksiz benimle yukarı çıktı. On yedi on sekiz yaşlarında iri elli, iri kafalı biriydi, hep yere bakıyordu. Bir sandık aldı, biraz havada tuttu, gözlerini kaldırdı kanlıydı, sonra merdivenden aşağı fırlattı.

“Tek tek tükenmez” dedim, “hem böyle gelişigüzel atarsan merdiven tıkanır.”

Başını hışımla yukarı kaldırdı, kanlı gözleriyle öylece baktı, dudakları kıpır kıpırdı, soluması hırıltılıydı. İkinci sandığı da yine aynı hızla boşluğa bıraktı. Çırağı konuşmadan izliyordum. Adam da, çırağın hali onu biraz sindirmiş olmalı ki, bir kıyıya büzülmüş öylece duruyordu. Sonra çırak birden:

“Bugünlük yeter!” dedi ve merdivenden aşağı düşercesine indi gitti.

“Gidelim!” dedim, adını bilmiyordum, yavaş yavaş inmeye başladık.

Yürüyorduk, çırağın kanlı bakışları gözüm önünden gitmiyordu. Bu kez de bir başka yoldan geçiyorduk, meyve satıcılarının sesini bir daha duymak istemiordum.

“Ben artık gitsem!” dedi adam.

“Yoo!” dedim, “Dünyada olmaz, birlikte yemek yemeden bırakmam!”

İlk gördüğümüz lokantaya girdik. Masalar hemen hemen boştu, bir yer seçip oturduk. Garson yanımıza gelmeden önce kasada oturan şişman adamın yanına gitti, kulağına bir şeyler fısıldadı. Adam orada kaldığımız sürece gözleriyle burguladı durdu bizi. “Buyurun” dedi garson, söyledik.

Adını bir ara söyleyen Muharrem, köyünden haberler veriyordu, Ankara’ya neden gittiğini anlatıyor, işlerinin ters gitmesinden yakınıyordu. Tepsie yemekleri koydu garson, baktığıma aldırmadan belki de özellikle benim tabağa, ağzını büzdü ve kocaman bir tük-rük bıraktı. “Buyurun!” dedi yılışarak “afiyet olsun!”

Tabağımdaki taskebabının yağı üstüne düşen tükruk balonu küçük küçük patlamalarla sönüyor, eridikçe yemeğe karışıyordu.

Muharrem görmemişti, ben de bir şey söylemedim. Ekmek yedim, su içtim. Muharrem yemeği neden yemediğimi sormadı, kendisi şapur şapur tezden bitirmişti, acıkmiş olmalıydı. Kalktı, kasanın arkasına düşen duvardaki "Allahın dediği olur" yazısını okuyarak parayı ödedim ve çıktık.

Yürüyorduk, tükrukün önce bir balonken patlaya patlaya eriyip bozularak yemeğe nasıl yayıldığı gözlerimin önünden gitmiyordu. Muharrem yine ayrılmak istedi, "olur" dedim, "bana otelden bir yer ayırtalım, sonra gidersen, olmaz mı?"

Otel çok yataklıydı, müşterisi de çok azdı nedense.

"Bir oda istiyorum" dedim.

"Hoş geldiniz ağabi!" dedi tanır bir ağızla kâtip, "ne ki yerimiz yok." Önündeki deftere bir şeyler yazmaya başladı.

"Ağabi be!" dedi Muharrem, "istersen bizim köye gidelim ha?"

"Gidelim Muharrem" dedim, "gitmem de gerekir aslında."

Dolmuşların kalktığı yere vardık, Muharremlerin köyü yol üstündeydi.

"Kalkıyor, kalkıyor" diye bağıırıyordu kâhya. Minibüsler sıralıydı, öndeki yeni kalkmıştı, şimdi baştakinin ilk yolcularıydı, arka kanepeye oturduk. Kâhya minibüsün kapısını açarak:

"Oturdüğunuz yerin sahibi var!" dedi.

Başka bir yere oturmak istedik, "oralar da dolu" dedi kâhya.

"Peki" dedim yüksek sesle, "arkadakine bineriz biz de!"

"Onlar da dolu, hepsinin sahibi var!"

"Gidelim ağabi" dedi, gözlerime bakamıyordu Muharrem. Kusur kendindeymiş gibi, sessizce yürümeye başladık. Arkadan bir kor-na sesi duyduk, gelen bir kamyondu.

Yana çekildik. Kamyon yanımızda durdu.

"Merhaba" dedi şoför, "Nereye böyle? Gitmek isterseniz atlayın!" Güleç bir adamdı, "Seni tanıdım da durdum, nasılsın, nereye böyle?"

Kamyon kömür yüklüydü, şoför sevecenlikle bakarken o homurdanarak hareket etti...

Eski Zaman Sevdalarını

“İşte geldik” dedi Sümer, elfrenini çekince araba ‘gıcırt!’ diye bir ses çıkarttı, sallandık ve durduk. Başka gelenler de vardı, arabalarına park yeri arıyorlardı. Önce İnge indi arabadan, Sümer hemen inmişti zaten, tek kapılıydı araba. Arabanın yüklüğünden kucaklayıp aldığı battaniyelerden nerdeyse yüzü görünmeyen Sümer, “Tanışıyor musunuz?” dedi o anda yanımıza gelen Naime Hanım’ı göstererek. Tanıdığımı söylediğim halde “Naime Hanım” dedi, “ama hanımefendileri tanımıyorum.” Naime Hanım “Yelda” dedi orta yaşlı olanı için, sonra “Sevgi” dedi. Sümer de İnge’yi tanıttı, beni söyledi, “Kerem Bey” dedi. Yürümeye başladık. Elinde büyükçe bir kazan vardı Naime Hanım’ın, öteki koltuğunda da bir kap.

“Size kuru fasulye pişireceğim,” dedi, “pastırmalı.” Kabı gösterdi, “fasulyesini akşamdan ıslattım.”

Kurumaya başlamış otlar arasından yürüyorduk. Naime Hanım önden gidiyor, arada bir dönüp bakıyordu, güzel bir yüzü vardı. Gözlerindeki ışıltı birden hüzne dönüşüyor, sonra anında bir canlılık kazanıyordu. Az zamanda çok yaşamış izlenimi bırakıyordu. Yelda ile Sevgi yanyanaydılar.

Sevgi’nin ezik bir hali vardı, gözaltları kararmış, yüzünde morluklar göze çarpıyordu. Yelda’ysa orta yaşın verdiği olgunluk ve bir öğle güneşinin sıcaklığı içindeydi. Naime Hanım’ı tanıyordum, Sevgi’yi yeni, Yelda’yı da ikinci kez görüyordum. Birkaç gün önce birlikte kahve içmiştik Yelda’yla.

“İstanbul’dan geldi,” demişti Naime Hanım, “bir aydır

konuğumuz. Ama sıkılıyor, yeterince gezdiremedik.” “Ah tüm Berlin burada!” diye bağırdı Sümer bahçeye girince. “Berlin muhtarı ne haber!” Hasan’a sesleniyordu şimdi de Sümer. Hasan özenle taranmış sakalını sıvazlıyor, her zamanki gibi Koreograf Yüksel’e takılıyor, kahkahalarla gülüyordu.

“Buyurun buyurun!” diyordu Orhan, “Yer göstermiyorum her yer sizin!” Engin’le Akçay bahçenin bir köşesinde gezinerek konuşuyorlardı, el salladık, onlar da karşılık verdiler elleriyle. Engin Polonya Halkıyla Dayanışma Komitesi’nde idi, Polonya’dan yeni dönmüştü. Akçay da dört aylık askerliğini yeni bitirmişti, Türkiye’den geleli birkaç ay oluyordu. Çok değişmişti Akçay, insan birkaç ayda bu denli değişir miydi! İnanamıyordum, eskiden de aynıydı muhakkak, demek belli etmiyordu. Bilinen bir tümceyi yineleyip duruyordu bir dize gibi, “Bir hayalet kol geziyor yeryüzünde (Avrupa’da demiyordu).” İnge Hasan’la Yüksel’in yanlarına oturdu. Biz de battaniyeleri serdik Sümer’le, bağdaş kurup oturmak istedim, rahat edemedim, yanlamasına uzandım sonra. Yelda, yanlarında getirdikleri örtüyü bizden biraz öteye serdi, Sevgi’nin taşıdığı büyük kutudan yiyecek, içecek bir şeyler çıkarmaya başladı ve kurduğu şezlonguna hemen uzandı soyunarak, bronzlaşmış bedenini bir an önce göstermek istiyor gibiydi. Orhan Naime Hanım’ın elinden kazanı aldı, Sevgi de öteki yiyecekleri, birlikte ocağa doğru yürüdüler.

Bahçe Avrupa kentlerinde sık görülen türdendi. İnsanlar yazlığa gitmek istiyordu yazları. Yazlık da genellikle kentin dışında geniş düzlüklerde, orman içinde kurulu küçük evler, küçük bahçelerdi. Bizim bahçeyse epey bakımsızdı, çevredeki bakımlı bahçeler, bahçelerdeki bakımlı evler bir günlük bizim olacak bu bahçeyi daha da bakımsız gösteriyordu. Evse bir odaydı, tuvalet, mutfak içindeydi ama şimdi pek kullanışlı değildi öylece bırakıldığı için.

“Merhaba!” dedi uzaktan, gençten biriydi, evden çıkmıştı bizi görünce, “Nasılsınız?”

Sümer kulağıma eğildi, “Aranan çocuk bu!” dedi, şaşırdım, haberi öğrendikten biraz sonra göreceğimi düşünmemiştim. Yaklaştı “Merhaba!” dedi yeniden, ellerimizi sıktı, “Ben ben,” dedi kekeleyerek, “ben Coşkun, sizi tanıyorum!”

Bense anımsayamadım nerede görüştüğümüzü. Sevimli bir

gençti, çocukluğu daha sürüyor gibiydi, gülümsüyordu, utangaç. İyi ama buraya neden gelmişti, bula bula burayı mı bulmuştu! Düşündüğümü anlamış gibi “Orhan ağabeyi tanıyorum da!” dedi. Ötekileri tanımıyor olmalıydı, kimselerle konuşmuyordu. Ya onu tanıyan varsa? Sümer’e söyledim kaygımı. “Asıl adı Coşkun değil” dedi, “bir şey olmaz aldırma.” Saygılıca yanımdan çekildi Coşkun, biraz ötede çimenlere uzandı, cebinden bir dergi çıkardı, okumaya başladı.

*“Şamdanları dolanınca eski zaman sevdalarını,
Başlar saltanatı sultanı yegâhı...”*

“Neyi sevmiyorsam Türkiye’deyken” dedi Sümer, “burada sever oldum” ve Metin’in “Türkiye ve Almanya Üstüne Düşünceler” adlı kitabını açıp okumaya başladı.

Hasan İnge’yle konuşuyorsa da bir gözü Yelda ile Sevgi’deydi. Sümer bir yandan kitabını okuyor bir yandan da Hasan’a bakıyor, ikide bir ayağını dürtüyor, gösteriyordu. Orhan, Naime Hanım, Sevgi ocakta ateş yakmaya başlamışlardı.

Kitabımı çıkardım çantamdan, her fırsatta okuyarak yarılardım, Sümer’in yanına uzandım.

“Tuhaf bir ikilik vardı yaşamında. Yürür, bakar, dinler, insanlarla konuşur, ama içi onlarla değildi...”

Yanlamasına döndüm, Hasan çarptı gözüme Yelda’ya bakıyordu hâlâ. Sümer ne düşünüyor ne istiyordu “Sultanı yegâhı” dinlemekle durmadan! Neydi böyle fısır fısır Engin’in Akçay’a söyledikleri? Hasan’ın bir gözü Yelda’daysa da kulağı İnge’deydi. Coşkun’un okuduğunu anlayıp anlamadığını merak ediyordum, böyle bir durumda insanın ne yapabileceğini düşünüyordu.

“Sizler bir mağarada sırtlarınızı ışığa dönmüş olarak oturuyorsunuz, karşınızdaki duvarda gördükleriniz eşyanın kendisi değil, gölgesidir. İştikleriniz ses değil yankıdır. Dönüp arkanıza bakın, daracak dik yoldan yerin altından karaya çıkın, gökyüzünü, güneşi göreceksiniz...”

Herkesin aradığıydı güneş. Aramak, umut etmek yani düşlemek güzel şeydi, umutsuz yaşam insan doğasına ters gibi gelirdi

bana, düşsüzü de; düşle varılırdı gerçeğe, ne kuru ne sağlıksız, ne renksizdiler düş görmeyenler. “Daracık yolda yerin altından” çıksamdı gerçekten görecek miydim gökyüzünü güneşi. Yerin altında duydum kendimi, bunalmaya başladım.

“Yeryüzünde kurtuluş umudunu yitirenler onu gökte aramaya başlarlar...”

Şimdi de bir başka şey, yok hayır hiç de başka değil, yerin altından önce gökyüzüne çıkılacak, sorun ondan sonra başlıyor. Tekbaşınaymışım duygusuna kapıldım birden, biraz ötemde soluyan, kitap okuyan benim gibi (benim gibi mi okuyordu!) Sümer’i görmüyordum, Hasan’ı da, Yelda’yı, İnge’yi ocaktakileri... Benim göğüm geçmişim miydi, bir sığınaktı belki de. Kan yakınlığı ilişkileri her zaman anlamlı değildi. Duygularında birleşemeyecektin belki, dünya görüşün tutmayacaktı, yaşam koşullarınız ayırırdı uzlaşmazdı belki. Ama sevgi duyuyordun yine de, bir hoş-görü kaynağıydı, önyargısız, doğal ve duygu yüklü. Yakınlarımı özlüyordum, önümde beliriverseydi ablalarımından biri sözgelimi şimdi. Annem ölmüştü, öpseydi koklasaydı, başımı koyardım dizine, gözlerimi kapar. Sonra bıyıkları aşağı taralı, gözlerinin içi gülen, göz yanları kırışık, kasketli, utangaç ve korkak, hali köylü hali babam! Bir de nedense hep ölenleri...

“Yelda!” diye bağıırıyordu Naime Hanım “yardıma gelsene!”

Yattığı yerden:

“Bu işleri hizmetçim yapıyor Türkiye’de” diyordu, “ben anlamam!”

Duymamızı istiyor olmalıydı Naime Hanım, yüksek sesle konuşuyordu.

“Biberine kadar Türkiye’den getirttim, fasulyeyi de pastırmayı da. Ne yazık ki domates Alman, bol güneşli toprağa doya doya yaslanan, kokulu, kütür kütür nerede o bizim domatesler!”

Seramikçiydi Yelda. Naime Hanım işe gidince kocasıyla, çocukları da, Yelda tek başına kalıyordu. “Bir gününüzü rica edebilir miyim?” demişti Naime Hanım, “sergileri gezdirirseniz seviniyorum konuğumuza.” Yelda da gülümseyerek “rica edeceğim” dedi, telefon numarasını yazıp verdi, ertesi gün buluşıcağı. Sözümde durmuş telefon etmişim, karşımda Yelda vardı, “Çok sevindim,”

dedi, “yarın olmaz mı, bir işim çıktı da bugün.” Neden olmasındı, ertesi gün söylediği saatte “Çarşıya çıktı Yelda yarın arar mısınız?” demişti Naime Hanım, yine saat vermişti. Şaşıırıyordum ama söz vermiştim aramalıydım, uzun süre hemen her gün telefon etmemi sağlamıştı Yelda. İşte şimdi yüzyüzeydik, hiçbir şey olmamış gibi davranıyordu.

“İş yapamam ama domateslerden yerim bak!” diyordu Yelda, ocakta ateş yakanların yanına varmıştı.

Kağnılar Gıcırdardı Köyde

Evin önündeydi, büyükçe bir taş vardı beyaz, üstü düz, işte bu taşın üstünde oturuyordu, beni kucağına almak istemiş de alamamıştı, “Kocaman adam olmuşsun ulan” demişti, babamı son görüşümdü, kırk yıl önce. Biz on dört kardeşlik başta, şimdi altı. Birine “emmi” derdik, karnından bıçakladılar toprak kavgasında, eliyle barsağını ite ite gitmişti hastaneye. Biri Menekşe idi adı, kızamıktan öldü, ilkokula gidiyordu, güzel akıllı bir kızdı. Biri sirozdan, biriye kanserden gitti, çürümedik yeri kalmamış, doktor öyle söylemişti. Biri zatürreden, daha gençti, bir kıza sevdalıydı. Kasabaya gitmiş o gün, bir an önce dönmek istiyormuş, o akşam için sözü varmış. Koşmuş, koşmuş, bir kış günüydü karlı su içmiş, terliymiş. Bir de çimdirdilerdi evde soğuk suyla, banyo leğeninde kaldı. Biri beyin kanamasından, iki ablam da arka arkaya öldü, ecelleriyle, o zaman öyle derlerdi. Sonuncusuysa, her şey yanıbaşında oldu unutamıyorum, sevginin en tepedeki ucunu, kıskançlığı, içcekişmenin şiddetini onda gördüm o gün. Kapı pencere buz kesmişti, ta ilerde yolda yürüyen adamın bastıkça çıkardığı çıtırtıyı içerden duyuyorduk. Kapı çalındı, kim ola ki şu havada diyerek açtım. Baş sarılı bir örtüyle kapının önünde tepinip duruyor. Nice sonra tanıdım, yıllar var ki görüşmemiştik.

“Sen miydin Abbas Ağabey!”

O gün geç vakte değin oturduk, yedik içtik, güldük.

“İstersen yatabilirsin,” dedim, “yoldan geldin, yorulmuşsundur.”

Sustu, öylece durdu, yorgunluğuna verdim, yineledim:

“Yatağın hazır, istersen yatabilirsin.”

Gözleri kanlıydı, önündeki tabağı ileri itiyor, geri çekiyor sonra, çatalla bir şey alacak gibi tabağa uzanıyor, vazgeçiyordu.

“Uykum yok!” dedi, öylece durdu bir süre.

“Bu gü gün” dedi (içki etkisini yeni gösteriyor diye düşündüm), “bugündü tam tamına!”

Bir şey anlamadan yüzüne baktım.

“Bugün günlerden çarşamba değil mi?”

“Evet” dedim “bugün çarşambadır.”

“Aylardan da Şubat?”

“Şubat.”

“Saat kaç?”

“On bir buçuk.”

“Saat ondaydı, bir buçuk saat önce.”

“Ne oldu bir buçuk saat önce?”

“Şehriban!...”

“İşte Yıldızlar da geliyor” dedi Sümer. Yıldız tek değildi, Metin de vardı. Birlikte mi gelmişlerdi, iki ayrı dünyanın insanıydılar, sözleşerek ya da buluşarak gelmeleri uzak bir olasılıktı. Yıldız on üç yıldır Berlin'deydi, öğretmendi. Metin'se yazardı, kitaplarıyla ve kültürel etkinlikleriyle geçinmeye çalışıyordu; kitapları Türkiye'de Türkçe, Almanya'da Almanca basılıyordu. “Türkiye ve Almanya Üstüne Düşünceler” adlı kitabı pek tutmuştu. “Uyuşum”, “Kendi İkliminden Uzak”, “Yalnızlık” gibi konular bir bilim adamı titizliğiyle ve şiir güzelliğinde işlenmişti. Hele insanın kendi toprağında mutlu olabileceği görüşünü işleyen bölüm ağızdan ağıza dolaşıyordu, “Okalıptüs ey palmiye! Altın kafes söylencesi değişmeyen doğru!...”

Yıldız Hasan'la İnge'yle kucaklaştı, Yüksel'le Metin de bahçeyi dolaşarak bir bir merhaba dedi, el sıkıştı sonra yanımıza ilişti. Sümer'in elindeki kitabını görmemezlikten gelerek ona takılmaya başladı, Sümer'i Türkiye'den döndükten sonra ilk kez görüyordu:

“Sonunda gittin döndün Sümer!”

“Evet öyle oldu Metin.”

“Sakalını neden kestirdin, pek önemli değil ama biraz bir özyapı zayıflığı gibi göründü?”

“Berber yanlışlıkla...”

“Yanlış senin kafanda Sümer!”

Sümer bozulmuştu Metin'in doğrudan saldırışı karşısında ama bir gerçek payı da vardı, ne olur ne olmaz diye kestirmişti sakalını.

"Kimleri gördün diye sormuyorum sakaldan sonra!"

Sümer daha da sıkıldı, elinde Metin'in kitabı vardı oysa, ona özel bir sevgisi vardı, o da... Uzun yıllar Türkiye'ye gitmemişti, 12 Mart'tan önce kimi siyasal eylemlere katılmıştı. Birkaç kez Varna'ya, Girit'e gitmişti "dağlar"ı görürdü belki. Şimdiyse gidip dönmüştü işte, rahatlamıştı. Metin iyiydi iyi olmasına da kimi kusurları neden yüze vururdu? Bir kez de aylarca konuşmamıştı onunla. Sonunda hiçbir şeyden haberi olmadığını, Hasan'ın bir şakası yüzünden ona boşuna kırıldığını anlamış, biraz da utanmıştı. Hasan durup dururken açıyordu telefonu birine, arasının açılmasını istediği kişiden söz ediyor, telefonla konuştuğu kimse için olumsuz şeyler söylediğini bildiriyordu. Hasan'dan haberi alan kızmaya başlıyor, giderek neden böyle söyledin demiyordu ve bir kırgınlık böyle başlıyordu. Hasan'sa yarattığı bu havadan büyük haz duyuyor, sonra aracı pozuyla onları barıştırıyordu. Çareyi surat asmakta ve elindeki kitabı okumayı sürdürmekte buldu Sümer.

Güzel denemezdi Yıldız için, ama kendine özgü bir havası vardı, sevimliydi. Boynunda mor bir eşarp bağlıydı, giysisinde de mor çoğunluktaydı. Başını Kızılderili bir poşuyla çemberlemişti. Sümer'le bir karşılaşmasında günlük tuttuğunu, ilerde iyi bir yazar olmak istediğini söylemişti. Sümer de "Elbette, ama daha çok iyi bir dedi-kodu yazarı olursun!" demiş, onu kızdırmıştı. Yüksel'se "Yıldız'ın taşıdığı haberler sestten hızlı gider!" diyordu. Hasan Yıldız'ın gelişine sevinmişti.

Sümer, yanlarına gelen Coşkun'u Metin'le tanıştırdı ve okuduğu kitap üstüne konuşmaya başladılar. Sırtüstü uzanmıştım, biraz Metin'le Sümer'in konuşmalarını dinledim, sonra seslerini duymaz oldum çünkü uzaklara çok uzaklara kaymıştı, Metin değildi konuşan şimdi.

"Onu ben öldürdüm" dedi sayıklarcasına.

Abbas Ağabey'i babam bir akraba evine içgüveyi vermişti. Şehriban bir masal kızıydı, köyden böyle biri nasıl çıkar şaşar durum. Neydi o renk ak mı buğdaysı ya da pembe. Belki biri belki hepsi. Dişler, dudaklar, hafif kemerli bir burun. Sanıyorum gözleri yosun yeşiliydi. Beş altı yaşlarında ben bile bakmaktan kendimi

alamazdım. Sonra boy bos, bir de iyilik eklendi mi bunca güzelliğine! Aman ben Abbas Ağabey'i boynu bükük görürdüm ve bunu onun içgüveyi olmasına verirdim.

Kağnılar gıcırdardı köyde ben bu gıcırtilarla büyüdüüm kağnı gıcırtiları bana hüüzün verirdi daha da yalnızlaşırdım çocuk yalnızlığı korkunçtur ben bu yalnızlığı yaşardım bir ağırlık duyardım sırtımda hem de beynimde bir dağ ağırlığıydı bu ezildiğimi sanırdım yokolurdum yokolmanın korkunçluğunu ben o zaman sezmiştim o zaman yaşamıştım ilkin...

"Onu ben öldürdüm!" dedi sayıklarcasına, irkildim:

"Nasıl?"

"Ben öldürdüm Şehriban'ı ben!"

Ağlamaya başladı, beni duymuyordu, hıçkırıyordu, yer yer ağarmış sakalından sızan yaşa aldırıyordu. Arada bir yumruğunu masaya vuruyor, bardaklar devriliyor, tabak çatal bıçak sesleri birbirine karışıyordu.

Belki rahatlardı öylece bıraktım, sayıklıyor gibiydi:

"Yassıpınar'ın üstündeki tarlada çift sürüyorum, bir de keyifliyim o gün, Pulluk toprağı nasıl da yarıyor! Gün öğlen olmadan koca tarlayı yarıladım, burnumda toprak kokusu. Kavaklara kargalar bir iniyor bir kalkıyor, bir de kumru sesi. Bizim evin az ötesinde delikanlılar itişir dururlar. Hiçbir şey görmez oldum sonra, Şehriban azığımı getiriyor."

"Başıma bir ağırlı yapıştı birden 'dur' dedim öküzlere, üvendireyi sapladım toprağa. Yürümüyor sekiyor, delikanlılar bakıyordu kıpırdamadan."

"Geldi, gözlerindeki ışıltı yüreğime saplanıyor, içimde bir sızı var. Sarılmak istiyorum sıkamak, eritmek. Ama ne yaptım, getirdiği bir kap ayrıntı yüzüne serptim olduğu gibi! Siyim siyim yaş akıyordu göğsüne, ayrıntı bulanarak! 'Suçum nedir Abbasım' dedi yaşlı gözlerini gözüme dikerek!"

Babamdan korkardım babam beni döverdi anam dövemezdi kaçardım babamdan severdim anamı ama babamı daha çok severdim babam dövünce kızmazdım içimde bir burukluk duyardım gülümsediğinde sonra gözlerime bakarak koşar varır kucaklardım daha çok severdim.

"Kara kuru bir oğlandım yürürken düşecek gibi olurdum. Köylü 'at dişli Abbas' derdi. Gideceğim yere doğru dürüst gidemiyordum. Çift sürmeye mi, çiftin demiri ayağıma batıyordu, kazma mı salıyorum, bacağıma, bağ mı buduyordum çubuk değişirdi gözüme. Çocuğumuz oldu bir iki üç, bir köyün gözü Şehriban'da yine!"

"Kaşlarının arasından aşağı doğru kemerleşerek uzayan burnunun altındaki gergin dudakları biraz kıvrılırsa, gözlerini kaldırıp da bir baksa içime cız cız mumlar damlardı."

Korku bizim mayamızı hamurumuzun bir ögesi bir gün bizim olanın bir gün başkasının olmasından korkardık 'horkut torbanı sarkıt' damın pencere yerine kullanılan tepe deliğinden sarkıtılan torbaya baka baka ağlaşırdık karanlıktan korkardık bu yüzden mezardan yıkık duvardan cinden periden şeytandan cehennemın narından Allah'tan sonra öğretemenden polisten düşündüğümüzü söylemekten yazmaktan...

"Gece yatarken sıçrar kalkardım, yanımda olurdu. Neden gitmesindi, sarılırdım. Kimi zaman da arkamı dönerdim, uyku girmezdi gözüme. Sabahları küs küs kalkar günlerce konuşmazdım."

"Durup dururken azarlardım, o susardı hep, şaşar kalırdı kimi zaman. Bu kez daha çok kızardım, sonra gider bir köşede ağlardım gözlerim yaşarmadan."

"Dost bellediğim bir kimse yoktu, kendimle konuşurdum"

"Bir de akıllıydı, ona da kızardım, 'hih!' derdim 'dünyanın en akıllısı sensin!' Dünyanın en akıllısı değildi ama çok şeyi bizden iyi bilirdi."

"Avluyu süpürüyordu, dam üstünde adamlar vardı, gözleri Şehriban'daydı. Çiftten geliyordum beni görmemişti... Şalvarı sıvalıydı, bacağı görünüyordu. Süpürgeyi bir o yana sallıyordu bir bu yana, kalçasını da. Yanından sessizce geçtim, önce duymadı beni, sonra başını kaldırıp gördü: 'Abbas!' diye bağırdı 'Ben de seni düşünüyordum, nasıl da bildin geldin!'

'Yaa, beni düşünüyor hem de kık sallıyarak!'

Ellerim neresine ulaşırsa vurdum. Burnundan sızan kan yorulğunun, coşkunun, şaşkınlığın doğurduğu ter damlacıkları-na karışıyor ve dudağının kıyılarına sızarak ona alaycı bir görünüm veriyordu, hayretle bakıyordu. Bense vuruyordum, damdaki

adamlar, yoldan geçenler bizi izliyorlardı. Sürükleyerek içeri götürdüm, aldım bu kez elini elime, yumruk yaptım ve kendi başıma, kendi karnıma vurdum vurdum, ben deli miyim, ne sandındı delirtmiştin beni!"

"Fasulyeyi akşama yiyeceğiz" diyordu Naime Hanım, "şimdi kebabı yapalım." İki kazık dikmişlerdi uçları çatal iki kazık, uzun bir demir boru uzatılmış üstüne, boruya da büyükçe bir ızgara asılmıştı, Orhan büyükçe bir ateş yakmıştı, eve önceden konmuş tahta parçalarını kırıp kırıp atıyordu ateşe. Bir alev sardı ocağı, sonra yanan tahtalar köze dönüştü. Eti Naime Hanım'la Sevgi ke-siyordu, tuzlayıp kekikliyor Orhan'a uzatıyor, Orhan'da kimi zaman Yüksel'in yardımıyla ızgaraya seriyordu.

"Günlerce eli başında gezmişti 'başım ağrıyor' diyordu. Bana kızmıyordu, bana küsmüyordu. Kızsın küssün istiyordum, beni deli yerine koyuyor diyordum, daha yakın davranıyordu, fır dönüyordu çevremde. Ağlamak geliyordu içimden, ona zayıf görünmek istemiyordum."

"Kimi zaman düşler kuruyordum, iri mi iri, köyün en zengini, köyün en yakışıklısı görüyordum kendimi, herkes bana hayran, Şehriban da 'beni sevmiyorsun!' diyor, ağlıyordu durmadan. Saçları elimin altında seven bir yürek gibi yumuşak. Ellerini avucum içine alıyorum, öpüyorum 'haydi sus' diyorum 'acı en uç bir duygudur, hem duy hem duyma!' Gözlerime bakıyor, anladığını sanmıyorum, bir ben bilirim çünkü acının ne olduğunu!"

"Belki de huysuzluğuma veriyordu. Başımı alıp gitmek istiyordum, ben bensiz olabilir miydim, beynimde, yüreğimdeydi Şehriban. Bir sızı duyardım bir yerlerimde, yayılırdı sonra bedenimi sarardı. Koşar giderdim işimi bırakıp 'ne tez döndün' derdi, 'hastayım' derdim, değil miydin?"

Başını sakındı diye elli yıl unutmadım, andıkça kan damlar içime. Biri size sevdiğini söylüyor, siz üstüne yürüyorsunuz ya da öyle düşünüyor, beni sevme diyorsun. Bir eşeğin üstündeydi, benim elimde bir dal vardı, yanına yaklaşmıştı, beni niçin sevdiğini soracaktım. Başını sakınmıştı vardığımda, çubuk önceden vardı elimde ve öylece yürümüşüm.

"Bir gün Şehriban yataktan kalkamadı, 'böğrüm ağrıyor'

diyordu, o güzel yüzüne gölge düşmüştü ne yaptıksa fayda vermedi. Sonunda doktora götürdük, ne zaman baksam arabada gözü gözümdeydi, ne söylüyordu bana bu gözler!”

“Böyle bir kış günüydü, karın dışardaki beyazı içerinin ışığını bastırıyor, bir de güzel ki o gün, kötü şey kötüyüm diye gelmiyor. Elini uzattı Şehriban’ım halsiz, kor gibi:

‘Niye beni horladın Abbas’ım’ dedi, seni sevmediğimi mi sandın?’

Hep o söz hep o ses yıllar yılı, başımı yastığa koymaya göreyim! Ve sonra gözleri takıldı kaldı gözlerime...”

Bağıra bağıra ağlıyordu, öylece bıraktım.

“İstediğim olmuştu kimseye bakmayacaktı, gülüşünü kimse görmeyecekti, onu ben öldürdüm!...”

Abbas ağabeyi yatağına yatırdım sızmıştı.

Ertesi gün Abbas Ağabey’den ses yoktu “uyandırılmalı” diye girdiğimde odasında onu yerde yatar buldum, baygındı, bir yeri tutmuyordu, tüm bedeni felç içindeydi.

Bir süre sonra Abbas Ağabey öldü.

Bakarız Ruhi Bey Hele İçelim Şimdi

Orhan “kebab kebab, kebaba gel!” diye bağıırıyordu, havayı kebab kokusu sarmıştı. Acıktığımızı anladık ya da bu güzel koku bizi birden acıktırmıştı. Biber de kızartmıştı Orhan, o iyi bir konukseverdi ve bu duygu gözlerinde bir samanyolu gibi şavkıyordu. Bu içtenlikti bizi bir araya getiren belki. Tez kızıyor tez seviyorduk, tez üzülüyor tez seviliyorduk. Aynı dili konuşmanın bir güzelliğı vardı, aynı ülkede doğmuş olmanın. Bir de aynı şeyi isteyebilseydik, keşke her şey kebab kokusu gibi doğal ve birleştirici olsaydı. Sonra ne olacaktı, bunu biliyorduk, bu yüzden kendimize uyan birer siper kazmıştık. Sözelimi ben pijamayla kalkıp gelmişim sanki ülkemden ve kendimi pijamalı duyumsuyordum Üzüntüyü belirlemenin görevi salt gözyaşlarına verilmemişti. Orhan iyiliğın tablosunu yapıyordu gülümsemeyi fırça gibi tutarak ve belki bu nedenle hep çiçek resmi yapıyordu. Sümer “düşünce” ile davranış arasında köprü arıyordu. İnge’yle Yıldız’ı yakından tanıyordu Hasan, Akçay’ın söyleyişiyile listesindekiler miydi? Yıldız’ın derdi başkaydı şimdi Yüksel koreografıktan başka yeni meslekler arıyordu, yeni serüvenler için. Akçay yirmi yıldır öğrenciydi. Türkiyeli üniversite adaylarına Almanca dersi veriyordu. Engin işinden memnundu, Alman-yabancı ilişkilerini inceleyen bir enstitüde çalışıyordu, iyi para alıyordu, bekardı güzel bir Alman arkadaş edinmişti yeni. Naime Hanım kebabla kuru fasulyeyle oyalanıyordu. Sevgi’nin sabahki çekingenliğı geçmiş gibiydi. Coşkun’a çay ikram ediyordu, sık sık. Metin’se ciddi düşünceler içindeydi, insan her yerde aynı insandı yeter ki kendini

yitirmesindi. “Almanya yitikler ülkesi!” Ülkemi düşünüyorum, Batı’yı anladım biraz, özgürlükçü demokrasiyi de! Milliyetçilik hep sömürü ve baskıya maske olmuştur. Sorumluluk duygusu ilkelere bağlılık! Coşkun tedirgindi salt dinliyordu.

Kebabından ısırırken döndü bana “beni sevmediniz!” dedi. Bir taburede oturuyordum ve bir türkü tutturmuştum yavaştan gurbet üstüne. Yüzüne baktım Yelda’nın dingindi, çiğnemeyi durdurmuş gözüne bakıyordu. Bembeyaz bir kâğıt vardı önümde çiziksiz, sonra gülümsemeye başladı.

“Neden yemiyorsun?” dedi Orhan “Bugün yeme günüdür!” Eli-me bir parça pideyle sarmaladığı iri bir et parçasını uzatıyordu. Naime Hanım bağıırıyordu:

“Yeldaa nerdesin?”

Sahi nerdeydi Yelda, bir iş iste birinden, o işi iş istediğin kimse-nin ısrarlı isteği biçimine dönüştür, sonra da hiçbir şey olmamış gibi “beni sevmediniz” de. Toplum yapımızın bir kesimi tutmayan bir sıva gibiydi pat pat dökülüyordu işte. Bu yapıyı, bu düzeyi yaratan, besleyen şeyin kökenini bulup çıkarmak ortaya ne olağanüstü şey olurdu, Metin yapmalıydı bunu. Kitabının ikinci baskısında “Düşünceler” bölümüne eklemeliydi.

Ruhi Bey’i de anlatacaktım Metin’e, Yelda’yı tanımişti. “Bakarız Ruhi Bey, hele içelim şimdi” demiştim, belki de yazının başlığı olurdu: “Bakarız Ruhi Bey, hele içelim şimdi!”

Fotoğraf çekiyorsunuz, geri geri yürüyorsunuz, tamam düğmeye basıyorsunuz, her şey giriyor kareye. Ya da yukardasınız çok yukarda, bakış açınız içinde bir dünya. Öyle rahat, öyle bir aradadır ki her şey, bir görüyorsunuz taşıyla, toprağıyla insanıyla ve bağı, ilişkisi, düşüncesi, beğenisi, özverisi, doğallığı, domuzluğuyla...

Zaman, uzun zaman geçtiyse bir de, uzak çok uzak bir yerdey-seniz gözü bileyen, belleği tırmalayan, öfkeyi törpüleyen, sevgi besleyen. Bir de bir gün karşınıza Yelda çıkmışsa Ruhi Bey ‘i nasıl anımsamazsınız! İlk gördüğünüzde onu “benim bunu daha önceden görmüşlüğüm var” dediniz. Düşünüyor çıkaramıyorsunuz, ne düşünüyorsunuz görmüşsünüz önceleri ne ona tıpatıp benzeyen bir tanıdığınız var. Giyinişiyle, oturuşuyla, gülüşüyle, düşünce yapısıyla, olaylara bakışıyla, davranışıyla ötekilerden biridir aslında. Çok sonra ayırımına varıyorsunuz, benim bu kişiyi daha önceden

görmüşlüğü var demenizdeki nedeni ve pek çok kişide Ruhi Bey'den, Yelda'dan birer parça olduğunu. Ve ben Ruhi Bey'i uçaktan tanıyordum, her şey uçakta başlamıştı aslında.

Sümer teybe bir oyun kaseti sürdü, İnge ortaya fırladı, şıkır şıkır oynamaya başladı. Biraz tombulcaysa da oyunda göbeği sevimli görünüyordu. Yelda ile Yıldız da katıldılar. Hasan'ın dişleri parlıyordu bıyığı ile sakalı arasındaki yuvarlak boşluktan. Sonra herkes oynuyordu şimdi.

Beş yüz kişilik bir uçaktasınız şeref bölümünde, on yedi kişilik bir kümedesiniz, Ruhi Bey aranızda, yemektesiniz. Ruhi Bey beş yüz kişilik uçağın şeref bölümünde ayağa fırlıyor birden ve bağır-maya başlıyor elindeki salam dilimini sallaya sallaya:

"Domuz eti domuz eti!"

Suratınızı göstermemeye çalışıyor yan yana bakıyorsunuz geri-
lere, beş yüz göz beş yüz sorgulu ağıza dönüşüyor:

"Kim bunlar!"

Biri de uçağın her sarsılışında:

"Bu uçak düşmez başkanım!" diyor (biri de başkanınız), tüm-cesini birkaç kez yineliyor, başkanın "niçin?" sorusunu koparana değin:

"Arkadaşınız dua mı okuyor?" diyor bir yabancı, uçağın her sar-sılışında aynı sözü duyduğu için.

Bir serbest kentte konaklıyorsunuz, çekçekler sıra oluşturmuş-lar, ilk gözünüze çarpan. Ak gömlekli, kara donlu, yalınayak, zayıf kara adamlar bağırıyorlar "Şişli'ye bir!" der gibi. Kolları ellerin-de küçük tek kişilik, iki tekerlekli fayton, durmadan bağırıyor-lar zayıf kara adamlar, elleriyle kadın karaltısı çiziyorlar. "Bir si-gara almak için" giden Ruhi Bey'in çekçeğiyle pazarlık ettiğini görüyorsunuz. Çekçekle bir yerlere gitmenin doğallığını "sigara" adıyla neden bozduğuna şaşıyorsunuz Ruhi Bey'in.

Oyun ne millet ayrımı bırakıyordu ne renk ne düşünce! Bütün bir dünya oynamalı mıydı? Sümer Akçay'a gülümsüyordu, Engin'e. Sevgi de coşmuştu, Hasan firdönüyordu Yelda'nın çevresinde, Yelda'ysa bir yaklaşıyor bir uzaklaşıyordu. Yüksel'in yuvarlak be-deni pek uygun düşmüyorsa da oyunun hoşgörüsü fazlalıkları tör-pülüyor belki de güzelleştiriyordu. Orhan'ın parmakları şıkırdı-yordu ama gözü ocaktaydı, ateş sönmemeliydi. Coşkun uzakta

duruyordu, “ben bilmiyorum” diyordu.

Sevgi sıyrıldı vardı Coşku’nun elinden çeke çeke oyun yerine götürdü. Eli Sevgi’nin elindeyken Coşkun’un, daha da sevimli göründü Sevgi bana.

Bir Uzakdoğu başkentindesiniz, törenle karşılanıyorsunuz. Siyasal görüşünüz ötekilerden ayrıydı, uzak duruyorlardı size. Biri yanınıza geliyor çevresine bakınarak, “aslında” diyor duyulur duyulmaz bir sesle “ben de sizin gibi düşünüyorum, ama birader millet millet değil ki!” Sizin gibi düşünen arkadaşınızın durumuna üzülüyorsunuz. Sonra Ruhi Bey, ilk kez yüzyüzesiniz, “bak yeğenim” diyor, “aslında ben seni severim” diyor, “sen bir halk çocuğusun, bu nedenle saf ve temizsin, gel vazgeç!” Ruhi Bey’i ciddiye almakla birlikte seviyorsunuz, size saf diyen Ruhi Bey olanca saflığıyla, içtenliğiyle konuşuyor. “Bakarız Ruhi Bey, hele içelim şimdi!”

Ruhi Bey’le birliktesiniz artık içkide birlikte, yemekte, arabada, her an Ruhi Bey’le, “bak yeğenim!...”

Şimdi herkes Naime Hanım’a el çırpıyordu. Naime Hanım yaşama sevincini (oradakilerden en iyi bilen sezen ve bilendi), müziğin notayla anlatımı gibi, figüre dönüştürüyordu. Yaşam figürdü, sevinç müzik. Uyumun güzelliği Naime Hanım’ı başka daha güzelleştiriyordu, yüzünde ter domur domurdu, gözlerinde ısıltı akıp giden yaşamının bir türküsüydü ağlatan güldüren. Güneş tepelerden gerilere kayıyordu, Naime Hanım seziyordu, tepiniyordu:

“İster yaz ister yazma, ister yaz ister yazma!”

Kasetteki ses hızlanıyordu giderek...

O gün korkunç bir boşluk görüyorsunuz gözlerinde Ruhi Bey’in.

Ülkenin iki numaralı adamının konuğusunuz, bir orman parkın uç noktasına kondurulmuş yavru saraydasınız. Bölge motifiyle bezeli bir çift kapı açılıyor bahçeye, masallara özgü. Halılara basarak yürüyor gibisiniz, sonra bir çift kapı daha. Yüksek tavanında kristal avizeler, altın yaldız süslemeli geniş salona giriyorsunuz. Yer masaları, minderler. Sonra bilmediğiniz, duymadığınız yemekler, içkiler.

On yedi konuksunuz, ülkenin büyükleriyle, kapılar açılıyor ağır ağır ve hiç böylesini görmediğiniz on yedi kız giriyor içeri, on yedi yaşlarında. Oturuveriyorlar birer birer. “Niye o değil de bu?” demiyorsunuz. Gülümsüyorlar gözlerinizin içine, güzelliği

yaşıyorsunuz, önyargılarınız siliniyor. Mezenizi ağzınıza veriyorlar kadehiniz ellerinde. Derken bir müzik dolduruyor salonu, istemeseniz bile kızınız çeke çeke piste götürüyor sizi. Müziğin, kızın, ritmin havasını solurken tam yürek parçalayıcı bir ses salona komut veriyor birden sanki, her şey duruyor. Büyü bozuluyor, görünen ne varsa siliniyor, yerinize dönüyorsunuz.

Ve yetmiş beşlik Ruhi Bey'e hoş vakit geçirtmeye uğraşan on yedilik kızı kollarından tutarak dışarı çıkardıklarını görüyorsunuz, göğüs tedavisine götürüyorlar doktora. Gözünüze Ruhi Bey çarpıyor, bir yüzün bir anda nasıl çarpıldığını görüyor şaşıp kalıyorsunuz; durumun ciddiliğine değil, öyle bir yerde rezil olduğunuza değil, toplumunuzun bir kesimini Ruhi Bey'de gördüğünüze belki de temel nedenlerin acımasızlığına... Ruhi Bey'i ciddiye almaya başlıyorsunuz.

Oyun sürüyordu ama Naime Hanım masanın başındaydı şimdi. Kuru fasulye için kullanacağı gereçleri sıralamıştı. Fasulye, pastırma, soğan, domates, yağ, tuz, biber... Pastırmayı kendi doğruyordu, soğanı kendi kesiyordu, domatesi; arada bir Sevgi'yi çağırıyordu, ona çok yakın davranıyordu. "Kızın derdi büyük" dedi soğandan dolayı gözlerinden akan yaşı elinin tersiyle kurularken. Yirmi yaşlarındaydı Sevgi, bir meslek kursunda okuyordu. Ablası Türkiye'deydi, bir adamla imam nikâhıyla oturuyordu, kimliği kız kardeşinde olduğu için resmen evlenemiyordu. Babası Berlin'deki kızına Sevgi'ye, daha doğrusu kendine bir zarar gelir diye kızının kimliğini göndermiyordu. Kısacası Türkiye'deki kızını gözden çıkarmıştı. "Gönderse de keşke kimliği hapse girse babam" diyordu Sevgi. "Biraz rahat ederim, hacı bir de!" Bir haftalık rapor almıştı doktordan, hastalığını babasına söylememişti, söyleyemiyordu, her şeye kızıyordu. Okula gidiyormuş gibi çıkıyordu evden her sabah, okul arkadaşlarıyla karşılaşır bir gün. Birinin evine giderler, arkadaşları ona ilaçlı içki içirirler. Kendine geldiğinde arkadaşlarından birinin çıplak olduğunu görür, koşar kendini pencereden atmak ister. Eve döner sonra çok sayıda uyku ilacı yutar. Baygın yatarken babası gelir, numara yapıyor diye dövmeye başlar. "İşte yüzündeki morluklar bu yüzden," dedi Naime Hanım, "çıkıp üstüne tekmelemiş sonra!"

Birden çığlık çığlığa bir ses bahçeyi doldurdu. Bir değil iki belki

de üç arabadan, polis arabasından geliyordu ses. Siren sesi, aceleci, telaşlı, ürkütücü! Ve birden kalktı Coşkun, eve doğru yürüdü koşar adımlarla.

Herkes ona bakıyordu, kimse bir şey söylemedi. Biraz önce Akçay'ın cep radyosundan bir rastlantıyla haberi dinlemişlerdi, gülümsüyordu Akçay şimdi, duymayan kalmamıştı. Radyonun söylediği ad Coşkun değildi ama Ünal'ın kim olduğu anlaşılmıştı. Ses zaman zaman uzaklaşıyor, çok zaman da yanibaşımızdan geliyordu. Çevre ağaçlıklı ve küçük bahçelerin oluşturduğu bir bölge olduğundan yolun nereden geçtiği belli değildi. Kimse konuşmuyordu. İnge ayağa kalktı, bahçe kapısına doğru yürüdü.

Metin bağırdı:

“Nereye İnge?”

“Hiiç!” dedi İnge, “otura otura bacaklarım ağrıdı, biraz dolaşayım dedim.” Bahçe kapısına doğru yürüdüyse de, yön değiştirdi, dolaşmaya başladı.

“Yok canım, İnge öyle şey yapmaz.”

Sümer'di söyleyen, İnge yapmazdı gerçekten.

Sonra ses duyulmaz oldu. Coşkun, gerçek adıyla Ünal, çıktı evden, biraz utanmış, biraz ürkek geldi yerine oturdu, kimsenin yüzüne bakmıyordu.

Sonra “bak ne olmuş dinle bir!” diyerek yanıma geldi Hasan, “neler anlattı İnge, bir duysan şaşar kalırsın!”

Bizim Bir Dramamız Da Bu!...

Dün akşam bir kahveye gittik, kahve sık ağaçlı bir parkın içinde, Horst'la. Onu tanırırsınız üç yıldır arkadaşız, çok severim, sevmeseydim üç yıl dayanabilir miydim bu birlikteliğe. Hava insanı kudurtacak güzellikte. Ben şarap içiyorum, Horst bira. Bir ışık adasındayız sanki, beş on metre ötesi ağaçların oluşturduğu zifiri karanlık. Teypte Yunanlı Maria Faranduri'nin sesi ve ben Horst'a bir anımı anlatıyorum şarkıdan çağrışımla. Uzun süredir nedendir bilemiyorum sakladığım kötü bir anımı. Kötü bir anı, ben bir ahlakçı değilim, ama zorbalıkların her türlüünden iğrenirim, anımsadıkça yüreğimi acıtan bir anı. Sonra baştan söyleyeyim ben bir insanım önce, ben feminist değilim, feministler erkek düşmanlığı yapıyorlar kadın özgürlüğü adına. Ne istiyorsam insanın gereksinimi açısından bakıyorum. Her yapılan kötülük insan onuruna karşıdır, kadına ya da erkeğe, erkek ya da kadın tarafından, ne farkeder. İnsanlığımıza yapılan bu zorbalığı gizlemiştim Horst'tan o ana değin. Atina'ya gitmiştim, kentin bir yerinde kıyı boyunca dolaşıyordum, Birden iki kişi önümü kesti, biri bir şey söyledi, Yunanca konuşuyordu, anlamıyordum, gülümsüyordum ancak. Sonra öteki yanıma sokuldu ve elimden tuttu, yakışıklı gençlerdi üstelik, doğru dürüst konuşsalar mı anlamaya çalışırdım onları. Çektim elimi adamın elinden, bakışları tavrı zorlamacaydı. Bu kez iki elimden tuttu çekmeye başladı, öteki de kalçamı elliyordu. Kimseler yoktu ortalarda, bağırıp çağırımlarım yanıtsız kaldı (Ağlamaya başlamış burada, Horst saçlarını okşuyor onu avutmaya çalışıyormuş).

Tam o anda Yüksel geldi kahveye, masamıza çağırdım, Horst'la tanıştırdım ("Evet" dedi Yüksel, kalkıncaya değin birlikte oturduk). Uygarlık tüm bir toplumu sarmalamıyor her zaman, peşin bir yargım da böylece tuz buz oldu oracıkta, kumların üstünde.

Hasan anlattıkça rahatlıyor gibiydi, gülüyordu durmadan. Avrupalıların Türkleri değil de Yunanlıları tutmasına dünya kamuoyu önünde yürütülen sürtüşmede pek bozuluyordu. Bilinen bir dizeyi yineleyip duruyordu. Çıkar mısın bahar günü sokağa! İnge'nin yargılarındaki değişikliğe seviniyor, iki Yunanlı genci "Türk dostu" olarak selamliyordu.

Metin, Akçay, Engin zorlu bir tartışmaya girişmişlerdi. Engin "Batı" diyordu, "Batı'yı bilmeliyiz, Batı bilim demektir, Batı teknik, kültür, asıl önemlisi özgür düşünce demektir..." Metin sözünü kesti Engin'in:

"Söylediklerin doğru elbette bilim, teknik, kültür Batı'nın büyük zenginlikleridir. Ama son söylediğin şu "özgür düşünce" sözünü Almanya için söylemiyorsun sanırım. Yine Almanya'da kalıp da emeğin üstünlüğünü anlayan kaç kişi gördün ve belli bir bilince ulaşarak yurda dönen kaç kişi tanıyorsun? Almanya bilinç veren değil, bilinç törpüleyendir, her şeyini ülkende edineceksin arkadaş."

Engin bağıırıyordu, "dur daha söyleyeceklerim var."

"Sonrası var" dedi Yüksel, "gerisi var daha, Hasan hepsini anlatmadı, devamı var." Devamını Yüksel anlattı:

"Böyle konuşa görüşe oturup dururken Martin geldi masaya, İnge'yle kucaklaşıp öpüştüler, Horst'la el sıkıştılar, sonra benimle tanıştırdılar, buyur ettik. Zaten o hemen çöktü sandalyeye, İnge'yle koyu bir söyleşiye girdi. Biz de Horst'la konuşuyorduk. Bu arada İnge'nin aşırı sevinci, Horst'un da durgunluğu dikkatimi çekiyordu. Horst gerçekten kültürlü, olgun, efendi bir insandı, hep o konuşuyor ben de zevkle dinliyordum. Sözcükler tane tane çıkıyordu ağzından ve zor duyuluyordu. Bu yüzden kulağımı daha çok yaklaştırıyordum Horst'a, söyledikleri ilgimi çekiyordu ayrıca. Sanattan, estetikten, politikadan, daldan dala da olsa bir bütünlük içindeydi söyledikleri. Bir ara İnge'nin Martin'e kedi gibi sokulduğunu gördüm, bakmamaya çalışıyordum, Horst'sa hiç oralı değildi ya da aldırılmaz görünüyordu, söylediklerinin çekiciliğine kendini

kaptırmış gibiydi. Ve sonra hiçbir şey söylemeden kalktıklarını gördüm İnge'yle Martin'in. Horst ayrımında değilmiş gibi davranıyor, konuşmasını sürdürüyordu. Gittikleri yön benim yamacıma düşüyordu. Horst elindeki sigara kutusunu evirip çeviriyordu ve konuşuyordu, gözlerime bakmıyordu, o nedenle İnge'yle Martin'i rahat izliyordum. Bir ağacın dibindeydiler, karaltıları belirgindi. Korktuğum başıma geldi sonra, Horst birden geri döndü ve onları gördü, yüzünü masaya çevirdi hemen, konuşmasını sürdürmeye çalışmışsa da söyledikleri anlamsızlaşmaya başladığından sustu. Ellerini yumruk yaptı üst üste koyarak masayla çenesi arasına destek yaptı ve öylece durdu, kapalı gözlerinden yaş sızıyordu. Silmiyordu gözyaşlarını, inliyordu. Sonra bir kâğıt mendil çıkardı cebinden, yanaklarını, gözlerini kuruladı, arkasına yaslandı. Şimdi gözlerime rahat bakıyordu, gelişigüzel bir şey söylüyormuşçasına birasını yudumlarken:

"Bizim bir dramımız da bu!" dedi.

Ben müthiş etkilenmiştim, ne söyleyeceğimi bilemiyordum. Ayak sesleri duyduk, o dönüp bakmadı, başımı kaldırdığımda gördüm İnge'yle Martin'di gelen. "İyi geceler" dedi Martin, yürüdü gitti. İnge masaya oturduğunda bir süre sessiz kaldık. Sonra ayağa kalktı İnge, kolunu Horst'un boynuna doladı. Horst'sa bir bebek gibi başını İnge'nin göğsüne bıraktı. Bana çok uzun sürdü gibi geldi bu an, 'seni seviyorum' dedi İnge, eğildi Horst'un dudaklarından öptü, 'ben de' dedi Horst gözlerini yukarı kaldırarak."

Engin tartışmadan yorulmuş olmalıydı:

"Haydi var mısınız?" dedi elindeki bir deste oyun kağıdını gösteriyordu.

"Haydi!" dedi Sümer. Akçay:

"Tamam ben de varım" dedi, battaniyenin üstünde kağıtları karmaya başladı Engin.

"Ben de geliyorum!" diye bağıırıyordu Yelda.

Yüksel, "ben biraz dolaşmak istiyorum" diyerek kalktı oturduğu yerden. Hasan kakhahalar atarak İnge'lerin yanına gitti. Metin bir ağaca yaslanmış kitap okuyordu. Ünal'la Sevgi komşu bahçeye bakarak konuşuyorlardı.

Yine açtım kitabımı, kaldığım yere işaret koymuştum, okumaya başladım:

“Yaralılar yalnız sıcak kompreslerle iyileşmezler; sevgiye de gereksinimleri vardır...”

Durmadan söyleniyordu Akçay oynarken, Yelda yürek parçalayıcı bir sesle bağııyordu, Sümer kızıyordu kimi zaman kâğıda, sık sık da Akçay'a.

“İçten içe çürüyorum. Bu çürüyüş yavaş yavaş tüm benliğimi sarıyor, beni hoşgörüsüz insan haline getiriyordu. İnsanlara duyduğum sevgi yok olmuştu. Bu böyle giderse geriye benden bir şey kalmayacaktı.”

Bu kez de kafama Horst'un ağlaması takılmıştı...

Herkesle Yatan Kızı İlk Kez Görüyordum

Horst'u düşünüyordum, İnge'yi. Horst'u anlıyordum, İnge'yi anlamak istiyordum, yaptığını bilen biriydi, konuşmak isterdim İnge'yle. Karmen'in özgür olma isteği miydi? Kadın bir koşullanmaydı benim için, yine de bu bir isteğin en ucuydu, belki de en kabası. Bir anlık duygu patlaması denebilir miydi?...

Yüksel doğru söylüyor muydu ayrıca, doğru söylüyorsa anlattığı gibi mi, anlattığı gibiyse Horst neden öyle davranmıştı?

İnge sıradan bir kadın değildi, her şeyden önce 'insan'a sevgisi vardı, Horst sevgilisiydi bir de, üç yıllık birliktelikleri vardı!...

Kadın erkek ilişkileri bir türlü yerine oturmamıştı kafamda, doğru şey neydi ayrımındaydım ama yerine oturtamamıştım. Alışlagelen en doğru muydu, bir yanlışı yaşıyor olamaz mıydık! Genel yargılar çok zaman dayanıksız oluyordu. "Kadın" olgusunu bana ilk sezdiren "Cömert Kız" olmuştu, nice aramalardan sonra. Ama İnge bir cömert kız değildi, şimdi daha iyi anlıyordum Cömert Kız'ı, kırk yıl geçse aradan anlayabilir miyim İnge'yi?...

O yerin bir kızından söz ediyorlardı güzelmiş, cömertmiş bir de. Cömert Kız'ı görmek istiyordum, benimle konuşur muydu, neden konuşmasındı, herkesle konuşuyordu ya! Ne olursa olsun köyün Cömert Kız'ını görecektim, görmek istiyordum. Onu görmek isteği bana ders dinletmiyordu, kitap okutmuyor, uyku uyutmuyordu.

Sonra bir gün bir şey oldu, bir elektrik teline dokunmuştum sanki. Bedenimin her bir yerini titreşimler sarmıştı.

"Versene ne duruyorsun!"

Elimde kiremit öylece duruyordum, yineledi öndeki:

“Versene lan ne bakıyorsun öyle angut angut!”

Bacaklar ak, bacaklar ışıltılıydı ve ak bir kılıf bir vitrin feneri gibi parlıyordu yukardan.

Arkadan bağırırmaya başladılar: Tıkır tıkır işleyen iletim işi bir anda durmuştu. Kamyondan duvarın dibine, duvardan çatı boşluğuna, oradan da çatıya uzanan bir tele dizili kırlangıçlar gibiydik.

Okula bir küme konuk gelmişti Ankara’dan kadınlı erkekli. Çatıda kiremit dizgen arkadaşlarımızı yakından görmek, fotoğraf çekmek istiyorlardı. Merdivenlerdeki Ankaralı kadının gölgede büyüyen gül sürgünü bacaklarının karartısı beynime vurmuş, olağanlaşmış iş gücümü merdivenden çatıya taşımış, oradan da dipsiz bir boşluğa fırlatıvermişti. Sonra o gün işimi sürdürmüş müydüm, Ankaralı konuklar daha kalmışlar mıydı? Arkadaşlarım çok mu kızmışlardı yoksa onlar da mı ellerinde kiremit kalakalmışlardı? Boyum kaçtı, kilom kaç, sakalımı tıraş ediyor muydum? Bir aşk mektubu yazmışlığım var mıydı? Ankaralı konuk kadının adı neydi? Uzun muydu kısa mı, evli miydi ergen mi? Beni görmüş müydü? Gözlerinin rengi, bacakları gerçekten gül sürgünü müydü? Yemeği iştahla yemiş miydim o gün, ekmek kara mıydı yine? O gece düşümde görmüş müydüm, birine yorumlatmış mıydım düşümü?

Her şeyde ve her yerde Ankaralı konuk kadını arıyordum. Gördüğüm Ankaralı konuk kadın görmediğim Cömert Kız’ı gerilere itmişti, gül sürgünü bacaklar öne çıkıyordu hep. Ne ki yaşanmış olanlar yaşanmakta olanlardan yeni değildi, bir çekiciliği vardı yeninin.

Okulun elektrik üreten motoru zaman zaman bozuluyordu. Lüks lambaları hazırda bekletiliyor, elektrikler kesildikçe gereken yerlere asılıyordu. Lambaları hazırlama işini üstümüze aldık bir arkadaşıyla. Kullandığımız yapının çatısından kadınlar hamamı gözetlenebiliyordu, haftada bir gün. O gün bir türlü gelmiyordu, planlar kuruyorduk, düşlerimize giriyordu. Kadınlardan biri bizi okul yönetimine söylüyordu, jandarmalar yakalıyor, okuldan atılıyor, hapse giriyorduk. Yapmayalım diyorduk, o günün ilginçliği her şeyi unutturuyordu.

Ve o gün geldi, önceden hazırladığımız merdiveni duvara dayadık, bacaklarımız titriyordu. Önce sen çık diyordu arkadaşım,

hayır sen çık diyordum. Yüreğlerimiz ata ata çatıya çıktık sonunda. Tavanda aralıklar vardı, yüzüstü uzandık, buharın aralanmasını bekledik, sonra her şey ortaya çıktı. Yirmiye yakın kadın vardı ama hiçbirinde Ankaralı kadının bacaklarını göremiyordum, çıplaktılar üstelik ve bir de göğüsleri diriydi, kalçaları biçimli. Duygularımda bir kabarma olmuyordu, beklediğim neydi, aradığım ne? Sıkılmaya başlamıştım, korkuyordum da, birden “Ben gidiyorum,” dedim fısıltıyla. “Ben de,” dedi arkadaşım, hızla indik ve konuşmadan yürüyorduk.

“Keşke bakmasaydık” dedim suskunluğu bozarak.

“Neden?”

“Bilmem,” dedim, “içimden öyle geldi.”

Arkadaşımdan ayrıldım, tarlalardan geçerek bir dere kıyısında oturdum.

Söğütler vardı, birisinin gölgesine uzandım. Görünürde kimse yoktu, içimde bir sevinç doğdu. Doğanın sessizliğini sevmiştim. Doğrudum sırtımı söğüde yasladım, yerden bir çöp aldım, bir sigara gibi tuttum dudaklarımda. Yerde karıncalar, derede kurbağalar vardı. Ötelerde danalar, inekler yayılıyordu. Dört bir yanımda anızdı, çıtırdıyordu. İçimde tarifsiz bir boşluk vardı. Bu söğüt neden vardı, bu karıncalar, bu kurbağa? Bu inekler, bu danalar neden buradaydılar? Bu karıncalar nedendi koşturmaları? Kadınlar neden çıplaktılar, Ankaralı konuk kadın?...

Gerilerden bir çıtırtı duyuyordum, dönüp bakmıyordum, danalardan biri olmalıydı. Çıtırtı geldi yanımda durdu ve öteye gölgesi düştü. Gülümseyen bir çift göz gördüm önce! Durup dururken neydi bu? Bir daha baktım, kıpırdamıyordum, ne söylemeliydim, nasıl davranmalıydım! İlk kez bana gelen bir kızla yüzyüzeydim belki de yeni ayrımsıyordum, kimselerin olmadığı bir yerde. Bedenimin her yeri gerilim içindeydi, cırılçıplakmışım gibi duyum-sadım kendimi.

“Pek dalmışsın!” dedi “anneni mi düşünüyordun?”

“Yoo hayır” dedim, “annemi düşünmüyorum!”

Annemi düşünmek ayıpmış gibi göründü bana o an.

Karşımda bir tümseğe ilişti, sonra kalktı anızsız bir yere yanlamasına oturdu, eteğini ayaklarına doğru çekti. Sanki çok önceden tanışıyormuşuz gibi konuşmaya başladı.

Genzimi temizliyordum durmadan, gözlerine bakamıyordum, güneşin her gün biraz daha yaktığı yüzünde biraz takılgan biraz dostça bakan yeşile çalan gözlerine.

Anlamaya başlamıştım, Cömert Kız buydu, “herkesle yatıyor-muş!” Herkesle yatan bir kızı ilk kez görüyordum. Ne güzel kız, neden yatar ki herkesle? Acıyordum kıza, güzelliğine, üzülyordum onun için. Ben hiç bir kızla yatmamıştım, hamamdakileri unut-muştum, Ankaralı konuk kadın sisler gerisindeydi şimdi.

Anasını babasını anlatıyordu (anası babası nasıldı?), arkadaşlardan birkaçını adıyla söylüyordu. Onu kimse anlamı-yordu, anası babası çok sıkıyordu, en doğal şeyleri bile yasaklıyor-lardı. Bizim arkadaşlar onu yanlış anlıyorlardı, birer kardeş gibi konuşmak istiyordu, erkek kardeşi yoktu zaten.

Bana üzüntülerini, sevinçlerini, kaygılarını söyleyen bu kıza ya-kınlık duyuyordum. Dilim çözölmüştü, sesim pürüzsüzdü şimdi. Salt bir görüntü olmaktan çıkıyordu, bir yakınlıktı, bir sıcaklık, bir ses. Konuşuyordu, bakıyordu, gülüyordu, gülümsüyordu. Bir noktasında toplanan dikkatim dağılmıştı, bir nokta değildi artık, kadın bir nokta değildi, yalnızlığım gitmişti, herkesle yatması il-gilendirmiyordu beni. Önümüzdeki dereden su dolduruyordum sanki, testim saydamdı, bir testiydim sanki içimdeki boşluk do-luyordu. Kurbağalar ötüyordu yine, anızlar çıtırdıyordu, danalar yayılıyordu, Cömert Kız’la konuşuyorduk.

Boynu Büküktü Palmiyeler Okalıptüsler

Sümer tez usanmıştı kâğıt oyunundan, yerini Yıldız'a bıraktı. Metin Naime Hanım'la İnge'yle konuşuyordu, Sevgi de aralarında daydı. Orhan bir onlara katılıyor, bir oyuncularını izliyordu. Hasan Yüksel'le çiçek topluyordu. Naime Hanım son gezisini anlatıyordu. "Venedik'e gittim" dedi, "iyi de oldu, bunalıp kalmıştım Berlin'de. İçim açıldı, hani 'tebdili hava' derler ya, hava değişimi gerçekten iyi geliyor insana. Her yıl da gidilmiyor Türkiye'ye, büyük yıkım oluyor. Gidiş-dönüş, bunca yakına anmalık. Çocuklar yanımda, kocam burada, yine de insan kendini öksüz gibi görüyor."

Ünal'a kimse bir şey sormuyordu, ama herkes onu tanımak, başından geçen olayları öğrenmek istiyordu. Ünal'sa içinde bulunduğu duruma ikinci bir kişiymiş gibi bakıyor, konuşulanları çok ilginçmişçesine dinliyor, gülümsüyordu.

Sümer "bana bak!" dedi "bir bak" elindeki kitabı Metin'e gösteriyordu. Metin'in eleştirilerine kızılırsa da ona olan saygısında fazla bir eksilme olmuyordu. "Yüzüne demek gibi olmasın, ama Metin seni tebrik ederim gerçekten." Metin'in kitabındaki kimi yerleri bizim de bilmemizi istiyordu. Metin bu övgüden hem hoşlanıyor hem sıkılıyordu. Sümer okuyacağı yerlere işaret koyarken Metin, "bir gemi yolcusuyuz sanki" dedi bahçedekileri göstererek "arkadaşlığımız zorunluluğumuz!" Dernek, sendika, parti çalışmalarına katılmıştı Türkiye'de. Kendini Türkiye dışında büyük bir boşlukta görüyordu. "Bir bakıma da iyi oldu" diyordu, "bir Avrupa kompleksi vardiysa yok oldu böylece." Bir yakınması da yalnızlıktandı,

“Yahu” diyordu, “İşçiyi anlat” diyorlar durmadan “ben Krup’u anlatırım, işçiyi anlatmış olurum, işçiyi anlatmak işçi Ahmet’i anlatmakla mı olur ille de!”

“Bir dinleyin!” diyordu Sümer ‘Uyuşum’ bölümünden.” Dinliyorduk:

“Köprüden geçen yolcuya köprü mühendisliği öğretmek nerede görülmüştür? Hangi işyeri işçisini sözgelimi bir kez olsun tiyatroya götürdü? Dünya değişir de insan değişmez mi? Ama sürgün kök keserek mi sağlanır? Zor, bir zulümdür...”

“Bakın şunu da dinleyin! ‘Kendi İkliminden Uzak’ bölümünden.” Dinliyorduk:

“Bitki bahçesini gördüm Berlin’de, kendi toprağı nerede, kendi güneşi, kendi havası, kendisi! Bitki bahçesinde Berlin’de boynu büküktü palmiyeler, okalıptüsler...”

Sümer okumayı sürdürüyordu.

“Hah hah hah! hih hih hii!”

Hasan gülmekten konuşamıyordu, “bakın bakın?” diyordu:

“Yüksel’in yeni serüvenleri, sıcağı sıcağına!”

“Yine neler yapmış” diyorduk, Hasan sürdürüyordu gülmesini.

“Önce şunu sorayım size, niçin Koreograf diyorlar Yüksel’e?”

Bilmiyorduk, kah kah’ları arasında Hasan anlattı Yüksel’e neden Koreograf denildiğini.

“Almanya’ya yeni geldiğinde, dinleyin lütfen, Münih’e ilk karşılaştığı Türk kızına ‘Ben koreografım’ demiş ve evlenmiş onunla. Oysa koreograf’ı salt sözcük olarak biliyormuş. Yaşamında ne bir bale görmüş ne dans etmiş ne de öğreticiliğini yapmış, karısı takmış ona adını. Bakmış ki kârlı bir iş sürdürmüş. On yılda toptasan on kitap olur Yüksel’in serüvenleri. Şimdi anlatacağım bir yenisi, sıcağı sıcağına.”

Gülüyorduk, İnge anlamıyordu, Yıldız söylenenleri çeviriyordu, yine de anlamıyordu. “Neden yalan söylüyor ama?” diyordu. Biz biliyorduk neden yalan söylediğini, gülüyorduk.

“Boş verin yahu şu martavallara!” diyordu Sümer. Hasan: “Dinleyin bir dinleyin” diyordu, kahkahalar atarak dinliyorduk, Yüksel de gülüyordu, dinliyordu o da.

“Ayakkabı almak için büyük büyük bir mağazaya girer. Satıcı kızlardan birinin Türk olduğunu anlar. Kız genç ve güzeldir, ayakkabı almak istediğini söyler kıza. Kız koşturur içtenlikle, en uygun birini bulmaya çalışır. Kızın bu içtenliğinden hayli duygulanan Yüksel (hah hah haa!) ‘Önemli değil, yorulma, üç gün dayanmaz bana, ne denli sağlam olursa olsun! Dağa taşaya ayakkabı mı dayanır?’ der. Kız merak eder sorar:

“Ne iş yapıyorsunuz ki?”

Yüksel oyunculuğunu takınır:

“Film çekiyorum” der, “film yönetmeniyim.”

Kızın ilgi duyduğunu gören Yüksel sürdürür konuşmasını:

“Bugün şanslıyım hem de çok! Bir oyuncu kız arıyordum, istediğim ölçülerde ve yetenekte oyuncu kız bulmak çok zor buralarda.”

Kızın merakı artar, sorar:

“Nasıl yani?”

“Sizinle karşılaşmaktan daha büyük bir şans olur mu?”

Kızın yüzünü ateş basar, ne söyleyeceğini bilemez sevincinden.

“Hah hah hah!...”

Hasan ekledi:

“Yüksel’in listesine bir ad daha yazılmış o gün!”

Hep birlikte gülüyorduk, İnge de gülüyordu, “Film yönetmeni mi gerçekten?” diyordu.

“Yok canım,” dedi Hasan, “bir banka memuru, bütün gün başkalarının parasını sayıyor.”

İnge soruyordu durmadan:

“İyi ama neden yalan söylüyor?”

Yüksel de bizimle gülüyor, anlatılana karşı çıkmak bir yana, hakkında konuşulmasından büyük haz duyduğu da görülüyordu.

“Bir gün de kahvelerden birinde...”

Sümer Hasan’ın sözünü kesti:

“Yahu, on kitabı bitireceksen buna aylar gerek.”

“Hayır hayır,” dedi Hasan, “küçük bir şey, sadece bir.”

“Anlatsın anlatsın” dedi Akçay, “benim de Hasan için anlatacaklarım var!”

Hasan Akçay’a aldırmadı, sözünü sürdürdü:

“Bir gün de bir kahvede bir kız görmüş, Türk. Her zamanki ustalığıyla sokulmuş kıza Yüksel ve kendini ozan olarak tanıtmış.

Konuşurken bir ara 'bu akşam neden böylesine aydınlık bu sokak (kahvenin önündeki sokağı gösteriyormuş), her gün böyle olmu-yordu, lambalarda değişmemiş üstelik?' demiş.

'Neden ola ki?' demiş kız.

Yüksel böyle bir soru bekliyormuş:

"Anladım!" demiş, "bugün sen varsın burada!"

"Hah hah hah!"

"Listeye koymuş mu onu da?"

Soran Yıldız'dı.

Gözlerim Yüksel'e kaydı, gülmüyordu. Utangaç bir tavırla: "Gül-mekte haklısınız" dedi, "Ben de gülüyorum kendime, bütün bunlar kendimi unutmak içindir!"

Bahçeyi bir dolaşmak için yürüdü gitti, ardından baktım Yüksel'in yürürken kamburunu çıkarıyordu.

Sümer biraz ötede hem konuşulanları dinliyor, hem Metin'in kitabını karıştırıyordu. Kalkıp yanımıza geldi:

"Gülmenize engel olmak istemedim, ama lütfen Metin'in kita-bından 'sunu' yazısını, şiir de denebilir, birlikte okuyalım."

"Sen" dedi Engin Sümer'e, "Metin'in yazdıklarına olduğundan fazla önem veriyorsun, onun parti çalışmalarını da biliriz. Onun ve onların yaydıkları düşünceye Avrupa ölçüsüyle sosyal demok-ratlık bile denmez."

Sümer büyük bir haksızlığa uğrayan bir insan tavrıyla bağırdı: "Parti merkezini onun için mi bastındı, sonra yüzüne neden söy-lemiyorsun çağırayım da duysun söylediklerini!"

"Benim kimseden korktuğum yok, yüzüne de söylerim."

"Metin alçakgönüllülük gösteriyor yazdıklarıyla, dinle de gör. "

"Oku Sümer dinliyoruz," dedik, "oku!"

"göz görenin yol sürenin
yolca giden yorulmamış
gerçek yine gerçek
hem aynıyız hem başka

denildi ki önce doğanın bir yasası vardır
sonra eller ayaklardan ayrıldı
üçüncüsü iki elin sesi belli oldu
dördüncüsü insan dünyada insan
ve daha iyi bir insan için
daha iyi bir dünya

ve bir sözde önce denizdir yaşam
ikincisi gemi
üçüncüsü ağdır
dördüncüsü balık

imdi insan olan denize vara sözgelimi
vardık
gemiye bine
bindik
fırlata ağını suya
fırlattık
tuttuk mu balığı

ve bir sözde minderdir yaşam
ikincisi oda
üçüncüsü sofadır
dördüncüsü kapı

imdi insan olan insan minderden kalka sözgelimi
kalktık
odadan çıka
çıktık
sofayı geçe
geçtik
açtık mı kapıyı

ve bir sözde önce çamdır yaşam
ikincisi çingıdır
üçüncüsü çıra
dördüncüsü alev

imdi insan olan insan bir çam ola sözgelimi
olduk
çingü düşüp tutuşa
tutuştuk
çıra olup yana
yandık
alev olup ışıta
ıştıttık mı

ve bir sözde önce tohumdur yaşam
ikincisi fidandır
üçüncüsü çiçek
dördüncüsü meyve

imdi insan olan insan tohum olup saçıla sözgelimi
saçıldık
fidan olup yeşere
yeşerdik
çiçek olup açıla
açıldık
meyveye dura ağaç olup
durduk mu

tutamadık balığı açamadık kapıyı
saman aleviydi belki yaktığımız
bir şey vardı ki yadsıyamazsınız
meyveye varmanın güçlüğünü
gösterdik bigüzel
bizden sonrakilere.”

Sunu’yu okuyup bitirdikten sonra Engin’e baktı Sümer “ne haber!” gibilerden.

“Günah çıkarıyor” dedi Engin önem vermiyor görünerek.

“Bildirilerden başka ne anlarsın sen zaten?”

Engin duymadı Sümer’in son sözünü, kavga hazırdı yoksa. Engin’in doktorluğu için söylentiler vardı. Almanların yabancılara hele bir de kendi siyasalarına yakınsalar kolay “payeler” dağıttıkları söyleniyordu (Sümer de aslında aynı söylenti alanında idi.)

Engin kimi derneklerin, kuruluşların, büroların bildirilerini toplayası ve doktora tezi yapasıydı.

Sümer, hak yeri bulmadığında duyulan bir içburukluğuyla yerine döndü, bir daha bizim tarafa bakmadı. Oysa ben sözgelimi Engin gibi düşünmüyordum.

Ayrıca da etkilenmişim, söyleniyordum kendi kendime, tuttuk mu balığı, açtık mı kapıyı, alev olup ısıttık mı, durduk mu meyveye!... Bahçeyi firdönüyordum. İyi ama dedim balığı tutmayı, kapıyı açmayı, ısıtmayı, üretmeyi, istemedik mi, istemek yetiyor mu?

Metin'e katılıyordum, çok çalışıp az şey elde etmenin kaçınılmazlığını, konu insan oldu mu zamanın büyük önem kazandığını, uzun bir süreci yaşamanın zorunluluğunu vurguluyordu. Ve insanı değiştirmeyi, salt bir kuşağa yüklemenin haksızlığını anlatmak istiyordu bir de. Alçakgönüllü olunca seni "alçak" mı sanırlardı genellikle! Sümer'in dediği gibi Metin alçakgönüllü müydü? Engin insanımızı tanır mıydı, biz tanıyor muyduk, tanıyanımız kaç kişiydi, ama bildiklerimizi Engin'e anlatmalıydık.

Beş Bin Kaymeni Alırım Abicim

Fırdönüyordum bahçeyi, Engin'e Sümer niçin kızılıyordu, Akçay'a neden kızmalıydı, Hasan'a, Yüksel'e, Yıldız'a, Yelda'ya... Bir olguya, bir gerçeğe kızmanın yararı neydi!...

Lo taşı gibi adamdı sözgelimi, ağzından çıkan da, "beş bin kaymeni alırım ağabeycim!" Ama biraz direttin mi biraz gayret ettin mi ne cevherler çıkardı. Dünyada birbirine en yakın iki insan aynı şey için birlikte kavga verendi. İki insan iki binlere yükselirse bir de! Bunca insan geçmişti o yollardan, biri çıkıp da bir ateş yakmamıştı, yaksaydı görürdük, bir buğday tanesi atmamıştı, atsaydı yeşerirdi.

Metin'i anlıyordum, o ülkesine hizmeti görev bilmişti, en azından yazılarıyla. Yol yapmak da bir görevdir, hastaya bakmak, öğretmek, düşündürmek... Düşünceyi örgütlemek de bir yurt görevidir. "Beş bin kaymeni alırım" diyordu. Lo taşı gibi laf eden lo taşı gibi adamla olur mu? Biri çıkıp da bir buğday tanesi atmamıştı!

"Halktan biri" sözü her zaman dikkatimi çekmiştir. Okuyan adam öğrenirdi, parası olan adam öğrenirdi, görür öğrenir, yaşar öğrenir, satın alır öğrenirdi. Halktan biri için ya? Terziler tanırdım, basımevi ustaları, gazete-kitap satıcıları, fabrika işçileri... Köfteci ile ilk kez görüşecektim, heyecanlıydım dükkâna girerken. Tüm köftecilere selam olsun, yerlere dek eğilecektim.

Bahçeyi fırdönüyordum duman, cızırtı, bir köfte kokusu burnuma geliyordu, ne Orhan'dı ne Naime Hanım, duman sıyrılısın istedim, sonra ortaya çıktı, "Buyrun ağabeycim!" Masalardaki köfte yiyenleri de o zaman gördüm. O gün orada duman içinde ilk

konuşmamı yapmıştım köfte koklayarak sonra o almıştı sözü, “Bu memlekettee!... DP’yi ben kurdum, AP’yi ben, YTP’yi, CKMP’yi benn!...”

“CHP’yi?”

“Ona yetişemedim abicim, beni demiş gelmişsin senin partini de ben kurarım a.....k! Taş attım da kolum mu yoruldu, küçük bir nokta unutulmasın abicim beş bin kaymeni alırım!”

Durdum birden, eğildim yere, kendi kendine çıkmış doğasının görkemiyle patlamış bir koyungözü kopardım burnuma tuttum, kokmuyor ama olsun dedim, nerdeydi bizim ellerin koyungözleri! Bir sigara yaktım bir çektim bir bıraktım her bir taraf duman oldu.

Bir kapı nasıl açılırdı, hah işte bir buğday tanesi! diye bağırımsım. Sen kalk bari bin kişinin önüne kattığı sığır kovalar gibi, sövgüler, taşlar fırlatılarak, ağızlarda köpük, adamın koluna giriver ve öylece yürü! Ne demektir bu, bana da sövün, beni de taşılayın, kimvurduya da getirebilirsiniz icabında!

Tek bildiğim uzun bir boy, saçı kısa, ince yüz, esmer, yaşı otuzun altında. Sıcacıkça girmişti koluma “birlikte yürüyelim ağabey!” Beni yüreklendirmeye geldiğini söylemiyordu, seni korurum korkma demiyordu, “yürümek” istiyordu “Birlikte” bir kapı nasıl açılırdı?

Dönüp de baktığımda o bine yakın insana bir kravatlı yoktu aralarında, her öğün sofradan doyararak kalkmış, paraya doymuş, ikrama, sevgiye doymuş, kadına doymuş yoktu. Hani bir gece arabanızın önüne bir kurt düşer de, farlardan çıkan ışık onu Amerikalı atçobanının önünden kaçan beygirin sallayıp sallayıp boynuna doladığı ip gibi sarar ya ve kurt dönüp arada bir baktığında gözlerindeki korku elle tutulur gibi belirginleşir ya işte öyle ama benim gözlerimde korkudan çok hayret vardı!

Onu bir deri bir kemik koyan bendim, çaresiz, ezik. Ayağındaki pabuç benim yüzümden dilini çıkarıyordu; üstündeki giysiye bendim didik didik eden! Okullara kilit vuran, işyerlerini yüzüne çarpan. Köyden ben itelemiştim kente onu, çocukları benim yüzümden oyuncaksızdı, karısı mutsuz!... Hava sıcak mı sıcaktı, üstümden bir bulut geçmişti, gülümsemiştim, bir yağmur yağacaktı bugün olmazsa yarın, mutlaka.

Sonradan görmüştüm biri vardı, öndeydi, yanıma gelecekti

uzun boylu, uzun bacaklı, bilen bir kadının ince parmaklarından üretilmiş üstüne bol gelen bir hırka vardı sırtında, tüyleri tığdan çıktığı gibi parlıyordu. "Al, ağabiciğim!" demişti (okumuş adamdı, köfteciden daha incelikliydi) arkasını dönmüştü, herkeslerde bulunamayacak bir tabanca göstermişti:

"Al ağabiiciğim, temizle şu namussuzlardan birini!" demişti.

Bu söz üstüne o "namussuzlardan" birini temizleyebilirdim, ama ben onu anlayacak durumda değildim o uzun boylu, ak hırkalı (bir de ayağında İtalyan tipi bir pabuç vardı) içten adamı!

Sonra vurmaya başlamışlardı, bir şaşkınlığım da bunun içindir, neden bir yerim ağrımamıştı. Sonradan aynada görecektim kendimi, başım kapıya çarpıp da kapı açıldığında ve sürünerek içine girdiğimde dükkânın. Aynaya bakıyorum, kapının camına yapışan çamuru aynada görüyordum. Kirli sular aynadan aşağılara sızıyordu, sağa sola çiziktirilmiş, ortada koca bir leke, sonra aşağılara kollar uzatmış soyut bir resim gibiydi. Taşlar atılmıştı sonra, cam parçaları yerlere saçılmıştı. Tek sıkıntım soluk alamamaktı dükkândan önce. Gözlerimi anımsamıyorum, neler olduğunu görmediğime göre kapanmış olabilirlerdi. Kendim mi kapatmıştım görmemek için ya da yukarlardan akan şey göz çukurlarımı mı doldurmuştu.

Caddenin iki yanında ağaçlar vardı, ağaçların dalları koptu kopacaktı, dallarda insanlar vardı.

Bizde Talih Mi Var?

Metin duymuştu Engin'in kendisi için söylediklerini, sokranıp duruyordu ve ben daha hızlanıyordum daha, gülüyorlardı arkadaşlar, "Yol ettin yahu bahçeyi fırdolayı." Metin söyleniyordu; "Neden kızacakmışım Engin'e, kızmak neyi çözümledi. 'Anne yemek, baba daha harçlık daha!' Kınıyor muyum hazır yemeği, bol harçlığı, hayır imreniyorum, bir şeyi anlatmak için söylüyorum. Dernekte arkadaşların okuyor, okuyorsun, durmadan okunuyor. Okumak gibi güzel ne var dünyada! Ülkeni tanıyor musun arkadaş toplumsal yapısı sözgelimi, kaç inceleme okudun, kesimlerini, Urfa köylüsünü ya da Yozgat, orada insanlar neden birbirlerine dostturlar ya da düşman ilgilendin mi? İşçi sınıfını Türkiye'nin, nerelerde bulundun, hangi iş kolunda çalıştın, kaç valiyle konuştun, nahiye müdürü ya da uzatmalı onbaşı? Sonra ohoo, ben görmedikten sonra! Elbette basarım hangi merkez olursa olsun, sosyal demokrat bile değiller, boğazını sıkarım Başkan'ın, revizyonistlerin, oportünistlerin, pasifistlerin bir de tümü polis!..."

Gülmelerine aldırımıyordum, yol etmiştim bahçeyi.

Kirden akı yitmiş şeker çuvalının üstünden öne doğru kaykılmış, parmağını gözüme dürtercesine:

"Yukardan gelenden bize göndermediniz!" diyordu.

Adamın uzun zamandır içinde birikmiş ve bir anda dışarı verdiği üzüntüsü beni de sarmıştı, suçlanmıştım birden. Dükkânın yoksulluğu, sıkıntıları, bunalımları yetmiyormuş da bir de biz ekliyormuşuz gibi gelmişti bana. "Yukardan gelen" sözünde devlet yardımını anlamıştım. Öteki partilerin nasıl alıp da bizim

alamadığımızı anlatıyor, bir yandan da parmağını gözüme dürtmesine uzatan arkadaşın o mektupları kim bilir nasıl üzüterek yazdığını düşünüyordum.

“Bu üçüncü mektup!” diyerek zarfı elime uzatırken başkanın elinin titrediğini “sen oraları bilirsin sen git!” derken de üzüntüsünün sürdüğünü görmüştüm.

Otobüste sonuna değin açılmış radyodan tepemdeki sesyaya- ra geldiğinde daha da bozulan müziği dinlerken de okuyordum mektupları. Büyük sıkıntıları vardı, her şey mektuba yazılmazdı, iş güc sahibiydiler, merkeze gelmeleri için yol paraları bile yoktu. “Mutlaka bir adam gönderiniz!” deniyordu mektupta.

Küçük uzak kentlerde sorunlar değişik ve büyüktü, kim bilir ne dertleri vardı. Büyük kentlerde siyasa çalışmaları birçoğumuz için bir hobi idi. “Meyhaneye mi gideyim, sinemaya mı ya da partiye mi?” Onları düşünüyordum, tüm gözler onlarda! Binbir söylenti, korkutma, işini bozma, ekmeğiyle oynama, işyeri kundaklamaları, giderek yaşama kastetmek... Hele bu kent, günlük yaşam bile başlıbaşına bir sorundu bu yerde. Bir de kaç kuşak ötelere birikegelmiş malvarlığını daha da büyütme isteyen dağlardan büyük kimselerle, yandaşlarıyla dalaşım! Hayır hayır bunlar birer kahramandı, ne bekliyorlardı şahısları için!...

Mektubu yazanı el yazısından tanıyordum, daha görmemiştim oysa. Bir insanı tanımak için onu yakından görme koşulu her zaman için geçerli değildi. Nice kişiler biliyordum, okuma yazması kıttı, ama her vuruşta baltanın ağzını sıçratan köknarlar gibi sert, sağlam ve bilinçliydi. Çok bildiği için serseri mayınlar gibi gelişigüzel yüzen kimse yerine, bildiğini çok iyi bilen, özümseyen kişiyi yeğ tutmuşumdur.

Orta yaşlarda, burun deliklerinden bir şeyler sızıyor izlenimini veren eski biçim bıyıklı, küçük gözlü adam karşımdaydı. Sonradan gelen üç kişi de “İl Yönetim Kurulu Üyeleri”, fasulye, şeker çuvallarının üstüne ilişmiş bana bakıyorlardı.

Arada bir kalkıyor sonra yine içinde ne olduğunu bilmediğim kutunun üstüne oturuyordum ve yardımın neden verilmediğini anlatıyordum.

“Onları biliyoruz!” dedi biraz şişmanca, fötr şapkalı, bıyiksız olanı, mendiliyle alnında beliren teri siliyordu.

Esmer olanı, “Yukardan gelenden ne haber?” dedi, öne doğru eğilerek, fısıltıyla. Sonra ağzını kulağıma öylesine yapıştırdı ki hiç anlayamadım bu kez. Dükkân sahibi, mektupları yazan, il başkanı daha da açık söyleyince artık her şey anlaşılmıştı. Ve bir zaman boş boş baktım yüzlerine. Mektupları anımsadım, duygulanmalarımızı! Kendimi toparladım sonra :

“Ha ya! Haklısınız, tabii, daha önce söylemeliydim, şey!” dedim. “Birader çok talihsiziz bu konuda. Eskiden bütün bankalar yolumuzu gözlerlerdi, şimdi yüzümüze bile bakmıyorlar!” Ağlamaklı bir sesle sürdürdüm konuşmamı, “Merkezin deposu çuval çuval ruble dolu, kimse yüzüne bakmıyor, bankalar bozmuyorlar artık. Belki burada olası, banka müdürlerini tanırırsınız, biriniz gelsin benimle, bir çuval alsın getirsin, yolunuzu bulmuş olursunuz böylece!”

“Banka müdürlerini tanımıyoruz” dedi şişman olanı acıklı bir tavırla. İl Başkanı:

“Bizde talih mi var?” dedi ellerini havaya açarak, zamanında girmek varmış, demek bankalar eskiden bozuyorlardı?”

Biri Çiçek Yapardı Biri Çift Sürerdi

“Çaylar, çaylar şirketten!”

Orhan bağıyor, büyük bir tepsi içinde çay dağıtıyordu. Bardakların ince belli yaldız kuşaklı oluşu bizi sevindirmişti.

Biz Orhan'ın konuğuyduk, bahçeyse dostunundu, karı koca onlar da akşama doğru geleceklerdi, işleri çıkmıştı, adam Türk'tü, karısı Alman.

Ben Orhan'ı bizim Hacıbey'e benzetiyordum, Metin'se o kanıda değildi. Ama bir konuda kuşum yoktu, çalışmak, daima çalışmak bunlar için her şeydi, yaşamanın anlamıydı, keyfti, zevkti, ekmekti, su idi. Çalışmasalardı bir an denizde, gölde, suyun derinliklerinde, belli bir zaman geçtikten sonra insan ne yapardı, bunlar da aynı şeyi yapardı işte. Dünyada en büyük kötülük, belki de aşağılama, onları çalışmadan alıkoymaktı. Orhan için hemen bir örnek gösterebilirim, resim yapıyormuş (elbette ki çiçek resmi, hep çiçek resmi yapardı), Avrupalı insanlar o gün “Hiroşima günü” düzenlemişler, dünyada atomun yasaklanması için imza toplayıcılar Orhan'a da gelmişler, Orhan da tam o anda çiçeğin göbeğine sarının hangi türünden koyacağını düşünüyormuş, başını kaldırmadan kaşıyla “Şimdi olmaz!” demiş. Hacıbey içinse biraz sonra göstereceğim örneği.

Ne hacılıkla ilgisi vardı ne beylikle, bizim azaptı Hacıbey, okuma yazması da yoktu. Orhan'sa Güzel Sanatlar Akademisi'nde okumuştı, birkaç dil bilirdi. Hacıbey hark kazardı, çift sürerdi, işini çok severdi, Orhan'sa resim yapardı, çiçeği severdi, en çok da çiçek

resmi yapmasını. Büyük küçük saygı duyardık Hacıbey'e, Orhan'a da, "Kimsenin etlisine sütlüsüne karışmaz" deniyordu, daha çok seviyorduk bu nedenle. Babam da saygı duyardı Hacıbey'e oysa her türlü buyruğu ona babam verirdi. İnsanlar genelde buyurdukları kimselere saygı duymuyorlar. Parayı veren parayı alana tepeden bakıyor bir de, babam Hacıbey'e tepeden bakmıyordu. Ne hacılık- la ilgisi vardı, ne beylikle, öyle hacca gitmişliği falan yoktu. Beylik onun için çok uzaktı, babam ona sözde buyururdu ama.

Siyasa Hacıbey'i hiç mi hiç ilgilendirmezdi, bilmezdi çünkü. Orhan da hiç mi hiç ilgilenmezdi siyasa ile, çok iyi bilirdi çünkü!

Hacıbey'in hiç düşmanı yoktu, neden oldu, çalışmaktan başka düşüncesi yoktu ki. "Herkes çiçeği sever," derdi Orhan, "bu nedenle beni herkes sever!"

Benim o yaşlarda görevim (ilkokul çağındaydım) çalışanlara, bağda olsun ya da bostanda, azık götürmekti. Hacıbey'in öğlen azığını ben götürürdüm. Bunun içindir ki Hacıbey'i koca köyde en iyi ben tanırdım. Orhan'ı da öyle koca Berlin'de benden iyi tanıyanın olduğunu sanmıyorum. Hangi bahçede ne tür çiçek var, ikimiz biliriz, her zaman birlikte dolaşırız Orhan'la. Onun için ne söylüyorsam doğrudur.

Acıkan birine yemek veren onu en iyi tanıyandır. Bu önemli noktayı saptadığım zaman insanları tanımak bana pek kolay görünmeye başladı. Acıkan insanların yemek karşısındaki tavrına bakıyorum, nasıl birer kimse olduklarını o saat söylüyorum.

Beni taa uzaktan görürdü, söylemeyi unutuyorum Hacıbey'in bir gözü kördü, küçükken babası üvendirenin modulunu sokmuş bilmeden.

"Azığını getirdim Hacıbey Dayı" derdim.

"Haa?" derdi anlamamış gibi, bilirdim anladığını, "Azığını getirdim" derdim yine de.

"İyi etmişsin" der, işini sürdürürdü, nice sonra:

"Bırak bir yere, bırak da dinlen, yorulmuşsundur!"

Neden yorulacaktım, asıl kendisiydi yorulan. Alnından süzülen ter, günlerdir ustura yüzü görmeyen sakalından (bu yüzden hep sakallı gezerdi, Orhan da sakallıydı ama onunki estetik nedendendi) damlardı. Arada bir elindeki küreğe ya da bele dayanır, alnında biriken teri bir parmağıyla sıyrır yere fiskeler, bakar tek gözyle,

sonra işini sürdürürdü. Kafasında bir nokta vardır, ona gelmemiştir daha. Diyelim ki bağa hendek kazıyor, azık gelene değin şu ota ya da şu taşa ulaşacağım der ve otu ya da taşı kafasında noktalar. Kafasındaki noktayla hendekteki nokta çakışmadıkça öldürsen elindeki küreği ya da beli bırakmazdı.

Karısının söylediğine göre Orhan, bir resmi belli bir günde bitireceğim diye (bir orkide boyuyormuş o gün, orkide morunu bir türlü tutturamıyormuş) günü gelip geçtiği halde yabancılar polisine gitmemiş (polise gününde gitmemek Almanya'dan kapı dışarı edilmek anlamındadır) Hacıbey'i tanıdımsa eğer, onun yaşamının anlamı işti, sevinci, kederi, zevki! İşin biçimi, yeri, zoru, kolayı, kimin oluşu sorun değildi. Ve başladığını mutlaka bitirirdi (nasıl da benziyorlardı Orhan'la). Hendek mi kazıyordu herkesinkinden geniş, herkesinkinden derin, herkesinkinden düzgün. Çift mi sürüyordu öyle, bağ mı belliyor, herkesin yaptığı gibi belden kayan toprağı kazılmamış toprağın üstüne saçarak kazılmış gibi göstermek yerine, toprağı karış karış tersyüz ediyordu. Hacıbey'in elinde iş, iş olmaktan çıkıyor, güzelleşiyordu.

Orhan'ın sanat tarihine adı "çiçeğin en büyük ressamı" diye geçeceği muhakkaktı, çiçeği ölümsüzleştiren tek sanatçıydı.

"Ben bugün bağa gidiyorum" derdi, bilirdi ki babam, Hacıbey o gün bağa gitmelidir. "Bugün çift süreceğim" derdi Hacıbey, "peki" derdi babam.

Hacıbey güzel adamdı, çopur yüzü, kör gözü güzelliğine güzellik katıyordu. Gözü iki olsaydı sözgelimi çopur da olmasaydı sanmam ki böyle çarpıcı bir yüzü olsun.

Orhan'ın bedensel bir kusuru yoktu, özgün olmasını çok iyi biliyordu, şile bezinden gömleğiyle ve boynuna attığı çok belirgin renkli bir atkıyla dikkat çekerti.

Ve ergendi daha Hacıbey, yaşı otuzu aşmamıştı. Köyde bu yaşta evlenmezse kişi kız'sa kalık'tı, sakat sanılırdı erkekse. Ama Hacıbey'in erkekliği konusunda kimsenin kuşkusu olmadığı gibi evlenmek için de can atıyorlardı.

Hacıbey özel işlerini kimseyle konuşmazdı. Ne düşündüğünü, ne kurduğunu kafasında, ne istediğini kimse bilmezdi. Ne ki kimseyi kendi halinde bırakmazlardı köyde, bu nedenle hiçbir köylü kendi yaşamını sürdüremezdi. Hacıbey bile bu köyün acımasız

yasasından yakasını kurtaramadı, kendine benzer esmer, sessiz bir kadınla nişanladılar. Ama Hacıbey’de bir değişiklik olmadı, köylünün ağzını kapatmak için nişanlanmıştı sanki, bir örnek vermek istemiştin tam sırası şimdi:

Sonunda düğün günü geldi, davullar çalındı, kınalar yakıldı, oyunlar oynandı, son gündü. Güveyi “çimdirilecek”, giydirilecek, akşam da gerdeğe sokulacaktı. Hacıbey ortalarda yoktu ama, aradılar yok yok! “Hacıbey kaçmış” diyenler oldu, “zaten istemiyordu kızı!”

Umut kesildiği bir anda söylenenlerden habersiz, omuzunda kürek sessiz, sakın haliyle çıkageldi. Şaşkın şaşkın bakanlara o da bakıyordu, şaşkın:

“Ne oldu, bir şey mi var, neden öyle bakıyorsunuz!”

“Yahu bir köy dilli düdük olduk seni arıyoruz!”

“Niye arıyorsunuz ki, nasıl olsa gelecektim. Haberiniz var mı bunca emek verdiğim fidanları bugün de sulamasaydım kuruyup gidecekti, düşünün bir!”

Yıldız'ın Kürk Sorunu İle Metin'in Maya Sorunu

Yıldız'ın İnge'ye söylediklerini Hasan duyar da bir dünya duymaz mı? Bir kürk sorunu vardı Yıldız'ın, Hasan anlatırken ben Metin'in "maya sorunu"nu düşünüyordum, "maya sağlamsa belki biraz ekşirsin ama yine de üretime katkıya devam eder" diyordu. Nereden alıyorduk bunu, ben nereden almıştım sözgelimi? İnge'ye hangi sigorta şirketinin daha iyi olduğunu sormuş Yıldız. Bir kürk satın almış yirmi beş bin marka. Hiçbir yerde içi rahat değilmiş, sözgelimi gülüp eğlenirken şimdi aklı evdeymiş, "ya eve hırsız girerse!"

Yıldız kürk düşlermiş çocukluğunda o zaman ben yürümesini bile bilmiyordum, sonra müziğe uyum sağlar olmuştum. Bir beklentiydi kürk, benim için boş kalan elimi yerine koymak bir tuşa basmak gibiydi, bir fırça sürmek gibi. Bir okul birden kaldırıyorduk ayağımızı, sallıyorduk sonra. Oynamaktan utanıyordum, "kürkünü giy" oynuyordu Yıldız, kürke benzer bir şey giyiyordu, salına salına yürüyordu, ben kolumu kaldıramıyordum. Hele parmak şıkırtısı ayıbın sesiydi. "Daha serbest atın ayağınızı daha!" Utanmak mı, yemek yerken utanıyordum, aynaya bakarken, saçımı tararken! Yıldız kürk yerine giydiği şeyle aynaya bakıyordu, boy aynasına. Türkü çağırmadım, bir de karşı çıkamazdım. "Haydi kızım bir şarkı söyle!" Yıldız şarkı söylerdi saçını geriye ata ata. Nasıl da gülüyordu Yıldız kakhahalarla, ağzımı kapatırdım ben elimle gülerken. Yürürken utanırdım, Yıldız boy aynasının önünde gider gelirdi, bense konuştuğumun omuz boşluğuna!

“Bakacaksın!” dediler, “duyacaksın, konuşacaksın!” Bir pencereden bakmaya başladık sonra. “Daha bağırın daha, hep birlikte, söyle-senize bee!” Söyledik uzak, dumanlı, buğday ve postal kokulu. Bir pencereden bakmasını bilen düşünmesini de bilirdi. Yıldız’ın içi rahat değildi, kürkünü düşünüyordu.

Düşünmeye başlamıştım. Bir havası vardı bir albenisi, Almanlar pek beğeniyorlardı (burada ölçü buydu). Birazcılık görünümü, boyunun biraz kısalığı havasını bozmuyordu. “Kürk içinde karga gibi kalıyorsun” demişti bir Türk arkadaşı (bak Almanlar bunu yapmazdı), üç ay küsülü kalmıştı. Düşünmesini bilen karşı çıkmasını da bilirdi, karşı çıkmaya başlamıştım. Tiyatroya gitmişti geçenlerde, kürkünü nereye koyacağını bilememişti. Askı yerine veremiyordu, ya biri giyer giderse, yanında alıkoyması da olanaksızdı. Tiyatroya giyinmeyecekti de neden almıştı, verdi askı yerine sonra, verdi ya bir de ona sorun, birlikte olduğu Alman arkadaşı da tedirgin olmuştu. Benim o zaman baktığım pencereden fabrika görünmüyordu.

Tek Yol Kadın

Sümer teybi biraz fazla açmıştı, oyuna Ünal da katılmıştı.

“Ben sana yandım Zühtü!...”

Sevgi arada bir Naime Hanım’a sokuluyor, “sevimli çocuk!” di-yordu kulağına Ünal için. Ünal da ayrımındaydı, arada bir Sevgi’ye bakmadan edemiyordu. Müzik, oyun, doğa, havanın güzelliği, bir de çay, bir de yemek mutlu ediyordu bizi bugün. Ve bir adam bi-tivermişti yanımızda birden, nerden ne zaman geldiğini anlaya-mamıştık. Gülümsüyordu, gözleri kanlıydı, gülümseyişi bana bi-raz yapmacık gibi görünmüştü. Kısa bir şaşkınlıktan sonra Orhan sıyrıldı aramızdan:

“Buyrun!” dedi, “bir şey mi istediniz?”

“Özür dilerim,” dedi adam, biraz tepeden, biraz sıkılgan “kom-şunuz sayılırım, yan bahçelerden birinde oturuyorum, sesinizi duydum da geldim, güzel eğleniyorsunuz!”

Ve öylece bakmaya başlamıştı. Sümer teybin düğmesine bastı birden, müzik susmuştu, yerlerimize döndük.

Sümer kuşkulandı, adam Ünal’ı süzüyordu. Ünal da bir şeyler sezmiş olmalıydı ki hızla yürüdü ve evin arkasına dolandı. Adam tek başına öylece kaldı bir zaman, sonra yürüdü gitti.

Bir tedirginlik vardı üstümüzde, keyfimiz kaçmıştı, fısıltıyla ko-nuşuyorduk. Bir ara Akçay kalktı yerinden adamın gittiği yöne doğru yürümeye başladı. Sümer’le Orhan sıçradılar yerlerinden, “Nereye Akçay?” diyerek önüne geçtiler.

“Hiiç!” dedi, “tualete gidiyorum.” Gülüyordu; “Ne bu telaşınız yahu!”

"Tuvalet evin içinde, ev de orada!" dedi Sümer, parmağıyla evi gösteriyordu.

"Biliyorum tuvaletin orada olduğunu, biraz dolaşayım dedim."

Aramızda tuhaf bir hava esiyordu. Akçay şaşırılmıştı, Sümer'le Orhan telaşlanmış, bizler de heyecanlanmıştık. Biraz sonra Ünal yürüdü geldi bir şey olmamış gibi, sonra su sesi duyduk tuvaletten ve Akçay kapıyı hızla çarparak döndü geldi. Naime Hanım'la Sevgi Ünal'ı ocağa götürdüler konuşarak. Uzaktan görüyorduk, Sevgi Ünal'a çay veriyordu.

"Bir sözüm vardı sizlere" dedi Akçay, bir yere bağdaş kurup oturdu, "Hasan'ı anlatacaktım, şimdi sırası."

Hasan kahkahalarla gülüyordu.

"Hasan için tek bir şey var yeryüzünde!"

Yıldız'la İnge de merak etmişlerdi, Akçay'a yakın bir yere oturdular.

"Nedir?" Yıldız'dı soran.

"Kadın!"

"Efendim?"

"Almanya'ya geldikten sonra Hasan'da pek büyük bir değişiklik olmadı aslında. Türkiye'deyken "Tek yol devrim" diyordu Hasan, şimdiyse "Tek yol kadın!"

Hasan hep gülüyordu, dikkat kesilmiştik. Ünallar da gelmişlerdi.

"Doğruya doğru, Hasan'ın bu sayede epey görgü ve bilgi sahibi olduğunu da kabul etmek gerek. Diyelim ki Türkiye'den bir kadın gelecek (bu kadın mutlaka Hasan'ı görecektir, ya işi gereği ya da ne edip edip Hasan onu bulacaktır), diyelim ki kadın tiyatro oyuncusu. Hasan iki gün ortalarda görünmez, o iki gün içinde tiyatro, oyun üstüne kitaplar, dergiler karıştırmış, bu konuda ünlü oyuncularla ilgili dedikodular derlemiştir. Sinema oyuncusu mu kadın?..."

Sümer teybi kapatmıştı. Engin daha yakına gelmişti. Ünal çevre gözetlemeyi unutmuş gibiydi, sigaranın birini söndürüp birini yakıyordu.

İnge Sümer'e sokulmuş "ne dedi, ne dedi?" diyerek tez çevirmesini istiyordu. Hasan kendinden söz edilmesinin zevkine piposundan dumanlar savura savura varmak istiyor gibiydi. Akçay iyi bir konuşucuydu, herkesi ağzına baktırmasını iyi biliyordu.

"Sinema oyuncusu mu kadın, hangi yıl nerede, hangi film ödülü almıştır, oyuncular kimlerdi, yöneten kim? Bu kadın hangi filmlerde oynamıştır, konuları? Yazar mı kadın, romancı, öykücü ya da çocuk kitabı yazarı. Derhal kitapları okunur, ödül almışsa söylenileri öğrenir. Kadın Almansa Heinrich Böll, Günter Grass ve ötekiler gözden geçirilir. Varoluşçuysa Sartr, Kafka, Kamü'den kitaplar karıştırılır, ilericiyse Marquez'den, Aragon'dan, Neruda'dan, Nazım Hikmet'ten, Aragon'un sevgilisi Elsa'dan, Sartr'ın sevgilisi Simone de Beauvoir'den... Doğu kültürü ile ilgileniyorsa Alman kadın yazar, Osmanlı-Selçuk kültüründen, Mevlana'dan..."

"Kadın Hasan için bir üniversite!" dedi İnge gülerek.

"Doğru" dedi Akçay, "Baştan söyledim, doğru doğru. Parası var dükkân iyi işliyor, sakal var, pipo son moda, gözlüğüyse entelektüel bir görünüm veriyor ona, giyiniş modaya uygun, sevimli, tatlı dilli bir de, kadın için bütün tuzaklar hazır!"

"Hah hah hah!" Hasan boyuna gülüyordu.

"Bunların dışında Hasan kimi yöntemler geliştirmişti. Söz gelimi kadına kesinlikle karşı çıkmaz, feminist mi, erkeklere atar durmadan, kadını nasıl baskı altında tuttuklarını kendilerini üstün görmelerini... Kadın ilerici ise kadın özgürlüğünden, ona insanca gereksinimleri açısından bakma gereğinden söz eder. Feministlere atar, erkeğin dümen suyunda gitmelerinden yakını. Kadın burjuva mı, takım giysilerini giyinir, kravat bağlar, vitrin-moda ilişkilerinden, kimi inceliklerden, sosyete haberlerinden, müzikten (modern, klasik, caz...) söz eder. Eleştiri yoktur onun sözlüğünde, roman mı yazmış kadın 'harika' şiir mi 'harika'! Satırlar, dizeler okur ondan, imaj zenginliğinden, fantezilerinin ilginçliğinden... Ve hepsi de dünya güzeldir!..."

Hasan yattığı yerden bağıırıyordu gülerek, "ben de seni anlatacağım, alacağın olsun!"

Hepimiz gülüyorduk.

"Bir örnek vereceğim" dedi Akçay "yüzlercesinden yalnız bir tanesini. Önce şunu bilmek gerekir, dükkânına gelen kadın evli ya da ergen, genç ya da yaşlı sorun değil, dükkânda kim varsa erkek adına ondan başka bilin ki, kadın onun yengesidir. Bir gün karı-koca Hasan'ın dükkânında buluşmak üzere sözleşirler, ikisi de işten döneceklerdir ve oradan bir başka yere gideceklerdir. Hasan adamı

tanımaktadır, kadını hiç görmemiştir. Kadın dükkâna önce gider, Hasan'a kendini tanıtmadan kitap karıştırarak kocasını bekler. Sonra adam gelir, hoşbeşten sonra Hasan, adamın karısını adama göstererek kulağına:

"Yengen!" der.

Adam allak bullak olur.

"Hah hah hah!"

Hepimiz de gülmüştük Akçay'ın anlattıklarına, Hasan da. Başından beri kimi zaman gülerек, konuşmadan dinleyen Metin:

"Elbette birazı şaka bunun," dedi, "bir de abartarak anlatıyor Akçay. Doğru yanı yok mu, var tabii. Şu da var ki bizim insanların pek çok beklentileri, özlemleri var. Sözelimi yurt dışına çıkan erkeklerimizin gözü genellikle kadında oluyor, kadınlarımızınsa vitrinde!..."

"Hasan'ı koruyorsun Metin!" diye bağırdı Akçay, uyuşmuş bacaklarını oğuşturarak ayağa kalktı, "söylediklerim abartılı görünüyor size inanamıyorsunuz çünkü, bense olanların onda birini anlattığımı sanıyorum ancak! Bir de kahve açmak istiyor biliyorsunuz, bu söylediklerimi açacağı kahvede göreceksiniz!"

Hasan bağırdı Akçay'a:

"Kurduğun dernekten ne haber?"

Uyur İken Uyardılar

Hasan'a bakıp bakıp gülüyorduk, el çırpıp çırpıp yerlere yatıyorduk, Hasan da katılıyordu bize, hep birlikte gülüyorduk.

Sonra birden dondu kaldı gülüşlerimiz ağzımızda, yüzümüzde, kıpırdayamıyorduk. Siren sesleri üç değil belki bindi, kulaklarımızı tıkıyorduk, her yandaydı bu kez, sarılmıştık. Ünal bir yarışa çıkmışçasına koşmaya başlamıştı, bahçeler arasında duvar yoktu, çitten çite tavşan zıplayışıyla bir anda yitti gitti. Biz kalakalmıştık, savaşımlara özgü bir sest, uçak saldırısını anımsatan, sığınak uğultusu gibi! Bahçeye araba girmezdi, park yerinden yürüyüp koşarak da olsa, en az iki dakikada gelinebilirdi. Toparlanamıyorduk, nice sonra akıl etti Sümer, teybin düğmesine basıverdi:

"Samanlıktan kaldıramadım samanı da Zühtü,
Şimdi geldi sarılmanın zamanı da Zühtü!..."

Siren sesi susmuştu, korkunç bir sessizlik vardı şimdi türküden başka, doğa salt o sest, sanki biraz önce. Sümer düğmeyi sonuna kadar çevirmişti. Yirmi belki de otuz polis birden sardı çevremizi, bir uzay filminin askerleri gibiydiler, ellerinde uzun namlu, kiminde kısa, tabanca kiminde, tetiğe bastı basacaklar:

"Kıpırdamayın!"

İri mi iriydiler, hepsi de çizmeliydi, kıpırdamadan bakıyorduk yattığımız yerden, salt çizmeydiler. Kiminin elinde telsiz vardı bir de, bağıra çağıra bir şeyler söylüyorlardı.

"Hanginiz Ünal, derhal ayağa kalksın!"

Yanıt vermedik. Aynı ses aynı sertlikle:

"Kalk ayağa Ünal!"

Kıpırdamıyorduk.

"Aramızda Ünal diye biri yok!"

Orhan'dı söyleyen.

"Kapatın şunu!" dedi aynı ses, "Nerde o genç adam, biraz önce buradaymış?"

Sümer düğmeye bastı ve:

"Evet!" dedi, "Bir arkadaş vardı, ama gitti çoktan."

"Nereye?"

Ev tarafını gösteriyordu Orhan yattığı yerden.

Metin kalkmak istedi, aynı ses

"Kıpırdama!" komutunu verdi.

Ünal evden yana gitmemişti.

"Oturun!" dedi, oturduk. Silahlar üstümüze doğrultuluydu, telsizler çalışıyordu. Öğlenüstü güneşi, gölgelerini beş kez büyüterek üstümüze uzatıyordu, birer karabasan gibiydiler, kıpırdamıyorduk. Birkaçı ayrıldı içlerinden, aramızda dolaşmaya, bir bir yüzle-rimizi incelemeye başladı.

Yıldız çok korkmuştu, ağlıyordu. Yelda söyleniyordu "Bir bu eksikti!" Sevgi gülümsüyor gibiydi. Naime Hanım, İnge ne düşünüyorlar, belli değildi. Akçay yüzünü buruşturmuştu, bizler susuyorduk. Sonra bizi öylece bırakıp gittiler.

Kalakalmıştık, bir süre konuşamadık. Sessizliği Akçay bozdu:

"Kaçmakla olmaz ki, madem ki suçsuzsun git teslim ol!"

"Laf diye söylüyorsun!"

Çıkışan Yüksel'di ve hep birden konuşmaya başladık. Boşalan damarlarımıza kan yürümüştü birden, biraz önce serilip kalan biz değildik sanki.

"Polis salt Türklere böyle davranıyor," dedi İnge sessizliği bozarak, "peşin yargıları var Almanların!"

Bir tartışmadır başlamıştı...

O çizmeler, o gölgeler, o silahlar, telsizler korkunçluğunu sürdürüyordu beynimde, kendime gelemiyordum bir türlü, yıllar öncesini yaşıyordum bir de. Görmüyorduk, ama içimizden duyuyorduk. Üstümüze üstümüze yürüyordular, salt çizmeydiler, çizmelerinin altı safi demirdi, kabaralar sivri sivriydi, bastıkça kan fışkırırdı bastığı yerden. Yüzüstü yatmıyorduk, rap rap basabili-rlerdi. Akşam böyle söylüyorlardı, sabah böyle, radyolar böyle.

Sonunda “Hadi gidin köyünüze” dediler, “Köye bir şey olmaz, Almanın bombası kıymetlidir.” Sırtlandık torbalarımızı, köyün yolunu tuttuk, yürü yürü yol bitmez. Bir kuş uça üstümüzden yere yatıyorduk, öyle söylemişlerdi. Yastık yüzünden torbalarımız sırtımızdaydı şimdi, kendimizi birer er gibi görüyorduk, giysilerimiz bu sanımızı güçlendiriyordu. Birer de mandolinimiz vardı, kilometrelerce yolu böyle yürümüştük.

Güneşle çıkmıştık yola, o bizi istasyona gelmeden terketmiş, yine de birlikteliğin verdiği yakınlığı esirgememişti bir süre. Yağmur yaman bastırmıştı sonra, baharın beklemiş açılışıyla. Şimşek çaktıkça yüzümüzden sızan suların oluşturduğu gülünçlüğü karşımızdaki görüyorduk. Zor yürüyorduk, bağ yeni belenmişti, gevşek toprak yağmurun biraz sıkılmasıyla çamurlaşıvermişti. Budanmış bağ çubukları öbek öbeği, ışık vurdukça aralıklı duran çubuklar yapay yanan şömine odunları gibi parlıyordu. “Tam da sırası,” diyordum, “haydi bir de bomba tepemizden”

“Ayakkabım!” diye bağırmaya başladı Ali, “Ayakkabım!” Dönüp baktık, ama bir şey göremiyorduk, görmeyenler de böyle bakıyor olmalıydılar, ortada ses vardı bir. Durduk öylece, şimşegin ışığı elindeki tek ayakkabıya düşmüştü ve yüzünden sızan sular Ali'nin ağzını çarpıtmıştı.

“Sırası mı yavru?” dedi Ahmet bağırarak, “Bir de o mu çıktı başımıza?”

Öylece duruyor, şimşegin her çakışında geldiğimiz yöne bakıyorduk, yağmurdan korkmuyorduk artık, ama çakan şimşek miydi yoksa düşen bomba sesi mi? O anda torbadaki dürümlerimizi anımsadım, ya ıslanmışlarsa?

Yolda bir köye uğramıştık. Ahmet “Teyze,” demişti kapıyı açan yaşlı kadına “yolcuyuz ve öğrenciyiz, acıktık, biraz ekmek verir misiniz?” Kadın bizi şöyle bir süzmüş “Ya yavrum,” demişti, “bek güccükmüşsünüz gelin içeri!”

İçeri girmemiştik, kadın ikişer dürüm yapmıştı. Yufka ekmeğin içine, birerine peynir birerine de katı pekmez koymuştu. Pekmezli dürümleri hemen orada yemiştik, aylardır bir kez olsun doyarak sofradan kalktığımız görülmemişti. Yakınacak olsak “Duymuyor musunuz top sesleri Edirne’yi çoktan geçti, İstanbul’a ulaştı,” derlerdi. Peynirli dürümleri de torbalara koymuştuk, acıkınca

yiyecektik.

“Onlar ne yavru sırtınızdaki?” diye sormuştu kadın.

“Mandolin teyze,” demişti Ali.

“Saz mı?” demişti kadın.

“Mandolin teyze mandolin!” diyerek kılıfından çıkarmış, çalmaya başlamıştı.

“Çal yavru daha çal!” demişti kadın

Ali hem çalıyor, hem söylüyordu.

“Uyur iken uyardılar

Diriye saydılar bizi!”

İkinci dizeye gelince Ali tezeneyi tellerin tümüne vuruyordu:

“Koyun olduk ses belledik...”

“Belledik deme şuna!” diye bağırıyordu Ahmet, “Anladık!”

“Belledik” diye sürdürmüştü Ali, mandolini kılıfına koyarken de “muddavık” demişti gülererek. Ahmet tarih dersinde “Türkiye, Almanya ile müttefik olmalı mı olmamalı mı savaşta?” konulu tartışmada “müttefik” sözcüğünü “muddavık” biçiminde söylemiş, bu yüzden adı “muddavık” kalmıştı. Ahmet Ali’nin bu sözüne içerlemiş, ona ters ters bakmıştı. Ben de havayı yumuşatmak için dördüncü dizeyi mandolinsiz söylemiştim.

“Sürüye saydılar bizi.”

“Sırası mıydı yavru ayakkabı yitirmenin?” diye bağırıyordu Ahmet, Ali’nin sesi çıkmıyordu. Bir şey göremeden bakıyorduk, şimşegin ışığı bir bakımlık sürüyordu ancak. O her şeyi titreten çıtırtı, uzayan kırılan ateşten çizgiler bize sevimli görünmeye başlamıştı (bomba da böyle mi düşerdi?), korkutuyordu ama her bir yanı ışığa boğuyordu.

Öylece bakarken gözüme bir kulübe ilişti.

“Koşun!” diye bağırdım, “Koşun!”

“Buldun mu?” dedi Ali.

“Buldum ama ayakkabı değil.”

“Ya ne?” Soran Ahmet’ti.

“Kulübe” dedim ve o yöne doğru koşmaya başladım, onlar da geldiler arkamdan.

“Geceyi burada geçiririz artık” dedim tepinerek, ayaklarım vıcık vıcıktı.

Sırtımdaki torbayı yastık yaparak öylece oturdum. Kulübe, bağ bekleyenlerce çalıdan çırpıdan yapılmış, çamurla sıvanmıştı. Önü açıktı, yarı yeri su içindeydi. Torbaları çözdük sonra, kitapların dışa bakan yanları ıslanmıştı, dürümler hamur olmuştu iyice, yemiyorduk, iştahımız yoktu. Yağmurun biraz öncesi öfkesi geçmiş gibiydi, şimşek de çakmıyordu.

“Bir kibrit olsaydı” dedi Ali. Ahmet:

“Tek yanacak şey kulübenin çalıları” dedi.

“Biz de böylece bir güzel kururuz!” dedim, gülüştük.

“Almanlar buraya bomba atarlar mı ki?” dedi Ahmet.

“Ohoo!” dedim “Milyonlarca kulübe var bağda bahçede, birer bomba atsalar her kulübeye milyonlar eder, büyük kentlere, fabrikalara, köprülere atarlar.”

Böyle diyordum ya yine de korkuyordum, atar atarlardı. Ayakkabılarımı çıkardım, ters çevirerek yere vurdum birkaç kez. Dökülen su çamurluydu, çoraplarım da ıslanmıştı, ayaklarımın altı yer yer kabarmıştı.

“Davul gibi!” diyordu Ahmet, ayaklarının altını gösteriyordu.

Yağmur durmuştu, karanlıksa tüm karalığıyla sürüyordu, gökte tek bir yıldız yoktu.

“Yağmur kesildi, gidip arayalım ayakkabıyı.”

Ahmet terslendi:

“Şu karanlıkta mı? Sabah olsun bir, ararız.”

“İt alır diye korkuyorum”

“Laf mı şu senin söylediğin? Böyle bir günde ne işi var itin buralarda?”

Gülüştük.

“Biz böyle otururken,” dedi Ahmet, “bir manga Alman askeri gelse kaçamayız da!”

“Senin de aklında hep Alman askeri!” dedi Ali, “Türkiye savaşa girdi mi ki?”

“Belli olmaz” dedim “kaç saat oldu yola çıkalı, radyo dinlemiyoruz. Ya akşam girmişsek! Neden gönderdiler bizi köylerimize, bomba atılmaz diye mi? Edirne’den Kars’a değin bir günde her yere asker yığabilirlermiş. Bakıyorsun onlar da yağmurdan

korunmak için kulübeye geliyorlar!” Kendimiz söylüyor, kendimiz inanıyorduk, soğuşun da eklenmesiyle titreşiyorduk ve öylece uyuyakalmışız.

Düşümde hep onları gördüm. Bir manga Alman askeri bize, kulübeye doğru geliyordu, sıra halinde. Ayakları birlikte kalkıyor, birlikte iniyordu, üstümüze üstümüze yürüyordular, salt çizmeydiler. Çizmelerin altı safi demirdi, kabaralar sivri sivriydi, bastıkça kan fışkırırdı battığı yerden. Silahlarının namlu delikleri tünel kapısı gibi geniş ve karanlıktı ve biz o karanlığa doğru kayıyorduk.

“Evet” dedi İnge, “Polis salt Türklere böyle davranıyor, peşin yargıları var Almanların. Hele sokaktaki adam fazla ince eleyip sık dokumaz, o gördüğüne bakar, kendince değerlendirir. Sözgelimi hangi kapı açılrsa Türklerin oturduğu, içinden çocuk fışkırıyor!”

Polisin biraz önceki görüntüsü yavaş yavaş silinmeye başlamıştı, İnge’nin söyledikleri ilginç görünüyordu, dinliyorduk:

“Kurallara uymuyorsunuz, kırmızı ışıktaki geçiyorsunuz sözgelimi. Kahveyi, çayı höpürdeterek içiyorsunuz. Yemek yerken ağzınızı şapırdatıyorsunuz.”

Hasan gülmeye başladı, Yelda karşı çıkmak istedi, İnge:

“Siz yapıyorsunuz demek istemiyorum, buradaki Türklerin çoğu köylü, sonra söylediklerim benim düşüncem değil. Ayrıca bunların, düşmanlık derecesine götürmek için sorunu, yeterli birer kanıt olamayacağını ben çok iyi bilirim, sözüme başlarken sokaktaki adam demiştim. Özellikle Ubanlarda bağıra çağıra konuşuyorlar. Yürürken ellerini arkalarına bağlıyor erkekleriniz. Çok kavga ediyorlar sokakta, işyerinde, kahvede, dans salonlarında ve ardından bıçak! Sokakta kadınlara kaba sözler söylüyorlar, peşlerinden gidiyorlar. Evlerde radyo ve televizyonlarını sonuna değin açıyorlar. Kadınlarınız okuma yazma bilmiyor genellikle, giyinişleri bize göre gülünç.”

“Sizin panklar çok güzel giyiniyorlar doğrusu?”

Yelda, İnge’nin eleştirilerine içerlemiş görünüyordu. İnge gülümsedi:

“Panklar toplum yapımızın, düzenimizin bir patlamasıdır, olsa olsa bini geçmez. Ama Berlin’deki Türk sayısı yüz elli bindir. Hem ben biz iyiyiz, siz kötüsünüz demiyorum, sokaktaki Alman’ın Türkler hakkındaki düşüncelerini söylüyorum, ben gazeteciyim

ayrıca. Bir şeyi bir daha yinelemek istiyorum, şu anda yanınızda bulunuyorum, sizinle seviniyor, sizinle üzülüyorum, bu bir şeyi anlatır sanıyorum.”

Sardığı sigarayı diliyle ıslatarak yapıştırdı. Yaktıktan sonra bir duman çekti ve sözünü sürdürdü:

“Sözümü bitirmek istiyorum, tanıştıkları kadını o saat yatağa götürmek istiyor erkekleriniz. Ahlak anlayışları daha çok kadın üstüne kurulu ama kadına değer vermiyorlar. Bir de kendi kadınlarına başkalarının kutsal gözle bakmalarını istiyorlar. Ama kendilerine göre yakınları dışında bütün kadınlar orospu! Bir de kollarını dövüyor erkekleriniz...”

“Bak bunlar doğru” dedi Naime Hanım, “İnge bizi iyi biliyor.”

“Lokantalarınız, kahvelerinizi, dükkânlarınız derme çatma, pis, bir de İtalyanların, Yugoslavlarinkine bakın.”

“Doğru söylüyor,” dedi Yıldız, “geçen gün bir kahveye girdim de beş dakika oturamadım, bir de gözçemberi...”

İnge, sigarasının geri kalanını yere bastırırken “Sonra,” dedi, “durmadan yemek pişiriyorlar evlerde, soğan, sarımsak, yağ kokusundan merdivenleri çıkamıyorsunuz...”

İnge durdu, “daha söyleyeceklerim var” dercesine düşünmeye başladı.

İnge’nin söylediklerini ilgiyle dinleyen Metin gülümsedi, doğruldu yerinden ve yanlamasına oturdu, güneşe karşı oturmuştu elini siper ederek:

“Sen köylülüğü tarif ediyorsun bir bakıma İnge” dedi. “Alman köylüsü de biraz böyledir, Fransız, İspanyol köylüsü de, Yunanlı da. Bunların bir bölümü belki biraz daha incelmışlerdir, genelinde aynıdırlar ama. Alman köylüsü de karısını dövüyor hâlâ, duyuyoruz, İspanyol’u, Yunanlısı da. Ve hepsi de soğan sarımsak yiyor (şimdilerde modern mutfak gerecidir), evlerinin kapılarından çocuk fışkırıyor senin deyişinle, müslümanlığı da cabadan bizimkilerin. Sokaktaki insanın tepkisini hazırlayan kim, yöneticileriniz soğan, sarımsaktan dolayı mı yabancı düşmanlığı planlıyorlar? Bu bir ekonomi sorunu, ülkenizde uygulanan düzenin ekonomi siyasası...”

Yelda hayran hayran Metin’e bakıyordu, ondan bir bakış yakalamak istercesine gözlerini kırpmıyordu. Metin tane tane

söylüyordu, söylediklerini Sümer çeviriyordu İnge'ye.

“Bir de senin saydıkların ülkemizde pek de yadırgatıcı bir şey değil, biz köylü toplumuz daha. ‘Uyuşum’ deyip duruyorsunuz, adamı adamlığından çıkarmak istiyorsunuz. Köyden gelen adam, yani ‘göçmen işçi’ tuzla buz olur o zaman. Elindeki tespihi (sen söylemedin, soydaşların bunu da yadırgıyorlar), yürüyüşündeki fiyaka, çocuklarına gerdiği kanat (siz baskı diyorsunuz), karısına attığı tekme-tokat (savunulacak bir yanı yok elbet) yok oldu mu bir adam öldü demektir. Adamın dünyası tespihtir, fiyakadır, kannaattır, tokattır. Bir de kızı var adamın ‘ben hayatımı yaşıyacağım’ dedi mi bir, ubanda kendi kendine konuşan bir sürü Türk’le karşılaşırın o zaman! Üstüne fazla varmayın, o zaten bildiğini yapacaktır; söyleyin ama zorlamayın, çocukları onun gibi olmayacaktır muhakkak.”

Bakışlarında Boşluğun Bir Hüznü Vardı

Bir çıtırtı duyduk, korkuyla o yöne baktık. İki kişiydiler, otları yara yara geliyorlardı, bağıra çağıra.

Hasan coşkuyla bağırdı:

“Tuvaletçi Mehmet’le Ercan’dır gelenler!” Akçay “Evet, onlar” dedi, sevinç sesleri çıkardık. Tuvaletçi Mehmet:

“Herkes burada yahu” diye bağıırıyordu. “Ohoo, Arif de burada (Hasan’ı gösteriyordu), Öğrenci Akçay, Engin!...”

“Evet hep buradayız Tuvaletçi ya da Mutasavvıf Mehmet Efendi!” Sümer’di seslenen, son günlerde bir kahvede buluşuyor sık sık, yan masaları kaçirtacak derecede bağıra çağıra tartışıyorlardı. Tuvaletçi Mehmet “Ben Şişli İlçesi’ndeyken” diyerek söze başlıyor, parti çalışmalarından söz ediyor, konuşmayı tasavvuf üstüne döndürüyordu.

“Elbette,” diye bağıırarak yaklaştı Tuvaletçi Mehmet, “insan sadece kâinatın bir parçası olduğunu anlayınca ölüm korkusundan kurtulur.”

“Hele buyur,” dedi Orhan, “kolay, kurtuluruz, sen bir buyur!”

Çevresine bakındı Tuvaletçi Mehmet, söylev verir gibi bir tavır takındı:

“Hallac-ı Mansur’u, Cüneydi Bağdadi’yi, Celaleddin Rumi’yi bilmeyenler!...”

“Cehennemin narında yanacaklar”

Sümer’in sözüne gülmeye başladık, “Hele bir soluk al,” diyordu Sümer, “sonra devam edersin, otur bir!”

Metin:

“Şu bizim hükümetleri anlamıyorum,” dedi, “yerlerinde olsam adı solcuya çıkanlardan birçoğunun yurtdışına çıkmasını değil engellemek, tam tersine isteklendirir, gitmelerini sağlarım. Beş yıl sonra da çağırır önemli görevler veririm!”

Yüksel gülmeye başladı:

“Bu söz Hasan’a mı yoksa Tuvaletçi Mehmet için mi?”

“Çoğumuz için.”

Metin uzandı Sümer’in elini okşadı:

“Sözgelimi sen, kusura bakma ama Osmanlıcı oldun çıktın son zamanlarda!”

“Nasıl yani?”

Tuvaletçi Mehmet bahçeyi dolaşiyor, herkesle bir bir konuşuyor, şakalaşıyordu. Yine iki çanta vardı omuzunda, biri meşindendi biri plastik torba, kayık biçimli. “Yahu ne taşırsın iki çantayı birden?” Yanıt alamazlardı. Kayık biçimli çanta için söylerlerdi, bir gün Tuvaletçi Mehmet’e bir araba çarpmış, hastaneye götürmüşler, yine çantaları omuzundaymış, yoldan toplayıp bir yakınına vermişler (evli değil), bakmış ki yakını, çantada buruşturulmuş kâğıtlar var!

Ercan bir kıyıya oturmuş birkaç aylık bir bebek şaşkınlığıyla çevresini süzüyordu. Kadınlar öğlenüstü güneşinin tatlı ışığını kaçırmamış olmak için soyunup dökünmüşlerdi.

Sümer sorusunu yineledi:

“Hangi anlamda Osmanlıcı olmuşum?”

“Geçenlerde söyleyen sendin, ‘Osmanlı kültürü sürmeliydi’ di-yordun, bir sözüne bir diyeceğim yok (her ne kadar Osmanlı kültüründen ne anlıyorsun, şimdi neyi beğenmiyorsun pek açık değilse de) ama Akçay ‘Latin harflerini aldık da başımız göğe mi erdi? İslam kültürüyle bağımız koptu bu yüzden’ derken sen başını sallıyordun. En azından tartışmalıydın bu konuda Akçay’la. Onun söylemek istediği başka şeydi muhakkak, sen tıpatıp onun gibi düşünmüyorsundur, ama bu konularda duyarlılığının azaldığını görüyorum!”

Haklı yanı yok değil, ama söylediği biçimiyle de değildi, hele hele Akçay’la bir kefeye hiç konamazdı.

Türkiye’den özgürlüğün en fazla hayat bulduğu bir dönemde ayrılmıştı. Sartr’ı okumuştı, Kamü’yü, Kafka’yı. Sonra Marks’ı, iki

görüş arasında gidip gelmişti bir süre. Sartr'a bir başka yakınlık duymuştu, Sartr iki görüş arasında bir köprü gibiydi. Avrupa'da bir başka düzeyde olmalıydı düşüncedeki bu oluşum, bir de yerinde görecekti.

Ercan söylenmeye başladı yüksek sesle, herkes ona bakıyordu. Söylediklerini anlayamıyorduk, kopuk kopuk, birbirinden bağıntısız sözcükleri arka arkaya sıralıyordu.

"Hele şu çayı bir iç Ercan!" diyordu Orhan, söylediklerini sevecenlikle karşılıyordu.

Ercan'ı böyle gördükçe içim yanıyordu, onu Türkiye'den tanır dım, pırıl pırıl bir dünyası vardı. Liseyi bitirmiş, o yıl üniversiteye girememişti, ama okuyordu durmadan. Öğrenmeye açtı sanki, meraklı, heyecanlı bir de kuşkucuydu. "Neden?" diyordu, "Nasıl olur?" Sonra kalktı geldi Almanya'ya.

Metin bıyığını çekiştirerek:

"Berlin'e geldiği günleri bilirim" dedi, "İşçi, öğrenci derneklere gidip geldi bir süre, sosyal bilimler okuyordu üniversitede. Derneklerin çalışmalarından hoşnut değildi, 'okuyorlar, evet okuyorlar da çok dar çerçevede kalıyor, dünyadaki gelişmeleri izlemiyorlar, olup bitenlerden ders almıyorlar, klişeci kalıyorlar. En önemlisi Türkiye'yi tanımıyorlar, bu konuda yapılan incelemelere dudak büküyorlar, kültür-sanat hareketini küçümsüyorlar...' der, yakını dururdu."

Ağzından ısıklık sesleri geliyordu Metin'in, sönmekte olan piposunu yakmaya çalışıyordu:

"Üniversitedeki derslerini aksatmadan sürdürüyordu, kısa zamanda Almancasını ilerletti, derneklere gidip gelmeyi de boşlamıyordu, bölünmelere karşı çıkıyordu. Ancak derneklerin hoşgörüsüz bir yanı var bilirsiniz, kendilerinin dışında her görüş sahibi bir haindir! Bir süre birine gidip sonra bir başkasıyla görüldün mü 'casus' damgasını yediğinin resmidir. Sonra bu, yani casusluk giderek 'polis'liğe dönüşür. Ercan, arkadaş çağrısıyla bir derneğe gitmek istemiyordu, 'tam bilmek', kararını kendi vermek ve aklına yatmayanı eleştirmek, bir de parçaları bütünlemek uğruna polis oldu çıktı kısa zamanda! Ve sonra (sesi titriyordu) çocuk şimdi bu halde, gördüğünüz gibi!..."

Ercan, "beni izliyorlar, herkes peşimde ağabi" diyordu.

Konuşurken gözlerine bakamıyordum Ercan'ın, bakışlarında boşluğun denge bozucu bir hüznü vardı. Üzülüyor muydu, gülüyor mu bulup çıkaramıyordum, yüzündeki çizgiler karmakarışıktı. Ağzında sigara, uzamış bir ben gibiydi, yapışıp kalmıştı orada.

Metin'in sesi titriyordu yine:

"Ercan konuştuğça ağlamaklı oluyorum, dayanamıyorum. Türkiye'deyken buna benzer bir söylentiye kapılmıştım, anımsadıkça neredeyse nefret ediyorum kendimden!"

Merakla gözüne baktı Metin'in, gerçekten üzgündü:

"Dünya iyisi bir arkadaşım vardı, her şeyimi ona danışırdım."

"Öldü mü?" dedi Sümer.

"Hayır hapiste! Her bakımdan örnek bir insandı benim için. 12 Mart'tan sonra kendisinden beklenmeyen birkaç atak davranışı olmuştu, bu nedenle bir günde polis oldu çıktı arkadaşım! Haber kısa zamanda yayıldı (bizimkiler pek hoşlanırlar bu tür haberleri yaymaktan) ve ben bunca dostluğumuzu, iyiliği bir anda unutarak ve belki de korkarak ilişkiyi kestim birden, hem de en kabasından!"

Metin piposunu çekiştirip duruyordu, yüzünde seğirmeler vardı, sonra yanımızdan kalktı silkinerek, eve doğru hızlı hızlı yürüdü.

Biz öylece kaldık olduğumuz yerde. Ercan söylenip duruyordu:

"Ne söylesem yazıyorlar ağabi, gözlerinden korkuyorum, nefret okuyorum gözlerinden ağabi!..."

Sen Bir Kariyeristsin

Yelda ile Yıldız'ın göğüsleri kaynamaya yüz tutmuş sütköpüğü gibi kalkıp iniyordu, sırtüstü uzanmışlardı. Sümer bir çiftetelli koymuştu teybe. İnge yüzünü yelpazeliyor, Sevgi'ye bir şeyler söylüyor, sonra arada bir bakıyor gözlerimize, gülümsüyordu.

“Ben anlıyorum onu,” dedi Sümer, “size ters geliyordur belki biliyorum, ama ben alıştım. Alman kadını hoşlandığı erkeğe bakar, ne düşüneceğine aldırmadan baktığının, güzel bir şey yaptığına inanarak, bir çiçeğe bakar gibi, suyun maviliğine, buluta; sevgisiyle otururken, kocasıyla, bakar, saklamadan.”

Metin'le konuşuyorduk sonra Orhan'la Ünal geldiler yanımıza. Engin yine Polonya üstüne konuşuyor, Hasan'la Akçay onaylıyorlardı, Yüksel kimi zaman karşı çıkıyordu. Dayanışmacıların yönetime karşı nasıl savaşım verdiklerini anlatıyordu, “Her ölen işçinin öldüğü yere belki on metre boyunda bir direk dikmişler, her direkte İsa çarmıha gerili!”

Akçay “hür dünya”nın giderek güçlendiğini söylüyordu. “O başka bak Akçay,” diyordu Tuvaletçi Mehmet, “seninle o konuda aynı biçimde düşünmüyorum.”

Hasan'da karşı çıkmıştı Akçay'a, “Ne zamandan beri hür dünyacısın Akçay?” dedi gülerek.

“Seninle ayrıca konuşacağım bekle!”

Metin kulağıma fısıldadı:

“Son günlerde Makartıcılık oynuyor Akçay! Ailesi başından beri CHP'li, hem de solunda, ne olduysa burada oldu buna, hele son günlerde! İlk yıllarda hızlının hızlısıymış, ilerici dernekler

kuruyormuş.” Sonra ortaya konuşmaya başladı:

“Biraz önce de söylemiştim, Batı hem besleyici hem de bozucu. Maya sorunu biraz da, mayan sağlamsa belki biraz ekşirsin ama yine de üretime katkıya devam eder. Bir heves uğruna girmişsen bir eyleme, duygusalsan yani, köklü bir kültür edinmişsen rüzgârın kovaladığı kökünden kopmuş devedikenine dönersin, takılır kalırsın bir yerde, bir çukurda. “

Ünal bir öğrenci saygınlığıyla dinliyordu Metin'i. Akçay durumu idare etme yanlısıydı, tartışmaya pek katılmak istemiyordu, arada bir “dokunup” çekiliyordu. Tuvaletçi Mehmet kendini pek bulamamıştı, şöyle bir keyifle konuşma ortamı arıyordu aslında. Engin “Evet de...” diyor, bir şeyler söylemek istiyor, cayıyordu sonra. “Türkiye’den söz et Engin!” diyordu Yüksel. “Türkiye’den de söz ederim, sıcaklığına gördüklerimi söylüyorum.”

“Seçim ne zaman?” dedi Orhan, tartışmanın kötüye gitmesini önlemek istiyor olacaktı ve bir de Engin’i konuşturmayı düşünüyordu belki.

“Seçim olmasına olacak da, önemli olan yabancıların seçime katılıp katılmayacağıdır. Biliyorsunuz Federal Alman yetkilileri yabancıları konuk işçi sayıyorlar, seçime katılma hakkı tanımıyorlar yabancılara.”

Yine Yüksel takıldı:

“O zaman da sen aday olamayacaksın bu duruma göre!” Gülüşüldü. Engin bozulmuştu, gözlerini bahçenin ötelere çevirerek:

“Önemli olan benim seçilmem değil, insanımızın insanlık haklarını kullanabilmesinin hakkı olduğu kanısındayım.”

Avrupa’da, Almanya’da bunca insanımız vardı, elbette hakları savunulmalıydı, savunanlar iyi şey yapıyorlardı. “Bir kopukluk olmamalı ama” diyordum, ülke gerçeği vardı bir de, salt “dışarı sorunu” bir kaçış gibi görünüyordu bana, ülke sorunlarının bütünlüğü içinde düşünülmeli” diyordum. Metin:

“Kendi ülkesinde yurttaş olmayı Almanya’da yurttaş yapabilmek büyük bir başarıdır aslında!” dedi ortaya.

Yelda girmişti araya:

“Hiç iş yok sizlerde vallahi!” diye bağırdı. “Bunca insansınız burada, aydın geçinirsiniz bir de, ama bir türlü bir araya gelemezsiniz!”

“Bir aradayız ya işte” dedim, gülüştük.

"Gülmeyin gülmeyin! Ciddi söylüyorum, darmadağınksınız gördüğüm kadarıyla."

"Türkçe konuşmak yetiyor mu sizce bir araya gelmek için?"

Metin'in sözünden bir şey anlamayan Yelda:

"Ne demek yani?" diye sordu.

"Bir araya gelmek, birliktelik, anlaşmayla olur. Burada bizleri bir araya getiren birinci öge Türkçe konuşmamızdır. Herkes Türkçe konuşur Türkiye'de, herkes bir arada mı?"

"Doğru," dedi Akçay, "herkes bir arada mı?"

"Amaan, size söz anlatmak zor! Sümer bir kaset koyar mısın teybe, politikadan hiç hoşlanmıyorum ben."

"Hani benim elli dirhem yağurdum, yağurdum..."

Engin, Metin'in kendine dolaylı söylediklerine yanıt verecekti ki bu kez de Yelda girmişti araya. Bir suçlama sezmişti oysa. On yıl önce gelmişti Berlin'e öğrenim için. Babası Ankara'da içsatım-dışalım uğraşıyordu, Almanya'da kalması kolay olmuştu, antropoloji okumuştü. Zeki ve akıllıydı, Avrupa gerçeğini tez kavramıştı. Yönetimde SPD vardı, gelir gelmez partinin gençlik koluna yazılmıştı. Lise yıllarında işçi Partisi'ne gidip geliyordu. Orta Doğu Üniversitesi'ne girdiğinde bu ilişkisi sürmüştü, sonra partinin genel merkezini basanlar arasına o da katılmıştı. Öğrencilik yılları biraz uzamışsa da kısa zamanda genç bir yabancı siyasa adamı olarak dikkat çekmeye başladı. Son yıllarda SPD'nin saygınlığının azaldığını öne sürerek Alternatifçilere katıldığı, burada da bedensel görünümü iyi, Almancası, yeteneği ve girişkenliğiyle "öncü yabancı" ününe kavuştuğu söyleniyordu.

Engin, hakkında söylenenleri bildiği için Yüksel'in sözüne kızmıştı. Yüzüne karşı söylemişlerdi bir açık oturumda, üniversiteli gençler düzenlemişti... Biraz da kendi dilinin cezasını çekiyordu, bir özel söyleşide "inek gibidir insan, sağmasını bilersen" diyesiydi, Türkler arasında tez yayılmıştı. "Alman siyasasında Türkiye'li işçilerin yeri" tartışılıyordu açık oturumda. Bir genç bağırırmıştı oturduğu yerden:

"Sen bir kariyeristsin!"

Yüksel kulağına eğilerek:

"Hırs insanı üretime de götürür, bir üçkâğıtçı da yapabilir!" dedi.

Engin yüksek sesle düşünüyör gibiydi, Tuvaletçi Mehmet'e bakarak:

"Anlamıyorum!" dedi, "Kötülük bunun neresinde? Bunca insan var Almany'a'da, Türkiye'dekilerin bir bölümü, onları düşünmek, onlar için çalışmak, onların sözcülüğünü üstlenmek, bunun için de bir yerlerde olmak, kötülük bunun neresinde?..."

"Kötülük, olayları böylesine basite indirgemekti." Metin böyle söylüyordu Engin'e bakarak, "Yüz yirmi binden yüz yirmi kişi tanımayan adam, Türkçe konuşmak yetermiş gibi!..."

Altındaki Gerçek Doku

Hasan ayağa kalktı gerindi, uzun zamandır ağzında tuttuğu piposunu elinin içine vurarak:

“Kuru fasulyemiz ne oldu Naime Hanım?” dedi.

Yüzü domur domur terdi Naime Hanım’ın, sırtüstü uzanmıştı yere, battaniyenin üstüne. Kıpırdadı, yan doğruldu:

“Acıktınız mı?” dedi ortaya. Kolundaki saate baktı, “Gün yarısı geçmiş, öyle ya acıkmışsınızdır. Ama akşama daha zaman var, kuru fasulye akşam yemeği yerine geçecek. Yine de yavaş yavaş hazırlamalı.”

Tuvaletçi Mehmet bağıırıyordu Hasan’a:

“Mantarçı Arif, hayrola ne istiyorsun (Arif, Hasan’ın Berlin’e geldikten sonra kullandığı gizlilik adıydı. Mantarcılığı da fabrikada bir süre şişelere mantar geçirme işinde çalışmasından geliyordu)?

Akçay, kravatını düzelterek (takım giysi geleneğini hiçbir zaman bırakmamıştı) araya girdi:

“Bir şey istediği yok, ‘ben buradayım şimdi, dükkâna gelen kadınları kim karşılar ki?’ diye kaygılanıyor.”

“Hah hah hah!”

Hasan önem vermez görünmek istediğinde hep gülerdi.

Engin burada kendini biraz yalnız duyumsamışsa da Hasan onun öteden beri dostuydu, onunla her şeyi konuşurdu, bir anlamda (dile getirilmese de) kendine yakın bulurdu, bu yüzden Hasan’a takılmak istedi:

“Hasan’ın sıkıntısı başka” dedi, “Hasan, bir yere oturamamanın rahatsızlığını duyuyor aslında!”

"Nasıl yani?"

"Hasan beni eleştirir zaman zaman (çok zaman aynı biçimde düşünürüz) kimi zaman açık, yüzüme, kimi zaman yokluğumda! Beni yeterince ilerici bulmadığını sanıyorum. Ama kendisi bile- rek ya da bilmeyerek özellikle son yıllarda soldan gösterip sağdan vuruyor!"

Akçay da Tuvaletçi Mehmet de keyiflenmişlerdi, Hasan'ın ta- vırlarıyla düşüncesi arasındaki tersliğe kızıyorlardı. Sümer gülüyordu için için. Metin de merak etmişti, "Nasıl nasıl?" dedi, "Anlamadım."

"Hasan'ın beyninde ve yüreğindeki solculuk zararını biraz kazıyı- nız, altındaki gerçek doku ortaya çıkacaktır!"

Hasan "Engin, Engin!" diye baş sallıyor, gülüyordu.

"Dokuyu söylemedin?" dedi Sümer, "Nedir o gerçek doku?"

"Şovenizm" dedi Engin, "Hasan bir şovenisttir aslında!" Hasan'a bakıyorduk, ne yanıt vereceğini merak ediyorduk. Her zamanki gibi Hasan gülmekle yetinmiş, "konuşuruz, konuşuruz," demiş, ama konuşmamıştı. Sonradan anımsamış gibi:

"Ha sahi Engin, kurduğun dernekler ne halde, çalışıyor mu?"

Engin duymamazlıktan geldi Hasan'ın sorusunu.

Hasan'ın tanımadığı yoktu Berlin'de, Hasan'ı tanımayanın olmadığı gibi. Çok kimse Hasan'ın yokluğunda atar tutardı, ama onu görmemezlik de edemezdi. Hasan özellikle aydınlarla, sanatçılarla ilişki kurmaya özen gösterirdi, ama hepsi de onun için bilgisizdi, dengesiz, geri zekâlı ve manyak! Uzak tanıdıklarına saygı duyardı ancak, yakın tanıdıklarını kıskanır, eksik yanlarını arar, sergiler, eğlenirdi.

Zaman zaman kendince kimi kuramlar atardı ortaya. Söz gelimi bir süre Türk elinin bütün ellerden, hele hele Alman elinden güzel olduğunu savundu. Şimdi gözlere geçti, "Türk gözü" nerede olsa bilinirdi, sarıp sarmalasalardı başını, yüzünü, kulağını, boynunu, boğazını, o saat bulur çıkarırdı, "Çünkü" diyordu "Türk gözü dün- yanın en güzel gözüdür!"

Sümer, dağınık saçlarını biraz daha dağıtarak:

"Bana göre" dedi, Hasan her zaman aynı kalmıştır, eskilerde ney- se şimdilerde de odur. Hasan, dünyanın en uygar ülkesinin kendi ülkesi olduğunu söyler; ilinin, illerin en güzeli olduğunu söyler;

en büyük adamın kendi ilinden çıktığını söyler; en akıllı adamın kendi ilinden olduğunu!...”

Hasan gülüyordu, “Benden söz edin de ne söylerseniz söyleyin” diyordu.

“Bana göre de” dedi Metin, “Türkiye’deyken şu ya da bu nedenle şöyle yada böyle olabilirdi. Değil mi ki buradaki Hasan Türkiye’dekinden farklıdır, öyleyse değişmiştir, değişmektedir. Bunca anlattınız Hasan’ı, ben de tanıyorum biraz, merak ettiğim şey, ne düşündüğünü bilmiyorum çünkü, demokrasi görüşüdür, bu bir ölçektir bence, var mıdır, varsa hangi tabana oturtmaktadır ve hangi güçle yükselir ülkede?”

Hasan Metin’in sorusunu gülerek yanıtladı.

12 Mart’tan önce Hasan illerden birinde İşçi Partisi’nin İl Başkanı’ydı, önce ki seçimde de Milletvekili Adayı. “Anlı şanlı kişiler gerilerde kalmıştı önseçimde bir numaraya geçmiştim, kontenjandan birini koymasalardı önüme, milletvekiliydim.”

12 Mart’tan sonra ilk tutuklamalar arasında Hasan da vardı. Elleri kelepçe vurmuşlardı, Ankara’ya götürmüşlerdi. Aylarca hapisanede kaldı. Çıktığında mahkemesi sürüyordu, yeniden tutuklanma haberini radyodan öğrendi ve bir kaçakçı kılığında Suriye’ye geçti.

“Babam çok zeki idi, okuması yazması yoktu, ama çok akıllıydı. Başına şapka bulunmazdı babamın. Ben de çok zekiydim çocukken. İkinci Dünya Savaşı’nda herkes aç gezerken köyde, bizim köpeğimiz bile toktu! Herkesin yaptığını ben de yaptım, evlendim, dokuz yılda dokuz çocuğum oldu. Sonra çıktım köyden, ortayı, liseyi, hukuk fakültesini dışardan bitirdim. Siyasal öğrenimimi halkevleri, köy enstitüleri, Ulus, Keloğlan Gazeteleri, Yön Dergisi verdi, önce CHP’li idim, sonra İşçi Partisi’ne girdim.”

Berlin’de bir süre hemşerilerinde konuk olduktan sonra Siemens’e işçi girer. “İşim mantarcılıktı, şişelere tıpa yaptım. Her sabah 4.30’da kalkıyordum, on dakikada yıkanıyor, tıraş oluyor ve ubana koşuyordum. Kahvaltımı dinlenme saatimde yapıyordum. Kartımı basıyordum fabrikanın kapısında, dolaba koşuyordum, iş giysimi giyiyor, başlıyordum çalışmaya. Her çıkan yemeği yiyordum, domuz eti diye Türkler bana kızıyordu, dinlenme saatinde dergi kitap okuduğum için de kızıyorlardı.”

Bir gün bir yakını Hasan'a, "Sen fabrikada çalışacak adam değil-sin, para vereyim de dükkân aç" der.

"İşçilere kitap yoluyla varılacağını düşündüm."

Teklifi beğenir, dükkânı açar, önce sol kitaplar satmaya başlar.

"Sol kitapların karın doyurmadığını gördüm."

Ciddi kitap okuyan çok az.

"Ne zararı olacak ki, dedim, müşteriler 'Herdümen' Gazetesi istiyorlardı, hemen getirttim. Sonra sigara, bira, çikolata, kaset satmaya başladım. Dükkân her gün biraz daha geliyor, her gün biraz daha büyüyordu."

İnandığı Bir Afrodit Vardı

Yelda elinde Samsun, bronzlaşmış bedeninde öğlenüstü güneşinin ışınları sekiyordu sanki, eğildi mi bir de göğüs vadisi daha derin, bakışları alevliydi:

“Buyurun, için de ciğeriniz bayram etsin!” Sigara tutuyordu.

“Ooo Samsun’muş!”

İçen de alıyordu içmeyen de.

Metin bağıırıyordu:

“Ciğerlerimizin bayram edeceği kuşkulu, ama yüreğimizin kesin!”

Hepimiz Samsun sigarası içiyorduk şimdi. Ve kendimizi Türkiye’de duyumsuyorduk. Bir hüzün basmıştı, kimse konuşmuyordu ve belki de herkes Artin’ine ağlıyordu...

Sisler içinde bir görünüyor, bir yitiyor. Öğretmeni soruyor, “Atatürk Samsun’a neden çıktı?” Küçük mü küçük kızım, tek bildiği şey, evde anası da sigara içer, babası da, Samsun. Atatürk neden Samsun içmesin, o da Samsun’a onun için gitmeli, öğretmen güler.

“Bir ev yok ki evde oturayım, yurttta çalışılmıyor.”

Böyle yazıyor mektubunda, hiçbir zaman ev için bir olanağım olmadı kızım. Yo hayır, bir kez, “Tam sırası, al bir ev” demişlerdi, ama ben oraya ev almaya gitmemiştim. Yaklaştıkça genişleyecekti, girdikçe büyüyecek.

Yürüyordum, sağda solda kulübeler, kara iri taşla örülü duvarları, kapılarında bekleyen nöbetçileri geçiyordum, yürüyordum yanlara salt yanlara uzanan genç görünüşlü yaşlı ağaçların önünden. Kale biçimli yapılardan birinin çift kapısı önünde duruyordum.

Döne döne giriyordum içeri, “rap!” diye bir ses duyuyordum. Tavan yüksek, ayaklarım halılara gömülü. Yürüyordum geçenekten, sağa sapıyordum, sola sapıyordum. Tepemde avizeler gecekondun iriliğinde, ışık döküyor sarı, ak.

Küçük bir bahçenin önünden geçiyordum, yapı içi bahçe, duvarlar cam, direkler mermer, mermer pembe, mermer saman sarısı, gri. Merdivenden iniyorum, basamaklar halı, dolaba eşyayı bırakıyordum. Geçiyordum berberlerin, ayakkabı boyacılarının önünden, çıkıyordum merdivenlerden ışığı az, masası seramik, koltuğu kumaş salona. Çay içiyordum, kahve, bira, bir de “kulis” yapıyordum.

Zil çalışıyordu durmadan çalışıyordu, bu sesi dinlemektense toplandı salonuna girmeyi yeğliyordum çift kapıdan, kapanıyordu kapılar. Sıralar, sıralar, sarı maden üstünde adım yazılıdır. Yarım yüz-yıldır söylenen bir dize dilimde, *Bugün 23 Nisan / Neşe doluyor insan / Kamutay bugün doğdu / Karanlıkları boğdu!* İki yanımda iki “grup”, bir yel esti mi salonda, ikisi birden üstüme yıkılır. Ve her gün tırnaklarım avucum içine gömülü. Bütün bir gün, bütün bir yıl, dört yıl. En küçük bir sağanakta bir güzel ıslayacaklar, kurumaya zaman bulamayacağım, bir daha bir daha ve ağzım ses büyütür de. Kimi dostların sözünü anımsayacağım. “*Bir mavi tulum giyin bir de kırmızı kırvat*” Tepemdeki avize dört dönecek bir gün. Bir ameliyat masasıdayım sanki, belki de bir hücrede. İlerde bir direk vardır, kalın, bir sıçramada direğe sırtımı vereceğim, ama çevrem sarılıdır, vurdu vuracaklar. Birden iri, kıllı ellerden kurtaracağım elimi, cebimden o küçük şeyi çıkaracağım. Elimin içine alacağım süs çakımı. İşte o anda biri bir yumruk atacak arkadaşına, ağzından kan sızacak. Elimdeki o küçük şey yukardan dökülen ışıkla parlayacak nasılsa, kocaman bir sustalı olup çıkacak. Çevrem açılacak, arkadaşımın elyunağının deliğine kayıp gidecek.

“Ayaktaydım, ilk geleni ittim, ikinci geleni de. Biri arkadan çekti o anda ve sıraların arasına düştüm. Tostoparlak olmuş, başımı sıraların altına saklamıştım. Tekmeler vuruyorlardı ve nasıl vuruyorlardı! Bir an sıraların arasından bir tabancanın üstüme doğrultulduğunu gördüm. Bir saniyenin binde biri kadar bir yıldırım düşüncesinde ‘demek artık her şey burada bitiyor!’ dedim.”

Ben oraya ev almaya gitmemiştim.

Metin düşünce dura konuşuyordu:

“Çırağan'dan Beşiktaş'a bir güz günü dökülen yapraklar üstünde yürürken Acem halısını anımsardım. Şimdi burada bu yapraklar neden kirletir ki sokağı diyorum. Bir soydaşımın evine gidiyorum; video, mark hesabı yüzünden bir saat oturamıyorum. Arkadaşıma bile dayanamıyorum. Beni deli ediyorlar ve bir de şu bizimkilerin bir aferin uğruna şefine, müdürüne, arkadaşına gösterdiği şaklabanlıklar!... Yüz binlerce insanın burada ürettiği şey, elinin emeği fabrikadan pazara, oradan da birilerinin cebine girdikçe uyanacağı yerde onun da aynı kervana katılmak istemesi bir de... Bu insanlar hep çevremde olsunlar istiyorum, ama dayanamıyorum onlara. Bazen gözleri ıslıl ıslıl, ellerinin el ve beyni yüreği, gördüm mü bir de yüzünü, eline sarılıyorum. Okumuşlar, bir sergide, bir tiyatroda göremediğim kitaplıklarda...”

Gözlerime bakarak gülümsedi Metin:

“Bu gidişle Kıbrıslı yontucu Pygmalion'a döneceğim, ama o yontu üretiyordu durmadan ve bir de inandığı Afrodit vardı başvuracağı.”*

**Kıbrıslı yontucu Pygmalion, yaptığı yontulardan birine âşık olur ve onunla evlenmek için Afrodit'ten yardım ister.*

Gönlüm Huni Gözüm Yaş

Bir bağrıışma duyuldu, “Geldi, geldi!” diyordu Sevgi, çocuklar gibi zıplıyordu. Naime Hanım’la Yıldız da sevinç kahkahaları atıyordu. Ünal dikilip duruyordu ortada, böylesi bir coşkuyla karşılanmaktan biraz şaşırılmıştı, biraz da hoşlanmış görünüyordu. Nereden çıkmıştı, ne zaman gelmişti, anlayamamıştık.

“Otur şöyle, otur!” diyordu Sümer, Ünal’ın elini sıkıyordu, sallayıp duruyordu. Akçay da kalktı yerinden, yanına geldi Ünal’ın, “Haydi, haydi!” diyordu. Engin’le İnge sevinçlerini belli ediyorlardı gülümseyerek. Yelda duygulanmıştı, hepimiz sevinmiştik kısacası, Ünal’ın dönüşü aramızda bir akraba yakınlığı yaratmıştı. Hepimizde bir anda beliren bu ortak duygunun bir nedeni de onun sevimliliğinden geliyordu. Herkese saygılı davranıyordu, utangaçtı, bir de az konuşuyordu; gereksiz konuşmalar, başkalarının söylediklerini yinlemeler sevimsiz geliyordu insanlara. Sevgi’nin gülen yanı salt sözleri miydi? Sümer teybin düğmesine basıverdi:

*“Bir mumdur iki mumdur üç mumdur dört mumdur
On dört mumdur, bana bir bade doldur...”*

Hepimiz ayaktaydık şimdi, şıkır da şıkır! Ünal’ı da getirmişti aramıza Naime Hanım, sevincimiz bir olmuştu topuklarımızla, yer sarsılıyordu sanki. Tuvaletçi Mehmet anlamamıştı önce bu ortak sevinci, tez kavradı ve o da katıldı Ercan’ın elinden tutarak. Ercan’ın abartılı sevincine ve oynayıışına sezdirmeden gülüyorduk.

Ünal biraz önceki olayı unutmuş muydu, bugün olmazsa yarın asılacağıının bilincinde değil miydi, umursamazlığı gençliğinden miydi ya da? Gerçekten asılmayı umursamıyor muydu, göz göre

göre ölüme kim “gel” diyebilmişti. Ünal’ın derdi başkaydı şimdi. Kaç yıl oluyordu Berlin’e geleli. Hava fırtınalı ve dumanlıydı Türkiye’de, bu ortamda derdini kime yansıdı, Almanya’ya hem Berlin’e gitmeli diye düşünmüştü. Fransa’ya da gidebilirdi, hem de demokrat bir yönetim vardı orada. Ama Berlin başkaydı, bir hukuk kent devletiydi Berlin, acı deneyimler edinmişti, onu en iyi Berlin anlardı ancak. Ünal böyle düşünmüştü ama geldiği günden beri Berlin polisi onu geri göndermek istemişti. Ve Alman gazeteleri, radyolar, televizyonlar ondan söz etmişlerdi. Tutuklanmış, bırakılmış, yine tutuklanmış, yine bırakılmıştı. Son kez de tutukluydu, mahkemeye götürüyorlardı, mahkeme kararıyla teslim edeceklerdi Türkiye’ye. Yolda nasıl etmişse Berlin polislerinin elinden kaçmıştı, şimdiyse aramızdaydı işte. Sevgi vardı karşısında şimdi. Sevgi’nin yakınlığı, Sevgi’ye yakınlığı önce ayıp gibi görünmüştü ona. Ama şimdi Orhan Ağabeyini, Metin Ağabeyini, Hasan’ın dilli düdüğü etme olasılığını ve bizleri unutmuş gibiydi.

Bu bakışlarda ne vardı, utanmayı unutturan, ölümü unutturan! Görünmeyen, ama görünenden daha elle tutulur, milyonlarca yıldan beri insanlığın bir türlü bir yere oturtamadığı en güçlü vurucudan vurucu, yakıcıdan yakıcı! Sarmalanmıştı Ünal, halatın ucu Sevgi’de miydi, ya öbür ucu! Sıyrılmak ne söz, daha sıksındı daha! Anlamsızlıktan anlam çıkıyordu kasetten:

“Bir mumdu iki mumdu...”

Müzikti önemli olan, onu duymaktı, yaşamaktı. Çevre yeşildi, havada güneş havada müzik, ama görmüyordu Ünal, somutlaşan tek şey Sevgi’ydi.

“Bir zulümdür, yaşamak bütün bunları yaşamak varken ölüm, milyonlarca yılı yadsımadır bu, insanlığı yadsıma, doğayı yadsıma!...”

Ayaklar deviniyordu durmadan, bedenler titremede, parmaklarda ses, görünen, duyulan bunlar. Sonra o bakışlar, hep bakıyordular, tek gördükleri birbirleriydi, bizi unutmuşlardı, her şeyi, polisi, asılmayı, ölümü! Yavaş yavaş geri çekilmişti, şimdi ikisiydi görünen, oynayan.

*“Çay içinde düğme taş
Gönlüm huni gözüüm yaş!...”*

Bir saat mi sürdü bin saat mi, Sevgi yığılıverdi olduğu yere:
“Bana bir şey oldu!” dedi.
Ünal yanına koştu, sonra biz, Sevgi'nin başı dönmüştü.

Şortlu Olabildiğince Çıplak

Bir düş müydü, hayaldi belki ya da bir film! Evet bir film, oyunla gerçek içiçe!...

Şişelere mantar yapımında çalıştığı dönem (içtenlikle kendini bir “proleter” görüyordu o günlerde), iş çıkışı bir gencin işçilerle konuştuğunu görür. Kulağına “hak”, “sömürü”, “grev” sözcükleri çalınmıştır. Bu üç sözcük Hasan için konuyu anlamaya yetmiştir. Ancak bir şey onu “düşünmeye” çekip götürmüştür: İşçiler, genci çekirdek çitleyerek, gırgıra alarak dinlemektedirler. “Beynimden vurulmuşa döndüm ağabi, yüreğimden! Bu neden böyledir, nasıl gidilir bunlara?” Hasan’ın işçilere kitapla varma yöntemi o zaman doğar, peşini bırakmaz bundan böyle, “başka?”, “başka?”, “başka?...”

Sümer:

“Yahu Hasan!” dedi, “Sormak istiyorum hep, sonra unutuyorum, nedir kuzum, sen oyun kurmuşsun kafanda ya da yazmışsın, filme almak, belki de çekertmek istiyormuşsun, nedir bunun aslı?”

Akçay başını uzattı:

“Siz de inandınız!” dedi, “Yahu bu da bir numaradır, kadınlarla ilişki kurmanın güzel bir yolu filmciliktir, oyunculuk da olabilir, oyun yazarlığı ya da film yönetmenliği, kameramancılık da girebilir işin içine.”

Metin, Akçay’ın takılmalarına bakmadan Hasan’a sordu: “Sahi nedir bu oyun işi, anlatsana?”

Sevgi’nin yığılıp kalması hepimizi üzmüştü, Naime Hanım’ın kolonya ile yüzünü oğmasını izliyorduk.

Metin kolumdan çekti:

"Hele oturalım, fazla önemli değil, geçer biraz sonra, gelin Hasan'ın şu film işi neymiş, öğrenelim, gelsene Hasan!"

Hasan'ın mutlu anlarında sevincin yüzünde nasıl yansıdığını bilirim, "Tabii elbette!" dedi, oturduk.

"Aslında ortada bir şey yok, bir tasarı salt, ama artık su yüzüne çıkacak biçimde geliştirdiğim, eli kulağında bir tasarı. Bir olayın filmi ya da bir filmin gerçeğe yansıması."

Gözlüğünü çıkardı Hasan, bir kâğıt mendille uzun uzun temizledi; uzun süre gözlük kullananlar gözlüğünü çıkardığında zayıf zayıf nasıl bakarlar çevrelerine, o da görmez gözlerle yerde bir noktayı öylece süzdü...

Perde büyük kahveyle açılacak. Şortlu, olabildiğince çıplak, ayaklarında tekerlekli paten, güzel kızlar ellerinde tepsi servis yapıyor, vızır vızır gidip geliyor olacaklar. Işık bir adamı da gösterecektir bu arada, salonun baş köşesinde, yanında birkaç güzel kadın, ellerinde kadeh, "prost!" diyorlar.

Adam sakallıdır ve kahkahalarla gülmektedir, arada bir piposundan dumanlar savurmaktadır.

Kahve dolup taşmaktadır, herkes onu aramaktadır, onu selamlamakta. Başka kentlerden gezmeye gelenler, Türkiye'den, ilk yer olarak burayı seçmektedirler. Adam masaları gezmekte, söyleşmektedir. Müşteriler memnun şef'le görüştükleri için, adam mutlu halkla ilişkiler sürdürdüğü için.

Kahvenin duvarlarına ilerici afişler asılmıştır. Yürüyüşler burada düzenlenir, sanat haberleri, burada yayılır dört bir yana. Türkiye'den gelen tüm sanatçılar, yazarlar toplantılarını kahvede yaparlar.

Yanı başında resim galerisi vardır kahvenin. Adam yine ön planda, ressam, eleştirmenler çevresinde, kadınlar girip çıkıyorlar, adama hayran.

Sık sık televizyona çıkmaktadır, her konuda, her fırsatta düşüncesi sorulur.

"Asıl amacım ağabicum, Türkiye'den boş ellerle gelen bir Türk'ün başarılarını vurgulamaktır!"

Berlin istasyonunda elinde tahta bir bavulla bir adam beklemektedir, film asıl böyle başlayacak...

Beyoğlu'nda Köşküm Var

Metin'i anlıyordum, şurada oturuyorduk şimdi, oyun oynuyorduk, güneşleniyorduk, çay içiyorduk, konuşuyor, kebab yiyorduk. Kimimiz yazardık, kimimiz ressam. Öğretim üyesi, antropolog, öğretmen. Hasan'ın mesleği neydi? Berlin'de yaşıyorduk, bir şeyler bekleyerek, daha iyi yaşamak için. Ortak yanımız buydu sanırım, daha özgür... Berlin dünyanın en rahat, en güzel kentlerinden biriydi belki, ne aramış da bulamamıştık (siyasal yakınlarımız ayrıydı, kendi ölçüleri içinde elbette). Şu Almanya'da sözgeli mi akşamın yedisinde yaşam duruyordu sokakta, açık bir dükkân göremezdiniz, bir kahve, bir eğlence yeri. Ya Berlin, yaşam yedide başlıyordu bir bakıma.

"Kafe Keyze'ye gidelim," dedi Sümer geçenlerde, "orada kadınlar kaldırıyor dansa adamı!"

Güzel güzel kadınlar vardı, güzel güzel adamlar, giysileri deriden, kadife, ayakkaplar yumuşacık. Bakışlar mavi, affedersiniz davranışlı, ince. Sonra kadınlar kadife derili, gözlerinin içi gülen. Metin, Sümer bir de bendim. Çevremizde masalar vardı, masalarda o güzel kadınlar. Bir yanımız boştu, ora da doldu sonra, dört kişiydi gelen, Türkçe konuşuyorlardı. Bacakları kısaydı, gözleri kara, kaşları, saçları, alabildiğine yüksekti sesleri. Gelip geçen kadınlara yanımızdan dördü birden bakıyordu, başları dördü birden çevriliyordu. Biri Afyonluydu, Almanlara inat, onların her sözcüğünün başında artikkel vardı, tümcesinin başındaydı onunki de a.... k... 'la başlıyordu. Bütün Alman kadınları orospuydu, kocaları pezevenk. Yandaki masada oturan iki kadından birine bakarak "Tanıyorum

onu,” diyordu, “evli, bir hafta kocası geliyor, bir hafta bu.” Arkadaşı “sen de bıraktın geldin karını” dedi. “İyi ama,” dedi Afyonlu, “öteki hafta yine gelecek olan benim.” Uzun uzun güldüler, biz de güldük. Sonra unuttuk onları, garsondan konyak istedik. Önce Sümer’i kaldırdılar dansa, sonra biz. Sağlıklı bir kadındı benim dansettiğim, ince davranışlı, güzel, müzik kulağımdan ayağıma kayıyordu.

Sözde eğlenmeye gelmiştik, oturduğumuzda masaya, konuşmaya başladık. Metin çocukluğunun “Kıraat” kitabından çocukken okuduğu bir masalı anımsadığını söyledi. Adı Üç Sersem’miş. “Bir gün Üç Sersem ava gitmiş, çarıkları çamurdan, silahları mukavadanmış. Nereye, niçin gittiklerini, kim olduklarını unutmuşlar birden. Ve sormaya başlamışlar birbirlerine ‘Biz miyiz, değil miyiz?’ Durup durup sorarlarmış...”

“Metin’in sözü nereye getireceğini önce anlamamıştık, konuşmasını sürdürüyordu. Durmadan dolaşıyordu, Avrupa kafesinden gidip gelen bir kurt gibiydi.

“İngiltere’de York kentinde Kadıköy’de sandım kendimi, eski Misak-ı Milli Sokağı’nda, cumbadan cumbaya söyleşen başörtülü kadınlar eksikti. Üstü kapalı bir çarşıdan geçtim, kına mı, tulum peyniri mi yoksa, Mısır Çarşısı’ydı yürüdüğüm. Londra’da bir kanal kıyısında yüzlerce sandal vardı ve yandaki kahvenin kırmızı damlı beyaz masa örtüleri yel estikçe pır pır ediyordu. Ben o gün orada balık yedim, Fenerbahçe’deymiş gibi.”

Paris kahvelerinde oturuyordu, saatlerce, öylece, “su içiyorsun şişeyle, bizim ora işi.”

“Olaylara biraz da gerçekçilik açısından bakmak gerekir.” Sümer’i duymuyordu Metin, “Berlin dünyanın en rahat kentlerinden biridir, temiz düzenli; kahve mi günlerce otur usanmazsan, eşyası güzel, görünümü, oturanı, hizmet edeni. Sanat mı her türlü, sinema en son çevrilen İtalya’dan, Amerika’dan, İspanya’dan; tiyatro mu, Şekspir’in yüz çeşit yorumu, istersen Brecht. Müzik, konser salonunun en yenisi, en büyüğü. Sauna mı, seks şöp mu, dans işte...”

O gün Kafe Keyze’den sabahın beşinde çıktık, ubanlar çalışmaya başlamıştı. Ve Metin bir türkü tutturmıştu çiçek tarhlarının yanından geçerken parkta:

“Beyoğlunda köşküm var o da nafile!...”

Konuş Ama Güzel Konuş Derneği

Bu bahçede bir federasyon toplantısında idik sanki.

“Ben de gökyüzünden seyreyliyorum âlemi,” dedim Metin’e, “ozan gibi!” Gülümsedi. “Öyleyse,” dedim, “seyreleyenlerin bir de seyredenini olur.”

Ben uyum gösteriyor muydum, burada çok söyleniyordu, neden gökyüzünden bakıyordum insanlara, zorunlu yolculuk arkadaşlığının sevimsizliği miydi? Sözgelimi Sümer ilişkilerinde sıcaktı, ince, efendi, ama Sümer’di. Orhan’ı bir çiçeği sever gibi seviyorduk. Engin, kendine göre çabaları vardı. Hasan, kışın ayazını solumak, yazın sıcaklığında kavrulmak gibiydi. Tuvaletçi Mehmet, çift çantalı, haçtan kolyeli, solculuktan tasavvufa geçmiş bizlerden biriydi işte. Naime Hanım’ın iyilikseverliği hoşnut ediyordu beni, durmadan koşturan. Yıldız, bir bahçe duvarından yola sarmış bir sarı gül gibiydi. “Âşık olmak istiyorum,” diyordu, “öyle bir aşk ki, Verter, Kleopatra, sonra neydi adı ha Jüliet, evet Jüliet gerilerde kalsın!”

Eli Hasan’ın elindeydi. Keşke biraz da kitap karıştırmış olsaydı Yelda, birkaç yıl sonra eskiyecek dış görünüşü müydü onu böyle belli bir yere oturtamayan, bir de işinin çekiciliği. Ölümle burun buruna olan insana en katı yürekli bile şapkasını çıkarırdı, ne güzel şey yapıyorsun Sevgi. Dedim ya ben gökyüzünden seyreyliyordum âlemi, bu nedenle görüyordum. Sözgelimi şu Berlin’de yabancıyı bir de uzmanlar yönetiyordu. Her Almanca bilen yabancı okumuş kendi kesiminin bir uzmanıydı; ya Almanca bilecektin ya kadın olacaktın! Birçoğu yüksek öğrenimini burada yapmıştı,

mühendis pedagoktu sözgelimi, mimarsa sosyolog! Bu uzmanlık görevi orduda lojistik bölümüyle kurmaylıkta görev alan general-lerin sorumluluklarıyla eşdeğerdi. Ve bu uzmanlara göre yerlerine zarar verecek her devinim, her söz, her söylenti, her olasılık, kısacası her düşünen adam zararlı olabilirdi, bir de “muhalif”seniz. İyi ki yanaştırmazlardı, şu yaban eldeki insanımız, “Bizden biridir” diye duyduğu sevgiden de olabilirdi, birçoğunun göğsünde birer ayçiçeği vardı sanki. Metin’in de Sümer’in de birer iyi yanları vardı, konuşmadığında, “Neden?” demiyorlardı, kendi kendine de konuşabilirdi insan. “Derneklerden ne haber?...” demişti Hasan. Engin de Akçay da yanıt vermemişlerdi. Belki yüz dernek vardı Berlin’de, yabancıların kurduğu, başında okumuşlar vardı, “kamu yararına kurulmuş” derneklerdi bunlar.

Alman yönetiminin çok akıllı yöneticilerden oluştuğu söyleniyordu. En insancıl kararlarında bile, uygulamalarında bir hinoğ-lu hinlik arıyorlardı kimi aykırı görüş sahipleri. Gerçekten böyle miydi, biraz da soruna bakmaya ya da niyete bağlı olmalıydı, dünyada hiçbir şey kesin değildi çünkü. Aydın’ın fabrikadan uzak tutuluşu (şöyle ya da böyle) bir gerçektir ama. “Tıkır tıkır işleyen düzeneğe çomak sokmaya kimsenin hakkı yoktu!” Bir de solculuk varsa ortada “örgüt” sorunu çıkıyordu. İşte bu ve buna benzer birçok nedenle Türkiyeli aydınların sunduğu projeler, kurdukları dernekler (“Kocasından dayak yiyen yabancı kadınlar derneği”, “Konuş ama güzel konuş derneği”, “Birbirinizi seviniz derneği” gibi) coşkuyla karşılanıyordu. Para en azından dört sıfırlıydı.

Sözgelimi Akçay bir proje sunmuştu hükümete, pek beğenilmişti. İlk anda buyruğuna büyük paralar verildiği söyleniyordu. Bir araştırma projesiydi; “Türkiye solunda değişik görüşler”. Türkiye’ye gidilecekti gerektiğinde, bütün ülkeler gezilecekti. Çünkü görüş sahiplerinin birçoğu çalışmalarını dış ülkelerde sürdürüyordu. Bu konuda çıkan ta Osmanlı’dan beri tüm broşür, bildiri, dergi, kitap, mektup, resim ne varsa gözden geçirilecekti. Bir bilimsel araştırmaydı aslında (bilim kimlerin buyruğundaydı!), bu nedenle üniversite sahip çıkmıştı, hükümet de destekliyordu.

Tuvaletçi Mehmet, “Hakkını savunamayanlar derneği”nin başındaydı.

Sümer, “Yabancılar Almanca’yı neden öğrenemiyorlar?” sorusuna yanıt arayan bir çalışmayı yönetiyordu.

Engin, Almanlarla birlikte kurduğu “Polonya Halkıyla Dayanışma Komitesi”nin başkanıydı. Bir de “Türkiyeli işçiler neden kötü konutlarda oturuyorlar?” adlı bir çalışmayı sürdürüyordu. İki kez Türkiye’ye gidip gelmişti Alman yardımcısıyla. İstanbul, Ankara, İzmir gecekondularında incelemelerde bulunmuşlardı.

Ülkede bir dikili ağacı bulunmayan ben Kerem Toprak, Boğaz’ın en gerilerinde bile bir kondusu olmayan, Boğaz’ın önü yatlı köşklerine sahip çıkıyorum şimdi; bir otobüs bileti bile alacağım kuşkulu, ama Antalya’yı düşündükçe bir çiftlik sahibi gibi keyifleniyorum...

Müşteri Velinamertti Önce

Hasan kızmamayı kendine belgi edinmişti. Yine de Akçay'a, Sümer'e sonra, Metin'e ve herkese içerlemişti bugün. Kimi onunla alay etmek istemiş kimi de gülmüştü. Bir arsız çocuk gibi kalktı yerinden, elinde bir dergi vardı (her zaman elinde ya bir gazete ya bir dergi olurdu), bahçenin bir başındaki iri yapraklı meşe ağacına doğru yürüdü, çimenlerin üstüne ayaklarını uzatarak oturdu ve ağacın gövdesine yaslandı, dergiye göz gezdirmeye başladı. Sayfa bitiyordu ama tek bir sözcük bile anlamadığını görüyordu, pek de üstelemiyordu, bu hal hoşuna bile gidiyordu. Zekâ duruma uyma yeteneği idi, "ben zekiyim" diye düşündü (hem de çok akıllıyım ve de bilgili), babasına çekmişti, bunu sık sık düşünmekten kendini alamıyordu. Köyde olayları en iyi yorumlayan, yerine koyabilen tek adamdı. Günün modasına uymuştu babası (modayı gözardı etmek aptallıktı), Halk Partisi'ne girmişti. "Ben de mi modaya uydum, yok canım ben inanıyordum, yine de inanıyorum tabii, elbette, bir gerçek payı var mı? Yok hayır ben inanarak, bilerek, okuyarak seçtim yolumu, neyse!" O zaman kim "ilerici" değildi ki, hangi daireye uğrasa, şef, müdür, genel müdür bile ayağa kalkıyordu (masanın gözünü açık bırakarak, "Düzen" dergisinin "Düzen" başlığı görünürdü), ayağa kalkıyordu:

"Ooo Hasan Bey!"

Bir ilçe başkanlığı, il sekreterliği, hele bir de adaylık öylesine gözdeydi. "Şefin, müdürün, genel müdürün 'Ooo Hasan Bey' deyip de ayağa kalktığında ben hep yerlerini bana verecekler bu adamlar yakında, diye düşünürdüm. Bir esintinin, bir modanın belki de bir çalışmanın zorlamasıymış bu eğilmeler, bükülmeler."

Nasıl da kapılıyordu insan, koşullanma dedikleri buydu demek, sözgelimi yıllar yılı Kıbrıs sorununu “emperyalizmin bir oyunu” gibi gösterdiler, bunca Türk katlediliyordu biraz ötemizde, biz de “emperyalizmin oyunu” deyip geçiyorduk. 1920’lerde neden girdiyse Anadolu’ya, Kıbrıs da Türk’ü o nedenle doğramıştı. “Megalo idea” nedir, sigaralarına bile yazıyorlar, İstanbul’a neden Konstantinapolis demekte direniyorlar?

Özveri, özveri! Ölçüsü ne? İşte orada ikisi, bu yaşta kalkıp gelmişler Almanya’ya, çoluk çocuk perişan, kendileri öyle!

Koca ülke buğdayını Amerika’dan alıyor, daha bir tarım sorununu çözümleyememiş. Fuhuş, rüşvet, karaborsa almış yürümüş!

Birden aklına geldi nedense, kentlerden birinden diğerine giderken Türkiye’de, minibüste arkasına gelen koltukta oturan genç kadının sırtı değmişti sırtına da kendinden geçmişti. Şimdiyse “Ohoo, ceylan!”

“Dükkân, dükkân deyip duruyorlar, evet dükkân, adı dükkân, aslında o bir simgedir, dayanmanın simgesi, başarının Berlin ortasında bir anıttır.”

“Herkes kaynanamdı benim ‘sen, sen ol da, gel Berlin’de Herdümen Gazetesi’ni sat!’ Benim müşterim velinameritti önceleri. Asıl sindiremedikleri ‘namert’i ‘nimet’e çevirmemdi, kuzu kuzu kabul lendiler. ‘Tamam anladık, hele bir kahve içelim haydi!’ Ertesi gün Herdümen’in sözü edilmiyordu bir daha.”

“Aslında ben Herdümen gazetesiyle müşteri çekmek istiyordum önceleri. Sonra gördüm ki bu gazetenin okuyucuları da senin benim gibi bir insan. Görüşleri ayrıymış, beğenileri ayrı, bana ne! Herdümen okuyan ille de dümenci değil ki ayrıca. Sonra olup bitenleri dünyada, ülkede bilmek fena mı? Dümene karşıysan dümenin nereden, nasıl kaynaklandığını bilmek gerek. Sonra gördüm ki Herdümen’e karşı çıkanlar Herdümen okuyorlar dükkâna geldikçe, hem de parasız tarafından. Şaşılacak şey, çok ters bir şey idiyse Herdümen satmak, neden dostluğumuzda bir bozulma olmadı? Almanya, İsveç, Hollanda, say sayabildiğince, ilerici dostlar neden dostluklarını sürdürdüler?”

“Sonra neden içki satıyormuşum, sigara. Bira içmiyor musun arkadaş, içki, sigara ha! ‘Bir sigara versene, bira kalamadı mı, aşk olsun insan ayırmaz mı?’ Hani ne oldu?”

"Ticarette kimi incelikler var, bildin mi, her şey unutulur zamanla, her şey doğallaşır, kızgınlıklar erir yavaş yavaş, eski Hasan'sın yine. Herdümen satıyorum evet, gerçekten kimi şeyleri kendine 'en doğru' edinen kimse ona ters gelen, karşı olan şeyleri yapmamalı. Ama ben ticaret yapıyorum, onun da kuralı 'buna değmiş buna değmemiş' olmayacak elbette, amaç paradır, ne ki o da elden ele kirlenmektedir zaten!"

"Sonra ben her görüşe açığım, bana ne kimi ayrıntılar, ben satıcıyım. Bütün görüşlerin kitaplarını, dergilerini, gazetelerini bulundururum dükkânda, bir tür forum, dükkân bana hoşgörüyü öğretti..."

Dergide "Devletin Eleştirisi" başlıklı bir yazıya takıldı gözü. "Ne eleştirisiymiş?" dedi yüksek sesle, "Ben devletin güçlülüğünden yanayım. Yavuz Selim'e kızıyorlar, bunca insanı bir gecede kılıçtan geçirtti diye. Elbette geçirir, devletin sürekliliği için 'bunca insan'ın sözü mü olur?"

Sonra ünlü bir yazarın adını gördü derginin bir yerinde. Gülümsedi, daha önce onu yeterince tanımadığına, kitaplarını okumadığına acındı. "Yine de iyi" dedi, "Onu bana Almanya öğretecekmiş demek!" Dükkândaki kitaplarından birini karıştırırken bir tümcesi aklında kalmıştı. "Türk Türk'e kalalım, Türk Türk'e kalsak birbirimizi anlamaz mıyız? Demek ki bizi yalnız bırakmayanlar var." Gülümsedi; "Kitap gibi laf" dedi.

Üstüne bir ağırlık çöktü, dergiyi yere bıraktı. Açacağı kahveyi düşünmeye başladı. "Önemli olan bu" dedi. Bir de sergi yeri eklemeliydi, aynı Kosta'nınki gibi. "Ne de güzel kadınlar geliyor sergiye!"

On beş günde, ayda bir resimlerini sergilemek isteyen biri çıkıyordu. Hem satışın tümünden belli bir pay alıyor, hem de bir tablo kalıyordu kendine.

Sergiye gelip gidenlerin bıraktıkları da ayrı bir gelirdi. Sergiyi izlemeye resimden anlayanlar geliyordu elbette, çoğunluğu kadındı nedense. İçinden sıcak bir dalga geçti. Kadın onun için hep bir sevinç kaynağı olmuştu.

Türkiye'deki kadınsız günlerini düşündü yine. Evet sergi yeri iyi olacaktı, kahve açmak bir sorun değildi aslında. Arıyordu, bir iki yer bulmuşsa da istediği gibi değildi. Kentin merkezi olmalıydı,

daha çok Almanların gelebileceği bir yer, özellikle Batı'dan gezmeye gelenlerin uğrak yeri. Yabancılar da gelecekti ama sorun çıkarıyorlardı, özellikle Araplarla Türkler. Onları engellemenin yolu, ücreti yüksek tutmaktı, hele sergi yerine zaten gelmezlerdi, yabancı sanatı nitsindi.

Gerindi, yorulmuştu, ayaklarını alabildiğince uzattı ve öylece uyuyakaldı.

Kimin Toprağını Kime Veriyordum

“Binin yarısı beş yüz,” dedi Naime Hanım, “o da bizde yok, ne düşünüp duruyorsun?”

Benim işim buydu sanki, birileriyle konuşmaktan büyük eziyet duyuyordum, düşünmek bana mutluluk veriyordu. Kimse kınamıyordu beni sözgelimi, kimse eleştirmiyordu, kimse alınmıyordu. Başkalarının keyfince yaşamaktan bunalmıştım artık. Her olay beynime, oradan da yüreğime uzanan bir çizikti ve çizikin derinliklerinden damla damla kanımsı bir şeyler sızıyordu. Neden her şey olağanlıktan çıkıyordu, başkalarından daha mı duyguluydum, daha mı içli, giderek daha yalnız!

Bazen az bazen hızlı bazen durağan, ama hep düşünmüşsün, hep koşturmuşsun, çok kez kendini kendinden sıyrarak. Dağ başlarında gecelemişsin dağın ıssızlığında; han odalarında bit, pire içinde; köy evlerinde sabunsuz yıkanan ve bu yüzden dayanılmaz bir koku veren yorgan altında... Kiminden azar yemişsin insanların kiminden kötü, kimi gözlerinin içine bakmış büyük umutla. Bir de düşünmesine insanın, bir umut ışığı yakmak, bir dağ başında kör bir kandil de olsa... Her dem taze, her an yürüyen olmak varken salt geçmiş neden, hücrelerinde yeşeren çürüyenden daha çok oysa!

Bizim bir talihsizliğimiz de Fransa değil de sözgelimi, İtalya, İspanya, İngiltere’yi bile sayabiliriz, Almanya’ya idi gelişimiz. Metin böyle diyordu, “iyilik”, “kötülük” görece idi. İnsan değişirdi, değişmesi de gerekliydi, bir günde, bir ayda, bir yılda olmuyordu ama; zorladın mı değişmiyordu belki de başkalaşıyordu. Başka olan bir önce olan değildi, ben kendimi tanıyordum sözgelimi ben Kerem

Toprak yıllar yılı Almanya'daydım, bende de değişiklikler olmuştu, bunu kendim bile görüyordum. Giyinişimde sözgelimi, takım giysiyi bırakalı yıllar oldu.

Bir pantolon kalınca bir kazak kışları, yazlarıysa bir pantolon bir gömlek yetiyor bana. Eskiden düzinelerle kıra vatım vardı, spor ya da kruvaze ceketim. Bana kalırsa en hızlı değişen şey Batı ülkelerinde yönetim ve onun düşüncüleridir. Bir yıl önce övücü mektuplar yazarken, bir gün sonra; "Sen bize yaramazsın" demesi aynı iş yerinin mührüyle ve aynı görevlinin imzasıyla!... İşte düşünülecek şey buydu.

İşsizliğin yararını gören tek kişi bendim. Yöneticilerin işini kolaylaştıran bir şey vardı Almanya'da (işsizler arttıkça bir şeyin gizi anlaşılmaya başladı), hızlı ve durup soluklanamadan yürütülen bir iş uygulaması kişiye düşünme olanağı tanımıyordu. Hızlı dönen film benzeri insanlar durmadan koşuyordu. Uyu kalk koş uban otobüs kart iş kart otobüs uban yemek televizyon uyu yine kalk... Dünya dönerken taş, bir kum tanesi fırlamadı mı hiç? Fırlar fırlamasına da yüzyılda bir belki, ama yüzyıl söylenir durmadan, bilim adamları da yargılar döktürür.

Kim bilir belki de ben bir kum tanesiyimdir!

Şimdi bulmuştum bu kadında güzel olanı, her şeyiyle içtendi, yüreğindeki açıklık yüzüne vuruyordu, "Buyurun!" dedi Naime Hanım, "Bu ikram da Sevgi'den." Arkada duruyordu, elinde büyükçe tepsi vardı Sevgi'nin, içinde baklava dilimleri kabarık, gevrek ve fıstıklıydı.

İnsan bir gün içinde nasıl bu denli değiştirdi, yüzünde sabahki çürükler birer gamze gibi duruyordu Sevgi'nin. Herkesin elinde birer ikişer baklava dilimi vardı şimdi. Şakalaşıyorduk, en küçük nükteye kahkahalarla gülüyorduk. Tuvaletçi Mehmet herkese laf atıyordu, Hasan'la Yüksel'e yükleniyordu. Hasan'sa altta kalmıyordu, kendince bir yöntemi vardı, onu kullandı hemen, biraz uyumuş dinlenmişti:

"Senin araban çalınmış, öyle diyorlar?"

"Olacak bir şey söyle de inansınlar, benim arabam dokuz kilit altında!"

Şu Berlin'de otursun da kişi ve bir gizi olsun, onu da Hasan bilmesin, olmazdı böyle şey ve Hasan duyduktan sonra da değil

giz, haber niteliği bile kalmazdı. Berlin'dekilerle yetinmez, açardı sözgelimi İsviçre'ye telefonu, bir arkadaşına, bire yüz katarak anlatırdı.

"Duydun mu, hah hah hah!..."

Tuvaletçi Mehmet'in arabasını da Hasan'dan öğrenmiştik. On yıl önce Citroen bir araba satın almış Berlin'den, yirmi beş bin marka da gümrük parası ödeyerek Türkiye'ye baba evine götürmüş. Gitmeden önce on bin marka radyo, teyp ve yedek parça almış (Hasan'ın söylediğine göre kış aylarında sokağa serpilen tuz ve kömür tekerlekleri, çamurluğu bozasıymış, Türkiye'ye götürme nedeni buymuş). Ve arabayı babasının evinin bir gözüne tavana asasıymış halatlarla, üstüne iki kat muşambadan kılıf geçirtmiş. Arada bir Türkiye'ye gitme nedeni de buymuş, kararan bozulan yerleri yağlatıp boyatıyormuş.

Tuvaletçi Mehmet şaka yollu kızdı Hasan'a:

"Ulan Mantarcı Arif, bir de kendine Arif dedirttin, biz seni gerçekten Arif bilmiştik!"

Hasan üstüne üstüne gidiyordu Tuvaletçi Mehmet'in:

"Ayakkabıların boyanması bitti mi, sen onu söyle!"

Kolay kolay kızmazdı Tuvaletçi Mehmet. Nasıl olsa öcünü bir gün mutlaka alırdı.

Yine Hasan yaymıştı haberi, Almanya'ya geldiği günden beri aldığı ayakkabıları atmamış Tuvaletçi Mehmet, sık sık boyar, bozulmasın diye içine kâğıtlar sıkıştırırmış. Geçen hafta sonu iki gün dışarı çıkmamış, ayakkabıları bir daha gözden geçirmiş ve Hasan'ın söylediğine göre altmış beş çiftmiş.

Bir süre birbirimize takıldık durduk. Baklavalarımızı yedik, ellerimizi kâğıt peçetelere sildik, sigaralarımızı içmeye başladık. Sonra Hasan Türkiye anılarını anlattı, ilginç şeyler söylüyordu, hep dinliyorduk.

"Aklımızca toprakları bölüştürüyorduk topraksızlara. Bizim oralarda hani elini ya da ayağını soksan toprağa söylencede olduğu gibi elin ayağın şıvgına keser bir anda! Toprak sahipleri yani ağalar da dinliyor, çaylarımızı da onlar ısmarlardı. Bu dediğim adayılığım sırasında oluyor.

Çıktım bir sandalyenin üstüne:

"Sevgili hemşerilerim, topraksız köylüler, kazanlarında et yerine

dert kaynatanlar, sözümlerim sizedir!..”

Ve o yöredeki ağaların topraklarını aldım ellerinden o anda, çok az bir para ödeyerek tabii ve kaç köylü varsa topraksız, her birine yeterince dağıttım. Alkışlar arasında sandalyeden inerken. “Bana bak efendi!” dedi ağalardan biri, “Şimdi sen aldın mı elimden toprağımı?” Gülümsedim, “Aldım” dedim. Ayağa kalktı, herkese gösterecek biçimde sağ elini yumruk yaptı, sol elinin içinde kaydırarak “y.... alırsın sen!” dedi, hah hah haha!”

Hasan’ın uzun süren kahkahasının sonunu bekledik ve sonra ekledi Hasan:

“Ne akılmış yahu, kimin toprağını kime veriyordum, düşünüyorum da... “

İki Göz Bir Görür

Kazandan dumanlar çıkıyordu, Naime Hanım kapağını kaldırdı yavaşça. Yine de eli yanmış olmalıydı ki bir anda ağzına götürdü, üfledi, kapak eski yerine düşmüştü. Sonra bir peçete alıp geldi oturduğu yerden, kapağı daha bir dikkatle açtı, kaşığı ağzına götürürken dudakları da kaşığa uzanıyordu.

“İyi güzel de az daha pişmesi gerek” dedi.

Acıkmıştım, “Biraz da az pişmiş olsun” dedim içimden, bahçeyi sınırlayan komşu bahçeye bakmaya başladım. Nasıl da düzenliydi çimenler, yollar, çiçekler, fidanların oynamaması için yana dikilen sırgı fidana bağlayan ipin fidanı zedelememesi açısından kumaştan yapılması, havuz, kıyılarındaki kanepeler, suyun çini maviliği, evin evden çok bir bibloya benzeyişi, pencereleri, kapısı, çatı, kiremit... Bu Almanlar bu denli düzenli oldukları için mi kendilerine benzemeyenlere böylesine acımasızdılar! Fransa’yı, İspanya’yı, İtalya’yı görmüştüm sözgelimi bu denli ince eleyip sık dokumuyorlardı da bahçelerinde, evlerinde, sokakta ondan mı daha yumuşaktılar, hoşgörülüydüler yani görüntü birinde “geometrik” de birinde “gelişigüzelmiş” duygusu mu veriyordu?

Havuzun suyu birden dalgalandı ve kıyılarına dökülüp saçılmaya başladı, iki kadın atlamıştı içine, çıplaktılar, üstlerinde giysi varmışcasına rahattılar. Sonra bir adam geldi yanında bir erkek çocukla, onlar da çıplaktı, bir süre öylece durdular, sonra daldılar suya.

Sonra bir ses duydum gerilerde, Naime Hanım’dı, Sevgi’ye sesleniyordu, ama Sevgi ortalarda görünmüyordu. Ünal da yoktu.

Yelda; "Neden bağıırıyorsun abla?" diyordu gülerek "Belki samanlıktalar!..." Önce bir şey anlamadı Naime Hanım Yelda'nın esprisinden, nice sonra, "Burada samanlık ne gezsın, keşke orada olsalar!" dedi komşu bahçelere bakarak.

Sahi nereye giderlerdi, hepimiz kaygılanmıştık, "Bunlar çocuk ne de olsa!" diyorduk "Bakar kör olur insan bu yaşta ve bu duyguda." Bakmışsın "Tut beni" dercesine yürümüş varmış polise! Yıldız komşu bahçelere bakınıyordu geziniyormuş gibi. Çevreyi telaşa vermek vardı bir de, beklemekten gayrisi doğru değildi. Konuşursak kötü bir şey olacaktı gibi susuyorduk, sonra hep birden konuşuyorduk, bakışlarımız tedirgindi.

Orhan buraları iyi bilirdi, tasasız görünüyordu, "Canım hiç mi genç olmadınız, çıkarlar bir yerden" diyordu. "Evet," dedi Metin, "ortalığı velleveye vermenin bir anlamı yok, yapılacak en doğru şey oturup beklemek."

İnge olup bitenleri bir türlü anlayamıyordu; "Pireyi deve yapıyorsunuz!" dedi, "Ne var telaşlanacak, sizin huyunuz böyle galiba! Gidilir, gelinir, sevilir, sevilmez, ağlanır, gülünür, olağanı olağandışılığa çeviriyorsunuz her şeyde."

"Huyumuz kurusun!" dedi Yüksel, gülüştük.

Bu bir sevgi miydi yoksa bir kadının erkeğin ya da erkeğin kadının bedensel görünüşünden hoşlanması mı? Bir anda oluşan duygu birliğinden mi ya da acımanın sonucu mu?

Yelda; "Dokunmayın çocuklara," diyordu yüzüstü yattığı şezlongundan başını doğrultarak, Metin'e göz kırptı, "hiç mi genç olmadınız?"

Bir gençlik duygusu muydu, anlık duygular olumsuzla dönüşebilirdi, acımanın nefrete dönüştüğü gibi.

"Başlarına bir şey gelmesin de" dedi Sümer ortaya, "gençliklerine bir sözümüz yok!" ekledi:

"Ne güzel şeydir o."

"Hangisi?" soran Yelda'ydı.

"İkisi de, sevgisiz sevişmenin tadı mı olur?"

Gülümsüyorduk, Sümer'e hak veriyorduk, salt cinsel istek uzun ömürlü değildi, istek son bulunca ortaya çıkan durumun adı neydi? İki gözün bir gördüğünden söz ediyordu ozan, en doğru olanı buydu galiba. Olaylara, eşyaya, dünyaya, insana bir bakmaktı.

İnsanlar dost istiyordu, dünyada az olan da buydu...

Böyle düşünüp dururken adam boyu otları sağa sola iterek Yıldız geldi, yorgun görünüyordu:

“Yok” dedi, “yer yarılmış yerin altına girmişler!”

Naime Hanım iç geçirdi; “Keşke öyle olsa” dedi.

Ercan birden ayağa fırladı, bir asker gibi kollarını yana yapıştırdı, ayaklarını yere vurdu sertçe ve hazırola geçerek:

“Yaprak yaprak yapıştırdım!” dedi bağırarak.

Ercan şiir okuyordu, oysa biz Ünal’larla ilgili bir şey söyleyeceğini düşünmüştük. Ama şiirin sonunu getiremiyordu bir türlü.

“Yaprak yaprak yapıştırdım!”

Birkaç kez yineledi, gerisi gelmiyordu.

Tuvaletçi Mehmet :

“Yardım amma tutuşturdum” dedi, yardım etmek istemişti ama o da ikinci dizeyi atlamıştı.

Ercan, yardım almak istemiyor olmalıydı. Birinci dizeyi yineleyip duruyordu. Sonunda:

“Benim dünyam paramparça!” diyerek koştu yerine oturdu bir ilkokul çocuğu sıkılganlığıyla ve sonra şaşkın şaşkın çevresini süzmeğe başladı.

Biz Ünal’la Sevgi’nin ortalardan yitişine üzülürken Ercan eklenmişti. Neydi amacı, ne düşünmüştü, söylediklerinde bir bilgelik mi vardı, dünyası neden paramparçaydı!

“Evden bir ses geldi,” dedi Orhan, “yere bir şey düştü sanki.” Eve bakmaya başladık.

“Sahi yahu eve neden bakmadık?”

Orhan hızla yürüdü, vardı kapıyı açtı.

“Hay Allah! Saatlerdir sizi arıyoruz?”

Orhan’ın sesini duyuyorduk, şaka ediyor diye düşünüyorduk, gerçekten evdelermiş! Önce Sevgi çıktı dışarı, ardından Ünal, gülüyorlardı.

“Oturuyorduk,” dedi Sevgi rahat bir tavırla.

“Ben demedim mi size?” dedi Yelda bağırarak, “Belki samanlıktalar diye!”

Çamlı Yeşil Yüksek Tepeler

Metin'i demek Almanya'da tanıyacaktım, oysa onu Türkiye'den bildiğimi sanırdım. Hani yolculukmuş ölçü arkadaş tanımada, daha başka şeyler de söylerler. Bana sorarsanız hiçbiri değil, bir başka ülkede birlikte bulunmak en iyisi. Orada her şeyiyle ortaya çıkıyor kişi, tüm giziyle, korkusuz sergiliyor kendini. Benden önce gelmişti Berlin'e. "Metin nasıl?" diye sormuştum Berlin'e yeni geldiğimde. Kimi "İyi işte!" diyor, başka bir şey söylemiyor, kimi önem vermediğini anlatmak istiyor, burun kıvırıyordu. Kimi "İş yokmuş onda, ben de bir şey sanıyordum" diyordu. Biriye "Ayşe'ye, şu eczanede çalışan, telefon ediyormuş sık sık, 'birlikte kahve içelim' diyormuş," dedi ve sonra ekledi; "bir de yazar olacak!"

Hasan'a sormuştum Metin'i, o da aklını giysilerine takmıştı, pantolonu genişmiş, hep aynı ceketı giyermiş...

Albert Kamü'nün bir kitabında okumuştum. Brezilya ırmaklarında küçük küçük balıklar varmış. Dikkatsiz bir yüzücü buldu-lar mı binlercesi birden saldırır, birkaç dakika içinde zavallıyı yer bitirir, suyun akıntısına bir iskelet bırakırlarmış. Ekliyordu Kamü; "İşte onların örgütlenmesi de öyle"

İstanbul'da arada bir karşılaştık Metin'le, "ne var ne yok" dan sonra ayrılırdık. Yazdıklarını da pek önemsemezdim doğrusunu söylemek gerekirse, herkes gibi o da bir şeyler yazıyordu işte. Uzak kentlerden bir yazar geldi mi İstanbul'a, bir de karşılaştık mı çok daha seviniyordum, onu yemeğe götürüyordum, evimde günlerce konuk ediyordum. Üstünde yaşadığım çamlı yeşil, yüksek tepeler

(Ağustos'un sıcağında küfür küfür rüzgâr eserdi) uzaklardaki grimor görünümlü bozkır kadar renkli değildi benim için.

Yıllardır Metin'le Berlin'deydik; aynı kentte oturduğumuz halde, İstanbul'da, neden uzak durduğuma şaşıyor ve üzülüyorum. Metin'in hemen her gün bilmediğim bir yanını görüyorum. Metin az konuşan biriydi, ama bugün burada, bir gün bizim olan şu bahçede dili çözülmüştü şimdi, işte...

Dünyaya Bakışı İzabel'in

Yoğun bir sis içinden belli belirsiz, çizgileri aşınmış bir resim gibi silik, ne düşündüğü bilinmeyen, kavruk, güneşe bakamayan, ağzında bir saman çöpü geveleyen, anımsadığım ilk ben. Çocuğunuz hiçbir zaman yalnız bırakmayınız. Neler düşünmezdim tek başıma, çevremdekiler yalnızlığımı giderme bir yana artırırlardı. Doğmak doğaldı, belki de zorunluydu, ya yok olmak, kahrolurdum ve hep ağlardım, çaresizdim. Ertesi günler bir daha ağlamış, daha bir mutsuz girerdim geceye. Dost eline en çok çocukların gereksinimi vardır. Bakın çevrenize, bakın Yelda'ya, hele Sevgi'ye, nasıl kavramış Ünal'ın elini; Engin zengin evde büyümüş, birileri yakın olsun diye nasıl çırpınıp duruyor!

Dostsuz büyümüşüz, mutsuzluğumuz bu yüzden biraz da...

Bilir misiniz insanlar neden evlenmek isterler, cinsel istekten mi, eşe bir üretim aracı gibi bakmaktan mı, olabilir, bir de kendine bir dert ortağı aramak değil midir bir neden de, bir dost? Biri çıkıp da bir inceleme yaptı mı bilmiyorum, geç evlenmelerin bir nedeni de bir dert ortağı aramaya gereksinim duymamak olamaz mı? Çocukken dostları olmuştur çünkü onların. Ya evliliklerinin ayında pişman olanlar, bir dost bulamamanın yarattığı hayal kırıklığı değil de nedir bir bakıma. Sonra şimdi dostsuz günlerimin acıları burada bir daha ortaya çıkıyor, sıkıntılarımızın bir nedeni gibi görünüyor bana şimdi. Bir dost "tutmaya" mı gitmiştim dersiniz on yedimde genelevine, kapıdan dönmüştüm ve yıllar yılı kadını bir dost bellemeyi sürdürmek ne demek! Her şeyin başı sevgi, dostluk onunla besleniyor, onunla büyüyor...

Ve ardından kentli sevmeyi, yıllarım çarpık geçti, köylülük yüceltildi, kentlilik aşağılandı. Beni kurtaran, kentte oturan bir demiryolu işçisi oldu çarpıklıktan, en iyi dostum şimdi. Ne tarlasını kıskandı benden ne iki keçisini, birlikte girdik derneğe, sendikaya, partiye.

Doğduğum köye on yedi yaşında geri döndüm “okumuş bir efendi” adıyla ve köylüme durmadan “gelin canlar bir olalım” dizisini okudum mandolinle. Köylüm sözden pek bir şey anlamadı önceleri, ama mandolinle çok ilgilendiler. Nice yıllar sonra sorma gereğini duydular:

“Neydi o mandolinle dediğin, sahi, ha?”

İnsanlara şu ya da bu nedenle kızmanın bir anlamı yok, ne varsa kendindendir. Şu elinizdeki kitap olmasa niçin arayacaksınız ki beni?

Atom en tehlikeli silah değil mi, kimileriye atomdan daha tehlikeli buluyor birlikteliği. Bir gün büyükçe bir salonda toplanmıştık, dernek toplantısıydı. Camları kırıp içeri girenlerin öfkelerini bir görmeliydiniz. O gün evime götürdüğüm anmalık bir sandalye ayağıydı ve asıl önemli olan şey, o gün oraya gelen toplantı basıcılar ancak o an için birlikteler, öfkelerine baktım kiralıktı, yüzlerinde birer görev kartı gibi ilişikti çünkü. Sözümü şuraya getirmek istiyorum, Almanlar çok iyi becermişler bu işi: Kişileri öylesine bireyselleştirmişler ki, ne denli sıkıştırırsan sıkıştır o ölçüde dağılıyorlar. Ama düzen tıkr tıkr yürüyor. Küçük bir şeyi unutmuşlar yalnız; mutluluğu! Bir Alman'ın bir Alman'a (yabancı kesinlikle değil) katlanması bir özveridir. Ne yapsınlar, bir bilinçaltı davranışla bu açığı kapama yolunu bulmuşlar, bira içiyorlar bol bol, sevişiyorlar, çalışıyorlar bol bol. Sonra esrar, bir de boş kalırlarsa Hindistan'daki dinsel akımı izlemek için Bombay ya da Yeni Delhi'ye uçuyorlar bir bölümü. Ya bir bölümü, yüzbinler nasıl da geliyor bir araya birden yağmurun, karın altında, şarkı söyleyerek, gitar çalarak, yerlere yatarak, dövüle-coplana...

Biraz önce parantez içi söylediğim şeyin açıklanması gerek, haksızlık olur yoksa. Yabancıya katlanamadıklarını söyledim Almanların. Hem doğru hem doğru değil. Yabancı verdiği, hep verdiği sürece hiç de yabancı değil hele yöneticiler için. Beş yıl, on yıl iyi, hem de çok iyi. Ama çocuk çoğaldıkça, yasaların yabancıya

tanıdığı haklar kavrandıkça, kısacası yabancı için harcama arttıkça işte buna dayanamıyor Almanlar. Eskiyen yabancıya “raus” dışarı, yeni yabancı hoş geldin!

Her fırsatta söyledim, Almanlar beni şaşırtıyor diyorum, nasıl şaşırmam, bir duyun. Geçenlerde Berlin’i iyi bilen bir arkadaşım-la şöyle bir dolaşmaya çıkmıştık. “Şu anıtı görüyor musun?” dedi, parmağını uzatarak, “Gel yakından bakalım.”

İkinci Dünya Savaşı’nda ölen binlerce Siemensli çalışanların anısına yapılmış. Siemens, savaş süresince tüm olanağını silah yapımına kullanmış “öldürücü” ne üretmişse Hitler’in buyruğuna sunarken bir yandan da düşman İngiliz ve Fransız’a satmış büyük paralar karşılığı. İşte bundan sonra “harika” düşman İngiliz’in öldürdüğü binlerce Siemensli çalışan adına dikilmiş bu anıt.

Anlıyorum, Türkiye’deki beni merak ediyorsunuz daha çok. Ne ki insan bir bütündür ve en çok Almanya’nın etkisindeyim şimdi. Aslında Türkiye yaşantımın pek çoğunu bilir Kerem ama bir de benden duymaktan hoşlanır sanırım.

Yirmi yıl önce (on iki yaşında yine böyle olmuştu, arabadan indiğimde kentin ortasına kalakalmıştım, okumaya gelmiştim) yine yalnız öylece dururken bana yardım edecek tek kişi (arkadaşımdı):

“Hangi otobüsle geldin?” dedi. Söyledim.

“Aynı otobüs,” dedi, “iki saat sonra Ankara’ya dönecek, hiç durma dön onunla, rahatımızı kaçıрма durup dururken.”

Kente örgüt kurmaya gitmiştim.

Bir kişi daha vardı kentte, yazardı. Yazdıklarına bakarak bana yardımcı olması ne söz, yapılması gerekeni birlikte yaparız diye düşünüyordum. “Rahatımı kaçıрма” demedi, “Elbette, tabii” ile karşılardı beni, ama bir daha da görünmedi.

Sonra bir terzi buldum, pek yakın davrandı. Hemen orada yasal işlemi hazırladık, belgeleri ilgili yerlere götürmek için ayrıldım. Artık tamamdı, başlamak bitirmenin yarısıydı. Bu anı kutlamalıydık, o sevinçle döndüğümde dükkâna iki öğretmenin oturduğunu gördüm; yakından tanırdım, bizim köylüydüler. Terzinin yüzü asıktı:

“Kusura bakma be ağabey, ben vazgeçtim bu işten!” dedi utana sıkıla, gözüne bakamıyordu.

Bir fırın işçisi çıktı karşıma sonunda.

"Ben erkek adamım," dedi, "öldürseler dönmem sözümnden!"

Öldürmediler, ama yıllar yılı çift bastonla gezdi. Bir süre kötürüm kaldı, ekmeğinden de olmuştu. Ondan sonra böyle "erkek adam"larla sık sık karşılaşacaktım.

Köy köy dolaşıyordum, bir jip kiralamıştım. Yollar bozuktu. Harman zamanıydı, köylüleri bir arada görmek olanaksızdı. Köyde sözü geçen birini buldum mu birlikte dövene biniyor, hem sürüyor hem konuşuyorduk.

İnerken dövenden "sevdim seni efendi" diyordu, "haklısın"...

Sonunda mı ne oldu, bak Sümer sormamalıydın böyle bir soruyu, hele sen! Bilirsin ki insan öyle kolay kolay değişmiyor; daha da gecikiyorsa, ozan ne diyor, "Halka tan eylemek nemiz!" bütün kusurun bizde olduğunu söylüyor ikinci dizede. Hiçbir çaba yerde kalmaz, yeter ki gösterelim.

Neden mi yalnız geldim Almanya'ya? Size bir şey söyleyeyim, şurada hepinizden büyüğüm yaşça. Kiminiz evlisiniz kiminiz er-gen. Siz, siz olun da kocaysanız ya da karı, sakın sakın gardiyanlığa özenmeyin karınıza yada kocanıza. "İçerdekiler" çok iyi bilirler bunu. Hele bir de kendi bildiğiniz yöne çekestiriyorsanız ve gelecek gibi değilse bir de, onun da sizin de haliniz duman. Bir bakıma ben hapisaneden kaçtığı halde özgürlüğünü yaşayamayan bir tutuklu durumundayım. Bir şeylerden kaçarken bir yandan da yıllar yılı yanyana olduğun kişiden kaçmak açıklaması zor bir tutumdur; bu yüzden rahatsız, üzgün ve yorgunum.

Andre Jid'in Pastoral Senfonisi'nde, yıllar yılı körken açılan gözleriyle dünyaya bakışı nasıl da zorlaşır İzabel'in, bilirsiniz. Gözlerim bir başka dünyaya bakıyor şimdi, güneş başka, toprak başka, insan başka. Mesafeyi ayarlayamadın mı bir de İzabel gibi, boşluğa uçtuğunun resmidir.

Bakın Yıldız'a, yaz yağmuru gibi birden bir sağanak boşaldı gözlerinden, şimdi de gülüyor bakın, yüzüne güneş çavdı. Bu neyi anlatır, bu kadın bal gibi mutsuz işte. Yıldız mesafeyi ayarlayamayanlardan biridir bence. Her şeyden söz eder de öğretmenliği bir kez olsun aklına gelmez.

Birliktelikle mülkiyet duygusu karıştırılıyor bana kalırsa; birçok sıkıntımız oradan kaynaklanıyor olmalı. Birlikte yaşamak, birinin diğerinin sahipliğine geçmesi demek değil elbette. Bu duygu nasıl

yok edilir bilemem, ama hastalığın nedeni bu olsa gerek.

Neye güldüğüme şaşıyorsunuz şimdi değil mi, gülme denirse, Orhan'ın elinde gül gördüm belki de ondandır. Elli yıl bir insan ömrü için hiç de kısa değil. Belli sınırlar içinde dolanıp durmuşsun köyleri, kentleri. Ata binmişsin, eşeğe, on kişiyle bir tas çorbaya kaşık çalmışsın. Beyaz peynir bulamamışsın, çocukların alay etmiş seninle. Sütüne su katmışlar, ikide bir polis aramış seni evinde, işyerinde. Güzel şeyler de olmuş, çok güzel şeyler, çok çok sevindiğin olmuş ve kalkıp gelmişsin, kalkıp gelirken de çok sevinmişsin, Avrupa göreceğim diye. Nasıl da koyuyor insana, bizim köyün bağlarını görmediniz, yürü yürü bitmez. Ortalarda bir yerde önüne bir şey çıkar, duvarın üstünden aşp da inmiş aşağılara yola, bir sürü gül görürsün, sarı gül. Gelip geçenlere böylesine kendini veren şeye şaşar kalırsınız. Koparmaya kıyamazsınız, koklarsınız, dağ taş gül kokar. Aklıma düştü şimdi demiyeceğim, aklımdan çıktığı yok ki, burnumdan gittiği yok ki!...

Bir dernek var orada, Türkiyeli işçilerin gidip geldiği, aydınlık yüzlü, gözlerinin içi gülün, umutlu ve güzel şeyler düşünen insanlar. Bir de orası olmasa? Sahi ben ne yapardım o güzel insanlar da olmasa orada?

Çalışan insan bir de ürettiğinin ayırımında oldu mu, nasıl da övünç duyuyor yaptığı işten, nasıl da öfkeli bunca emeği üç beş kişiyi sevindiriyorsa salt. Sevgiyi de öfkeyi de ben orada gördüm, iyi ki gördüm, sevgi de öfke de yaşama sevinci veriyor insana...

Bir şey daha söyleyeyim, ne dersek diyelim, ne denli direnirsek direnelim şu Avrupa insanı değiştiriyor biraz da olsa. Sözgelimi ben, kimi konular "dokunulmaz"dı benim için, ilıstiri çıksın istiyorum şimdi, didik didik edilsin, sağlamsa dayanır ya da sağlamlılığını sürdürmek için yeniler kendini.

Çok şey bekliyordum insanlardan, ne verirse kârdır diyorum. Benim gibi düşünmeyenin hali dumandı, ne düşündüğünden çok, neden öyle düşündüğü ilgilendiriyor daha çok. Avrupalı'nın burjuvası yanında bizimkilerin pek sonradan görmüşlüklerini gördüm bir de. Hele kimi okumuşlarımızın ıkeliliğine dayanamıyorum. En fenası yazamıyorum eskisi gibi, her sözcüğün büyük sorumluluğunu duyuyorum şimdi.

Gelin görün ki, ülkemden meslektaşlarım gelir, nasıl da

özlemişim, koşup varırım yüreğim ata ata, tek isteğim bir merhabadır. Birisi (yakın arkadaşımdı), “Neden fazla ilgileniyorsun benimle?” demişti. Döndüklerinde yurda yazı yazarlar, bir garsonu sözgelimi, beni gördüklerini söylemezler!...

Hasan'ın Kızı

Sonunda gelmişti, üniversiteye gidemiyordu artık, onu herkes tanıyordu. Kim vurduya getireceklerdi çocukcağızı, Hasan böyle söylüyordu. Oysa kimsenin kimseden korktuğu yoktu, öyle saklanmaya gerek görmüyorlardı. “Kim vurduya getirmek” gerilerde kalmıştı. Gün ortasında, herkesin gözü önünde saplıyor hasmının yüreğine kurşunu, sonra güle oynaya gidiyordu gideceği yere. Hasan'ın kızı öyle hızlı değildi üstelik. Öğrendiğini özümleye özümleye gelmişti o günlere bir de zorlamalı bir yönlendirme görmemişti, Hasan'ın bunca çocuğuyla tek tek uğraşacak ne zamanı vardı ne sabrı. Hasan'ın kızının bir bakıma iyi denebilecek, bir yönden de büyük eksiklik olan bir özelliği de annesinin okumasız yazmasız sayılmasıydı.

Düzenli bir öğrenim görmemişti. Çocuklarını yedirsın, içirsindi, temiz pak gezdirsın ayağı gözü sakatlanmadan büyüsünler yerterdi bir bakıma. Herkeslerde bir eksiklik yaratabilecek bu durum Hasan'ın kızının baskısız büyümesini sağlamış, kişiliğinin daha küçük yaşta gelişmesine yardımcı olmuştu.

Hasan çocuklarıyla tek tek ilgilenmemişti baba olmanın zorunlu bakımı dışında. Bir yandan eve ekmek götürme derdi, o ölçüde önemli etkin siyasa çalışmaları, bir yandan öğrenimini tamamlama çabaları onu ister istemez evden uzak tutuyordu. Karısıysa Hasan'ın, çocuklarını komşu çocukları yanında giyimlerindeki düzenlilikle, temizlikle, çevre uyumuyla hep önde, hep örnek göstermesini bilmişti. Aslında her ana baba bu duruma özen gösterirdi, yine de çok kez kimi çocuklar büyük

sorun oluyorlardı. Hasan çocuklarıyla tek tek ilgilenememişse de onlara belli yönler vermede havasıyla, çevredeki etkinliğiyle yardımcı olabilişti.

Hasan'ın kızı (en büyükleri), ülkeden ayrılmayı yeğliyordu (bu kuşakta büyüklere parmak ısırtacak denli bir yiğitlik göze çarpıyordu, özverili tutarlı bir gelişme vardı). Babasının çağrılarına olumsuz yanıtlar veriyordu. Almanya'ya gelmek ona "kaçmak" gibi geliyordu. Ama bir gün bu kanısı değişecekti, aslolan yaşamaktı, böyle diyecekti. Pisi pisine ölmenin bir anlamı yoktu. Her gün bir arada olduğu kaç can yoldaşı gözü önünde can vermişti. Çember daralıyordu, bir olanağı değerlendirmeliydi, ya ölecekti ya bir süre göze görünmeyecekti.

Baba kız Berlin tren istasyonunda kucaklaşırken kızı, yurt dışına ilk kez çıkanların merakı ve ayrıntılarıyla biraz fazla ilgilenme eğilimi onda da egemen olduğu için, babasını dikkatle süzüyordu. Millet ölüyordu ülkede, o ise kokular sürünmüş, ağızda pipo, sakal makal, dişler parıl parıl, kahkahası dünyayı tutuyor! "Babam Avrupalı olmuş" diye düşündü. Biraz yadırgamışsa da baba özlemi onu orada hoşgörülü yapmıştı.

Almanya buydu demek, bir kurşun sesi gelmiyordu bir yerden, birileri düşmüyordu yere. Ama iri mi iri atlar üstünde polis devriye geziyordu kentin ana caddelerinde. Elli kişilik bir yürüyüşün önünde ardında o oranda polis kümesi "pür dikkat"ti, ellerinde kalkan, görkemli tulumlarıyla...

Berlin caddeleri tıklım tıklımdı, duvarlarda "Türken raus", müzik, sokakta bira, sokakta sevi. Hasan'ın kızı Berlin'i, dolayısıyla Almanya'yı böyle görüyordu. Ama ille de babası!

Kulağı söyledikleriyle doluydu babasının:

"Kızım bak, gör, bir gör, dünyaya nasıl aynı geliyoruz, neden yaşıyamıyoruz aynı..."

Babası böyle söylemişti, belki de ilk sözüydü bu, ötekiler de aklındaydı bir bir, kulağına ilk fısıltısıydı, ilk zamanlarda fısıltılı konuşurdu babası. Yıllar sonra "vur patlasın çal oynasın"lı bir dünyada bulmuştu babasını, ölenler umurunda görünmüyordu, eskiden söylediklerine gülüyordu!

Birkaç günü sisler içinde geçti Hasan'ın kızının. Nerede nasıl düşüneceğini bilemiyordu, özünde yaşama karşı değildi, ama her

gün yirmi otuz kişinin can verdiği bir ülkeden gelmişti Berlin'e. Ona lüks gibi görünen her olay canını sıkıyor, lüks yaşama katıldığı sanısıyla kendini suçluyordu. Onu böyle düşündüren biraz da ülkede yerleşmiş genel bir kanıydı: Devrimci olmak kimi özveriler istiyordu kuşkusuz. Ama devrimci olmak "çile çekmek" değildi, yaşama karşı olmak değildi, sevi'ye, giyimde beğeniye, eğlenceye karşı değildi. Yaygın sanıya göre çile çekecektin, sevi ayıptı, giyme özen burjuvalıktı, eğlenmek zengin işiydi, Birinci sigarasının adı "devrimci sigarası"ydı bir zamanlar.

Adım başında bir, arkadaşlarından biriyle karşılaşacağını düşünüyordu, onlardan biriydi sanki seslenen, belli belirsiz, arkadan, yandan, uzaktan, "kaçak" diyor gibiydi. Babasına açıyordu düşüncesini, yanıt "hah hah hah!"dı. Bu nasıl şeydi, yıllar yılı özlemini çektiği bir baba, nasıl olurdu, söze dönüştürmek istemiyordu! Dokuz kardeşe o bakıyordu, kazık kadar kız olmuştu, tüm gereksinimlerini baba karşılıyordu, annesinin de!... "Annem" dedi, "zavallı annem", tek dünyası oturduğu kentin oturduğu mahallesiydi. Her gün elleri sularla ılaçlı, elleri soğan kokusu, bıçak kesiği. Neden "gel" demez, "gör bir kez şu Avrupa denen yeri." On baş nüfusa bakıyorsun, iyi, bakmaya bakıyorsun, iyi de insan salt yiyen midir, salt giyen mi? Anam bir kadındır eskiden daha çok sevdiğim babam, o bir insandır. Kendi İstanbul'da iki kardeşi Ankara üniversitelerindeydiler, geri kalan da ilk, orta ve liseliydiler. Bir kuruluş bile bunca gideri zor sağlardı, bu yönden babasına acıyordu. "Acaba," dedi "babam bu nedenle mi eski babam değil?" Evlad-ı ıyal deyip salt evine ekmek götüren babaların dünyaya bakışları böyle mi oluyordu! Benim babam ipin ucunu bu bakımdan kaçırmış olamaz mıydı? Babasına acımaya başlamıştı, "İnsana geri adım attıran şeye lanet olsun!" dedi mırıldanarak. O anda kahve içiyordu büyükçe bir kahvede. İmreniyordu şu insanlara bir bakıma, giyinip kuşanmışlardı, boylu poslu, güzel insanlar, kibar kibar. Ne de sevinçliydi ne de mutlu görünümlü. İkide bir dönüp arkalarına bakmıyorlardı, bir namlu ucu aramıyorlardı. Bir gün ülkemiz de böyle olacak mıydı? Büyük bir haksızlıktı, kendi şurada gerine oturma kahve içerken... Durup dururken ölmek neye yarardı? Ama bir kaçışı savunmak her zaman olabilirdi. Bir de kahve açacakmış, ayakları patenli kızlar, sergiyeri sonra. Neden

açmasındı ki, açsındı ama amaç neydi? O dükkânda insanlara davranışı, sonra kadınlar! Ve en önemlisi babam, eski babam, eskinin üstüne sünger çeken babam!... Hasan'ın kızı bir ay kaldıktan sonra Berlin'de, babasına bir mektup bırakarak döndü Türkiye'ye.

Hasan mektubu görünce masada ve kendine danışmadan, haber vermeden, ayrıldığına kızının pek şaşırdı, sonra çok kızdı, mektubu ikinci kez okuyunca bir de "Geri zekâlı, manyak!" diye bağırdı.

Mektup şöyleydi:

"Baba,

Sizin el bana yaramadı, sizin el sizin olsun. Niye dersen babacığım, ben Türkiye'deki babamı istemiştim, Türkiye'deki babamı özlemiştim ve bana kızma babacığım ben Türkiye'de ki babamı seviyorum. Avrupa bu muydu babayı kızından, daha doğrusu kızı babadan ayıran!...

Anımsar mısın, bir gün sen yokmuşsun evde, gece ve ben bir türlü uyuyamıyormuşum, babam yok evde diye. "Evde, işte yatıyor" diyormuş annem. "Hayır," diyormuşum, "olsaydı evde şimdi horlardı." Annem "Evde baban, yeni yattı, şimdi horlar" diyormuş ve horlaya horlaya sesi kısılmış o gece annemin. Ben o gün evde olmayan ama öteki günlerde, hep horlayan babamı istiyorum babacığım. Az kazan, az harcayalım, ama gönlümüzce olsun, bize yakın olanı, biz olanı. Biz Türkiye'de her an birbirine gidip gelen, bir bütün olan, böyle olduğu için var olan, olmazsa eksik olan, yok olan bir bileşik kap gibiydik. Birimizden diğerine gidip gelen şey durmuş gibi şimdi. Avrupa bu mu demek sence babacığım ya da ben mi böyle yorumluyorum? Bizler için çok didiniyorsun görüyoruz. Türkiye'deyken de öyleydin. Ama önemli bir ayrım var 'seve seve'liğin yerini 'zorsuna zorsuna'lık almış ve giderek 'her şeye karşın'a dönüşmüş; amaca varmak için yasallaştırmışsın kimi şeyleri. Para bunca ödün için değer miydi babacığım, seni, sen olmaktan uzaklaştıran, geçmişini unutturan? Biraz da kolayına gelmiş sanırım, sorumsuzluk, örgüt uğruna ve giderek insanlık uğruna özveride bulunmanın güçlüğü ve o ölçüde de bir iç rahatlığı, güzelliği olduğunu yaşadın, bilirsin.

Çalışmanın, ilginin hızı, dozu azalabilir, bir süre durabilir de, ama geri gitmek nasıl olur aklım almıyor babacığım. Ve bunca yürüdüğün yolun Berlin noktasında durup da "Boşa çığnemişim

yalan dünyayı” diye bir türkü tutturman!...

Gittiği yoldan geri dönen tek kişi değilsin, ülkemizde sayılamayacak kadar çok. Acaba diyorum Almanya’ya gelmeseydin diyorum, bu iş yine de başına gelir miydi?

Dön babacığım, bir pantolonla dön, bir ceketle, yine birlikte yürüyelim, eve döndüğümüzde bir tas çorbamız olmasa bile. Dön baba, yuvana dön, o eski, o yoksul, o güzel yuvana.”

Kızın Asuman

Odam Kireç Tutmuyor

Yıllar var ki böyle bir bahçede çimenlerin üstüne otura basa; her üstüne basıla bir çiçeğin ağır ağır doğrulmasına; havada uçan yerde yürüyen böceklerin arasında ikide bir biçim değiştiren bulutlara baka baka; otların güneşte çitirtisini yelde hışirtisini duya duya; ayaklarımı alabildiğine, gere uzata yatmamıştım. “Kursak kavurgasını ister” derler, çayır çimen yatağımdı çocukluğumda. Şimdi kalksam varsam oraya aynı hazzı duyar mıyım? Başkalarını bilemem, ben her yaşadığımı sevdim. Bakıyorum da bu uzun filmin bir karesini bile kesip atamıyorum, yoksa geri kalan ben olmazmışım gibi geliyor bana. Paris’in Şanzelize’sinde, Berlin’in Kudam’ında gezen çocukları kıskanmıyorum, benim elli yaşlarda gördüğümü onlar daha büyümeden yaşıyorlar. Ve onların beni anlayacaklarını sanmıyorum, ben onları anlıyorum. Onlar bizim köyün bağlarını görseler sözgelimi yaşasalar bile sevebilirler mi? Orada bağın birinde:

*“Odam kireç tutmuyor suyunu katmayınca
Sevda baştan gitmiyor sarılıp yatmayınca”*

diye inleyen bir ezgi ne söyler onlara? Sabahın kırağısından kurtulup çevreye yayılan gülüzümü kokusu yavşan kekik kokularını da yanına alarak burnumuzu şöyle bir sıyrıp geçer. Sapından tutup da ağzımıza sarkıttığımız salkımdan çıkan o koku sonra sese dönüşür. Bir başka yerde olmaz mı bu iş, sözgelimi şu bahçede? Olmaz, diyelim ki toprak tutsun, hava tutsun, haydi güneş, ya çocukluğunuz? Penceresi damdan bir baş sığmaz, öküzüyle ineğiyle, insanıyla ve kandiliyle tek odalı evler yok şimdi. Ezginin yerini

traktör sesi almıştır; gülüzümü kokusu benzinden, mazottan kokmaz olmuştur. “Kaç paralık adamsın?” diyor şimdi insan insana. Ama ben yaşadığımı seviyorum, bağ budanırdı sözgelimi hep birlikte, köyün tam çalışanları bugün benim bağımdaydı yarın senin. Bağ bellenirdi öyle, üzüm toplanırdı. Bulgur da öyle çekilirdi, kerpiç dökülürdü öyle. Şimdiyse “para” diyor benim köyün insanı, “para.” Kağnılar gıcırdadı mı bir yol (bağ dedim de) bağ yollarında ardı hiç gelmeyecekmiş gibi, karşıdan kim göründüyse bildik bilmedik “dur” der, durdurur kağnyı, dayağı okun altına diker: “Buyur üzüm ye!” der.

Koşar kağnının gerisine, avuçlarına alabildiğince doldurur üzümü:

“Buyur çekinme!”

Her evin avlusunda sıkma aygıtı vardır, leğen leğen sıra taşınır küplere.

Günlerce (haftalar da sürebilir) üzüm sıkar, üzüm çiğner, sıra içer köy.

Sonra sıcak bir pekmez kokusu sarar havayı. Ardından bir hışırtı, hangi eve girsen, hangi eve varsan, şaraba kesmiştir köy.

Bulgur çekerlerdi kızlar, bir gün senin bir gün benim. Ve biz on-on iki yaşlarında delikanlı, türkü söyleriz bulgur çekilen evlerde, sonra kızlar, bir biz bir onlar. Şimdi bulguru makinalar öğütüyor, ama onlar türkü söylemiyor...

Ben şimdi kitap okuyorum sözde. Berlin’de bir yazlık bahçede köyü düşünüyorum kitap okuyarak. Metin’i dinledim duygulandım, utandım da. Günde üç kez gördüğüm adamı burada Berlin’de tanıyorum. Sonra yine kendim, kızım yıllardır tek başına, okumaya, “adam olma”ya çalışıyor, anasız babasız. Şu kitabı da bir türlü bitiremedim, açıyorum sayfayı elli yıllık önüme seriliyor, kendimi buluyorum noktasında, virgülünde:

“Dikkatim uyandıktan sonra düşmanlarımin varlığını keşfetmem de pek güç olmadı. İlk çalıştığım alanda, sonra da düşüp kalktığımız çevrelerde... Kimi, kendini bana karşı borçlu sayıyordu, kimini ben minnet altında bırakmış oluyordum. Aslında bütün bunlar düzenin bir parçasıydı, ben de pek üzülmemiştim bunu keşfettiğimde. Oysa pek az tanıdığım ya da hiç tanımadığım kişiler arasında düşmanlarım olabileceğini kabullenmem pek güç,

pek acılı oldu. En çok düşmanlığı, kendilerini tanımadığım kim-selerden, beni pek uzaktan tanıyanlardan görüyordum. Herhalde yoğun yaşamamdan, kendimi serbestçe saadetin kucağına bırakmamdan şüpheleniyorlardı, bağışlanmaz bir şeydir bu. Başarı havası belli bir biçimde açığa vurulursa bir eşeği bile kudurtabilir. Öte yandan hayatım ağzına kadar dolu geçiyordu...”

Nasıl kendimi bulmam okuduklarımda, çevremdekilerin tavrı, sevgisizliği, acımasızlığı bir yana, yine yabancılar polisinden bir mektup. “Hayatım ağzıma kadar dolu geçiyor...” Bir gün sigortadan mektup, bir gün vergi bürosundan, bir gün yerel polisten, iş bulma kurumu, elektrik idaresi, ev sahibi, banka, doktor, şimdi de işte yabancılar polisinden, “Bir ay içinde terk et Almanya’yı, sen gitmezsen biz göndermesini biliriz!” Karşı yazı, avukat, mahkeme...

Boş ver, şu kitabı bitirmeliyim bugün:

“Sevgiden de, günahsız yaşamadan da umudumu kesince baktım ki sevginin pekâlâ yerini tutabilecek, kahkahaları susturacak, sessizliği sağlayacak ve bütün bunların üstünde insanı ölümsüzleştirecek bir tek şey kalıyor: Vur patlasın, çal oynasın yaşamak...”

Yazara göre Hasan haklıydı öyleyse!

Biraz öteme bir kuş kondu, adını bilmiyorum, şu sabaha doğru, bir de akşamüstü Berlin havasını dolduran, ılık çalan, hıçkıran, fısıldayan, iç çeken, çığırışan kuşlardan, gagası portakal rengi, karakargadan küçük. Karga bizim köyün kavaklarında sürü sürü, şimdi şu anda çıglık çığlığa uçuştular kavaklardan, süzöldüler gök boşluğuna.

Bir kum eleği görüntülü, kıvrılarak sonra döndüler geldiler aynı yere, çıt yok şimdi şu anda. Ve kavakların hemen altında bostanda bir inek, yer yer kökü kalan lahanaları kemirmekte. Kuyruğunu sallıyor durmadan, yukarlarda bir sürü karganın çığlığı, suskunluğu umurunda değil. Tek şey lahananın kökü biraz sonra da susayacak. Ötede elli adım, pınara varacak, şimdi tek şey su. Ben çocukluğumun bittiğini anlamıştım o pınarda, yaşıım on ya da on ikiydi. Taşın üstünde (önce sırtını gördüm sular sızıyordu kalçasına doğru) oturuyordu, birden döndü göğsünün üstünde su domur domurdu, aldırmiyordu. Sakınsın istiyordum, biraz bozularak uzaklaştım oradan. O kavakları, o kargaları, o ineği, o pınarı, o taşı görmek istediğimi söylemiyorum kimseye, gülerler diye korkuyorum.

Başımı Alıp Gidemedim

“Yeter yattığınız heey! Haydi haydi!...”

Bir bir oyuna kaldırıyordu bizi Naime Hanım.

“Kaset koy Sümer, görevini bil. Buraya düşünmeye gelmedik arpacı kumruları gibi, haydi!...”

Teyple birlikte içimizde bir hopurtudur başladı:

“Oy bahçenize ben giremedim yavrum

Gazelden oy oy gazelden oy...”

Biraz önce tek tek ya da küme küme dertlenip dururken şimdi bir şıkırtıdır başlamıştı. Müzik böyle birden değiştirir miydi insanı ya da teypteki ses bir bahane miydi? Unutmak istiyorduk, neyi? Sözelimi ben köydeyim biraz önce. Hasan kendisiyle kavgaya veriyordu, kızı haksızdı hem de saygısız. Metin düşünmeyi bir yaşam biçimi yapmıştı. İnsanları sevmek genel bir kavram mıydı, sözelimi şurada kaç kişiydik ve bir bir insanları seviyorduk. Orhan'ı bir sorun olmadığı için mi seviyorduk, “şiddetle” karşı olduğumuz kimi şeyleri onda görmediğimiz için mi, bir tablosunu sever gibi mi yani? Sümer'le konuşuyordum, zaman zaman birlikte olmaktan hoşlanıyordum, Yüksel'le de, Hasan'la da. İnsan kendini seviyordu, Metin'i kendime daha yakın buluyordum. İnsanda bir çağrışım uyandırmalıydı kişi, sevgi böyle doğuyordu görünüşe göre. Bir bakış, bir tavır sevimli ya da sevimsiz gelebiliyordu insana. Bir bakış, bir tavır sizde bir çağrışım uyandırmışsa daha önce yaşadığınız, sevdiğiniz bir zaman bölümünü, bir nesneyi düşündürmüştür ya da bilinçaltı bir titreşim.

Akçay'ın her bakışı bende tel düzeni bozuk bir sazdan çıkan ses

gibi batıcıydı, Engin'de biraz öyle. Naime Hanım'ın davranışlarında genel bir iyilik vardı, ince eleyip sık dokumuyordu insanı, gönlü rahat olmanın bir yolu da buydu belki. Öyle miydi, öyle olsaydı yüzündeki yorgunluk, onda sezilen genel küskünlük nedendi? Bir yaşamı ne ölçüde paylaşmıştık bunlarla? Karşılaştıkça merhaba diyorduk, genel yargılarımızı, dünya görüşümüzü az çok biliyorduk. Yaşamın Berlin dilimini gönlümüzce, ayrı ayrı yaşıyorduk, bir duvarcı ustasının yan yana getirdiği dokuları ayrı taşlar gibiydik.

Kasetteki ses yandaki bahçelerin küçük şirin evlerine ulaşıyordu, arada bir dönüp bakıyorlardı Almanlar.

*"Oy başım alıp gidemedim yavrum
Güzelden oy oy güzelden oy..."*

Bakıyordum, oynarken bile yüzlerimiz gergindi, çizgiler sert ve derin. Perdeleri kapalı bir pencere köşesinden güneşli bahçeye bakar gibiydik. İnge'de ise tersiydi, kendini kapıp koyvermişti. Bizi böyle kaskatı yapan neydi, soluduğumuz hava mıydı, yüzyılların izi mi, koşullar ya da geleceğe güvensizlik? İnge'ye imreniyordum, gelecek güvencesi güzeldi elbette. Günü gününe yaşamak yüksek tekniğin yaşama yansıması olacaktı, peki umut neresindeydi, onun zaman zaman yüze çıkan sevinci? İnsan için miydi teknik yoksa teknik insanı bir ahtapot gibi sarmış olmasındı?

Yıldız Almanya'daki kadınıımızdı, onu oynuyordu, hem Türktü hem Alman.

Yelda'ysa Nişantaşı'lı, Şişli'li, belki de Etiler'li ya da Yenışehir'liydi...

Belki de hiçbiri değildi. Sıkıntımız, yüzümüzdeki sertlik, katılgımız yeri değiştirilen bir bitki ya da canlıdaki gelişme bozukluğuydu. Yerimizi yadırgıyorduk, kökümüzdeki uçlar besinini bulamıyordu...

Biraz dönmüş, yerime uzanmıştım sonra. Şaşılacak yoğunlukta bir sinir yorgunluğu duyuyordum. Müziği gönlümce söylüyordum içimden:

*"Oy başım alıp gidemedim yavrum
Berlin'den oy oy Berlin'den oy..."*

Gitmek isteyip de gidememek neydi? Ben Berlin polisi gibi

düşünmüyordum, yararlı çalışmalar yaptığıma inanıyordum. Federal Almanya'ya neden zararlı olacaktım?

Ayrıca bir bildiğim vardı, bir beklediğim. Bir bahar gelsindi bağlasalar durmazdım. Şu kış geçsin aradan diyordum, bahar gelsin bir.

Ben Vatana Vatan mı Derim

Hasan her fırsatta kızına olan öfkesini belli ediyordu. Onu nankörlükle suçluyordu, kendini anlamadığına inanıyordu. Öteki çocukları da aynıydı ona göre.

Hasan'ı dinleyen Metin'le benim şimdi. Kızının ona Türkiye'ye dönmesi için yaptığı çağrısı söylemişti önce, mektubu okumuştum. "Sen ne dedin?" dedi Metin, "Mektuba yanıt verdin mi?" Hasan kızdı birden:

"Bırak şu manyağı!"

"Hiç de manyak değil, akıllıca şeyler söylemiş tam tersine!"

Hasan'la tartışmanın bir yararı olmadığını bildiği halde Metin, dayanamamış, kızını Hasan'a karşı savunmuştu. Mektupta hiç de yabana atılmayacak "düşünceler" görmüştü. En azından "Avrupa görme isteği"ni kafasından iteleyerek ve ölünebileceği olasılığına da aldırmadan ülkeye dönmek küçümsenecek, suçlanacak bir tutum olmasa gerek, bir de yirmilerde olunca bu kız!...

Hasan hırçınlığını sürdürüyordu:

"Para için değiştiğimi düşünüyor. Para için değişmedim, para kazandıkça değiştim değiştimse, paranın doğasında değişmek ayrı şey çünkü. Paranın satınalma gücüne uydun mu bir "daha güç, daha güç!" hızına kaptırıyorsun kendini. Bu hızın bir faturası olacak elbette. Ama ben para kazanmak için para kazanma yolları aramaya başlamadım önce. Çıkış noktam Türkiye idi, biz Türkiye'de çok ucuza harcıyorduk kendimizi. Bir amaç uğruna ölmek sıradan bir olaydı. Ölüm geride kalanlara ne ölçüde yararlıydı, değişen neydi? Şimdiyse duraksamadan söylüyorum ben Almanya'da öğrendim ölmenin anlamsızlığını, yaşamının

güzelliğini, elbette bir süre Türkiyeliliğimi sürdürdükten sonra. Yaşamak istiyorum, güzel yaşamak, onun için de para gerek. Ben parayı kazanırken de haz duyuyorum; dükkânımı bu yüzden seviyorum; kahveyi, sergiyerini açmak isteyişim bu yüzden.”

Biz Hasan’ı dinlerken biraz ötede Ünal’ın elini kolunu sallaya sallaya bir şeyler söylediğini gördük. Bu bahçede Ünal ilk kez konuşuyordu normalde “evet”, “hayır”dan başka bir şey söylemiyor, hep gülümsüyordu. Şimdiyse konuşuyordu işte, merak ettik kulak verdik. Bu başarı Akçay’ın olmalıydı, ne yapmış etmiş konuşturmuştu sonunda. Sevgi her tümcesini noktalıyorcasına Ünal’a baş sallıyordu. Kimi uzanmıştı yan üstü, kimi bağdaş kurmuş onu dinliyordu. Ercan “ya”, “tabii”, “elbette” diyordu, sırasını şaşırmadan yineliyordu. Sonra Hasan ayrımına vardı, konuşmasını kesti.

“Büyük bir yanlışlık var bu işte” diyordu Ünal. “Yükledikleri suçu ben işlemedim” diye ekledi ve konuşmasını (buna konuşma da denmez çok kısaydı çünkü) sürdürdü.

“Söylediklerine ben karşıyım bir defa, ben adam öldürmedim, ‘sensin de sensin’ deyip duruyorlar. Ben değilim, neden dersiniz, benim silahım adam öldürmez, adamı adam yapar, benim silahım beyindir çünkü. Bilinç olmadan el çalışır mı, bilinç olmadan el çalışmasını sürdürür mü?...”

Ünal konuşmasını burada kesti, ağzını bir daha açmadı; söylediklerine bile pişman olmuş bir hali vardı. Bu durumdan en çok memnun olan da Hasan’dı, hiç ara vermemiş gibi sözünü sürdürdü:

“Kızım; ‘Az kazan az harcayalım, gönlümüzce olsun ama’ diyor. Bana yoksulluğu öneriyor ve yoksulluğun daha namuslu olacağını öğütüyor aklınca, ‘Yuvana dön!’ diyor sonra. Türkiye’de küçük bir memurdum, çevremdekilere bakarak para bana önemli görünürdü. Ama ayda bir kez olsun kaldığım yerden bir başka kente gidemezdim, bayağı yıkım olurdu.

Şimdi Berlin’den kalkıp İspanya’ya uçuyorum, İsviçre’ye, İstanbul’dan Yalova’ya gider gibi. Yurt özlemi mi, güldürmeyin beni! İşin doğrusu nedir bilir misiniz, Almanya’da kazanacaksınız, Türkiye’de yiyeceksin. Ben öyle yapacağım bundan sonra. Çocuklarım anlayacaklar bir gün beni, kızım da, şimdi o el kesesinden ağalık ediyor!”

Hasan'la tartışmanın gereksizliğini biliyorduk, uyarırsın bir konuda "haklısın", "elbette" der, biraz sonra bakarsın eski yanlışlığını sürdürürdü.

Hasan'ı ciddiye almıyorsan dinleyeceksin. Söylediklerinde gerçek payı vardı, ama düşünceleri tutarsızdı.

"Sonra bir olanak geçmiş elime, yıllar yılı Almanya'dayım, dükkânım var, kahvem olacak, sergiyerim, daha çok kazanacağım elbette, daha rahat, daha iyi yaşayacağım. 'Nerede karnın doryarsa orası vatan' demişler."

"Öyle midir?"

Metin dayanamamıştı, sormadan edemedi.

"Öyledir elbette, ben vatana vatan mı derim, vatan benim olmayınca (Hasan gülererek söylüyordu).

Ben de girdim araya:

"Bir halk ozanından çağrışımla yola çıkıyorsun, anladık da, ama güzellik insanlığın ortak malıdır bir yerde. Madrid'de sıkı sıkı korunan Guernika'da benim de payım vardır, yurdumuzun kimi zenginliklerinde hakkım olması gerektiği gibi. Hasan bunu demek istiyor sanırım. Yurt dışında çalışmanın olumsuzluğunu söylemek istemiyorum, ama oraları yurt edinmek bana güzel görünmüyor. Bir de dönmek için bir engel yoksa, zorunlu değilsen kalmaya yani kızının çağrısına uymalısın, şimdi değilse bile ilerde."

Hasan sözümü kesecekti "Bir dakika," dedim, "insan ölümün üstüne çok zor yürür, başka çıkar bir yol yoksa ve bu ölüm 'pisi pisine' değildir, en azından öyle bilir kişi. Yanlış ölüm seçmek vardır bir de, onu söylemek istiyorsan (Hasan'a bakıyordum) o ayrı bir konudur ve senin bir kuruntun olmalıdır. Sen çalışmalarında ölümü göze almış değildin, gereği de yoktu üstelik senin için. Sokakta adam öldürmelerden söz ediyorsan bunun pek bir ölçüsü yoktu, hiçbir siyasağa bağlı olmayan kişiler de öldürülüyordu bir dönemde."

Araya girdiğime bin pişman oldum, konuştu da konuştu Hasan, Metin arada bir gözüne bakıyor, gülümsüyordu.

Bu kez de o dayanamadı ama:

"Bir yanlışlı düzeltmek istiyorum."

Metin bana bakarak konuşuyordu:

"Ölüm, ölüm! Denir durur, kim ölmek ister kuzum! Her ölümle

yüzyüzeliğin içinde yaşama sevincinin bir gayreti vardır bir defa: Savaşımelerde ölmek, savaşlarda ölmekten daha anlamlıdır; birinde bilinç vardır, birindeyse zorunluluk. Yeter ki aklın, deneyimin kılavuzluğu yitirilmesin. Bir başka şey de, sözelimi birkaç kez ölüm yokladı beni, sonradan anlıyordum bunu: Anında nasıl anlamadımsa ölseydim yine anlamayacaktım, ölen bilmez öldüğünü hiçbir zaman. Bir anlamda ölüm geride kalanlar için söz konusudur.”

Gözlerini Hasan’a dikti Metin:

“Sözüm şimdi sana Hasan, ‘bir amaç uğruna ölüm’ ne senin için söz konusuydu ne benim için. O zaman dünyada hiçbir şey yapılamaz, ‘belki öldürölürüm’ korkusuyla. Bir başka konu da yaşamının güzelliğinin ille de paraya bağılı olmadığıdır. Duymuşsundur şu Berlin’de yaşamından haz duymayan on binlerce kişi vardır, bu nedenle tedavi görmektedir ve çoğunun hiçbir ekonomik sıkıntısı yoktur. Paranın getirdikleri yanında bir sürü de götördüklerini görüyoruz.”

Baharın Çiğdem Kokusu

Metin'le Hasan'ı orada bıraktım. Bu güzel havada daha bir başka yer görmek istiyor insan. Güneşin bu denli yararlı, böylesine iksiri güzelin ve ancak ucunu gösterdiği bu ülkeyi neden seçerler diye şaşıyorsun. Ama bir yolunu bulduklarını görüyorsun, Las Palmas mı, Rimini mi, Bodrum mu olabilir, ubanla bir durak sonrasında inercesine gidip gidip geliyorlar.

İnge uzaktan bağırdı:

"Sıkıldın mı?"

"Şimdi Marmaris'te olmayı isterdim."

"Bir gün birlikte gidelim."

"Beni de alın" dedi Yıldız gülerek.

"Sen," dedim, "burayı daha çok seviyorsun."

"Sen öyle bil, bir de gel içime sor."

Naime Hanım söze karıştı:

"Yurt gibi var mı dünyada, bugün buradayız sen bakma, sonunda gideceğimiz yer orası."

Önümde hortum kıvrım kıvrımdı, sararmış çimenlerin üstünde bir ayıp gibi duruyordu. Gidip musluğu açtım, hortum bir deli tay gibi zıplamaya başladı. Oldum olası severim sulama işini, can çekişen birini diriltmek gibi bir şey bu. Önce önümdeki erik ağacına sıktım suyu, bir parmağımı hortumun yarı ağzına kapadığımda su daha bir güçlü fışkırıyordu. Bir anda yapraklar yürek biçimi gümüş kolyeler gibi parıldamaya başladı. Berlin'e ilk geldiğim günlerde Selendorf okullarından birine giderken de aynı parıltıyı görmüştüm. Bir orman-parkın içinden geçiliyordu ve

yağmur yağıyordu. Yeşilin her tonu yapraktan sızan yağmur aynı renge bürünüyordu. Bakanlık yetkilisinin son tavrını gördüğümde yapraktan sızan bu yağmuru anımsamıştım. “Siz,” demişti yetkili, göreve başladıktan bir ay sonra, üç okulda altı sınıfa derse gidiyordum, “bizde bunca yıldır yer eden bir kanıyı değiştirdiniz.”

Türkiyeli on beş on altı yaşlarındaki öğrencilere Türkçe ve Türk kültürü dersleri veriyordum. Çocuklar okul yönetimine büyük sorun çıkarıyorlardı.

“Biz,” diyordu yetkili, “Türkçe’yle bir yere varılamıyacağınızı sanıyorduk,” ve ekliyordu, “sizi müfettiş yapacağız.”

Hükümet değişmiş yetkili değişmemişti, ama tutumu değişmişti, sonra da görevime son vermişlerdi.

“Hep aynı şeyleri suluyorsun deminden beri!”

Engin’di, ben bakanlık yetkilisini düşünürken tam, onun adına iyi olmamıştı.

“Ya, sahi öyle mi yapmışım?” dedim ve sulamayı sürdürdüm.

Ben ülke adına konuşuyor olup da kendisi için davrananlardan hoşlanmıyorum.

Sonra Akçay geldi yanıma, “Kolay gelsin,” dedi, “ne oldu şu senin oturma izni sorunun kuzum, daha bir sonuç alamadın mı?”

“Daha alamadım” dedim.

“Duyduğuma göre pasaportundaki bir damgadan işkilleniyormuş polis.”

“Ne damgasıymış?” dedim sesimi yükselterek.

“Pasaportunda Sofya damgası varmış!”

“Pasaportumda” dedim, “Zürih de var, Paris, Barselona, Belçika, Hollanda ve bol bol da DDR var, Prag var... Neden Sofya’ya takmış aklını polis? İlişki bir yere gitmekse eğer?...”

“Ben duyduğumu söylüyorum.”

“Hep de sen duyuyorsun!”

Yüzünün derisi gerildi birden.

“Şu bizim kimi insanlara acıyorum!” dedim acınarak.

“Neden?” dedi Akçay, gülümsüyordu.

Hortumu dalların en ucuna tuttum:

“Avrupa! Avrupa! Diye bir cennet yaratmışlar kafalarında, özgürlük mü Avrupa’da, demokrasi mi Avrupa’da, kişiyi nelerle suçluyorlar görüyorsun!”

“Öyle tabii, Avrupa öyledir.”

Akçay dönüp gidince hortumu havaya tuttum bu kez de, su mavi-mor karışımı toz biçimli aşağılara yağmaya başladı, bir sevinç duydum. Yerini bulsun ya da bulmasın “gaibe ihtar!” diyerek bir güzel sövdüm. En küçük köy bakkallarında bile Bulgar peyniri, kaşkaval gördüm; Varna. Burgaz’da deniz zamanı otellerin belki yarısını Almanların doldurduğunu duydum, sonra “Sofya damgası!” Posta şefinin yanıtında da bir övünç havası görmüş, şaşırmıştım. Bir öğrenci sormuştu, “Mektuplar denetlenir miymiş?” Sıkılmıştım, böyle soru mu olurdu! “Sosyalist ülkelere giden gelenler hariç, hayır!” demişti şef.

Dönüp baktım arkadaşlara, bahçede tek başınaymışım gibi geldi bana. Bir tümseğe iliştim, hortumdan çıkan basınçlı su tıkanan solunum borumu yıkıyordu sanki, derin bir soluk aldım.

En iyisi bir an önce gitmekti. Neden baharı bekliyordum, salt hava mıydı beni buralarda tutan. Orada, bizim elde kar yağıyorsa diz boyu, burada da yağmur yağıyordu. Bizim yağmur bir başka mıydı, bana mı öyle geliyordu.

Hele o güneş, o koku, toprak kokusu, kardan sonra da, doludan sonra da.

Baharın çiğdem kokusunu benim doğduğum köyden başka dünyanın hiç bir yerinde duyamazsınız, göremezsiniz.

Bahar geldi mi bir tür damlar boşalır köyde, bizim köyün insanları hep yoksuldu, sevinçleri de üzüntüleri de birdi. Güneş ve çiğdem kokusu sarardı çevreyi. Kanlılar, kinliler barışırdı, güneş de çiğdem de herkesindi çünkü mülkiyet duygusunun hapı yuttuğu tek unsur güneş ve çiğdemdi.

Her kafadan bir ses gelirdi, kimi bağırır, kimi fısıldar, kimse kimseye neden bağırıldığını sormazdı. Sevinç ortaktı çünkü güneş ortaktı. Köyün muhtarı da katılırdı, bekçisi de, nerede o het-hütler köy odasında, her şey kediye dönerdi. Döner miydi güneş doğduğunda, çiğdem açtığında her şey sanki?

“Bakıyorum da bir saattir aynı yere sıkıyorsunuz suyu, başka şey düşündüğünüz öyle belli ki!”

Bu kadını bir türlü anlayamıyorum, bir Alman için aynı şeyi söyleyemem, açıktır o, ne istediğini belli eder, etmez söyler. Korkusuzdur, ne düşündüğün umurunda değil. Yelda Nişantaş’lı, uygar,

çağdaş, öğrenimi yüksek. İyi ama nedir onda aksayan? Hem istiyor hem istemiyor, hem söylüyor hem söylemiyor, hem bencil hem bizcil, hem açık hem kapalı, hem gelenekçi hem başkaldıran...

"Ben burada daha çok 'geçmiş zaman'ı kullanıyorum, 'di'li geçmiş' ya da 'mişli geçmiş' önemli değil."

"Bir de 'bugün' var ama."

"Geçmiş çok açık, en azından bana öyle görünüyor. Bugünse bulanık, sözgelimi siz bana biraz sisler içinde görünüyorsunuz."

"Size göre öyle olabilir, çevremde ben bir sis görmüyorum."

Naime Hanım geldi yanımıza, gülüyordu:

"Neler konuşuyorsunuz öyle?"

"Kerem Bey benim sisler içinde olduğumu söylüyor, nasıl bir sis bu?"

Naime Hanım kakhahayla güldü:

"Anlaşmayı neden anlamazlığa çevirirsiniz anlamam, şu güzel günde güzel güzel konuşmak varken!"

Uzandı, hortumu aldı elimden:

"Hadi gelin termosta kahve var, birer kahve içelim, orada konuşursunuz."

Yelda bakıp bakıp gülümsüyordu, İnge de. Yıldız da Hasan'la konuşuyordu, "Evliliğimiz beş yıl sürdü kocamla" diyordu. "Rimini'ye gitmiştik bir deniz mevsiminde. Akşamları eğlence yerlerine gidiyorduk, bir gün bana 'ayrı ayrı yerlerde eğlenelim' demesin mi! Önce anlamadım, nice sonra 'vay pezevenk' demişim düşünürken. Avrupa'da bir kadının eğlence yerine gitmesinde, gönlünce eğlenmesinde o gece ya da daha sonra biriyle ilişki kurma anlamı yatar!" Hasan'ın koluna vuruyordu, "Herif kendi serbestliği hatırına beni başkalarının kucağına itiyor, bu mühendis, Avrupalılaştırmış adam!..."

Daha önce anlatmıştı Hasan, "Ben," demişti "Yıldız'la tanıştıktan sonra öteki kadınlara bakmaz oldum ('sen' demişti gülüşmüştük), ama bir yandan da o, eski tanıdıklarından kimiyle olan ilişkilerini uzun zaman sürdürdü. Alman, genelinde hemen keser, Türk zaten öyle, ya Yıldız kim peki?"

Yüksel yüzüstü yattı, yerden gözlemlediği kimi şeyleri anlatıyordu, sonra gözleri Yelda'ya takıldı, ona göre Yelda ne olduğunu pek de fazla düşünmediği "iyi"den, "güzel"den yanaydı, aslında herkes

öyle söylüyordu, ama “iyi” ve “güzel” göreceydi. İnge de öyleydi, ama İnge ne istediğini, ne söylediğini biliyordu. Yelda da biliyordu, ama Yelda ikircikliydi. Yıldız kapıp koyvermişti kendini, güdüleliydi ona yön veren. Kocasına gereğinden fazla bağlı kalmasından pişmandı, acısını çıkartmak istiyordu. Ona göre kadın özgürlüğü salt cinsel ilişkiye dönüşmüştü. Bu yüzden de tüm konuşmaları bu ilişki üstüneydi.

İnge bir Alman'dı, bu yüzden davranışlarında rahattı, kaçamak nedir bilmiyordu, Almanlığından mı geliyordu bu? Geçim kaygısı yoktu İnge'nin, mesleği doyuruyordu onu, evli de değildi, geleceği güvenceliydi. Kendini çevresine gizlemiyordu bu yüzden.

Güven duygusu insanı günlük yaşama götürmüyor muydu, birine bağlılık, birini sevmek insan özgürlüğünü mü kısıtlardı? İyi ama aşırı özgürlük aşırı yalnızlığı doğuramaz mıydı? Sevgilerimizin derinliğinde güvensizlik yatardı demek. Yüksel'in çözümlemelerine katılamıyordum, bunca sevdiğim alışkanlıklarım bozuluyordu çünkü. Olanağın sonsuzluğu içinde asıl, insan insanı sevmeliydi, özgürlüğün sonu bencillike uzanmamalıydı.

“Bir kahve daha içer misiniz?” dedi Naime Hanım, “Şeker kaç olsun?”

Benim derdim baharla çiğdem kokusundaydı. İstanbul'da köyü özlerdim, “elin kandaysa da gel” derdi sanki bir ses, onca işimi bırakır giderdim. Giderdim gitmesine de bir gün zor kalır, gerisin geri dönerdim. Olsun gitmeliydim... “Bir kahve daha?” diyordu Naime Hanım. Yüksel'e Metin bir gözlemini anlatıyordu. Sevgi Ünal'a elinden tuttuğu bir tomar fotoğrafı gösteriyordu. Ercan “Orhan Ağabi” diye bağııyordu. Tuvaletçi Mehmet Engin'le Akçay'a fıkra anlatıyor, daha doğrusu gülmekten anlatamıyordu.

Metin piposunu temizlerken düşünüyor olmalıydı, Yüksel gözüne bakıyordu, onu tanıyor ve bekliyordu, nice sonra “Zaman geceydi” diyerek sürdürdü konuşmasını, “ama Kudam güneşli bir günde gibiydi, Kerem'le yürüyorduk. Lamba kırmızı yanıyordu ve belki kırk kişiydik, öylece durduk. Sağdan soldan tek bir araba geçmiyordu. Aramızdan biri sıyrıldı, yürüdü geçti, herkes ona bakıyordu. Bir yaşlı adam ‘yabancı!’ dedi adamın arkasından.”

Sözünün burasında durdu Metin, “Biliyor musun?” dedi Yüksel'e “Neden faşizm bir zaman Almanya'da başarıya ulaştı?”

Yüksel Metin'in gözüne baktı. Metin:

"Gecenin bir yarısında kırmızıdan geçmedikleri için" dedi.

Ben Metin'in söylediği olayı anımsamaya çalışırken Yüksel ortaya bir söz attı, o anda yanlarında oturmuştum, "Hâlâ etkisindeyim" dedi. "Neyin?" dedik Metin'le ikimiz birden. "Bir genel tuvalet var Kudam'da bilirsiniz, ufak ayakyolu için girmiştım. Yaklaşık yirmi beşer yaşlarında iki genç, erkeklik organlarını gösteriyorlardı birbirine, dönüyor bir de yandakilere doğru tutuyorlardı. Ne düşüneceğimi bilemedim, Almandılar!"

"Bolluk içinde açlık," dedi Metin, "cinsel özgürlüğün sonu!"

Bir özümsemezlikti belki ya da insanlar arasındaki belli noktalardaki dokunulmazlığın yok edilmesi... Hayvanlaşmak belki, belli duyguların ölmesi. Bir de insandaki o güzelim utanma duygusunun ortadan kalkması.

Ve Biz O Karanlığa Doğru Kayıyorduk

“Haydi tabaklarınızı getirin!”

Pastırmalı kuru fasulye mis gibi kokuyordu. Yerde yığılı tabaklardan kapalı ocağa yürüyordu.

Çevre ağaçlardan bir patırtıdır başlamıştı. Sarı gagalı sığırcık türü kuş bürümüşdü dört bir yanı; kimi şakıyor kimi ısıklık çalıyor, kimi cıvıldıyordu. Bazen bir ağıt oluyor, bir çığlık, kimi zaman bir orkestra uyumu içinde sürüp gidiyordu.

“Sonunda geldiler” dedi Orhan, dönüp baktık Muhsin Bey ile karısıydı, Orhan’ın dostları, bahçe sahipleri.

“İyi akşamlar!” diyordu Muhsin Bey, “iyi akşeller” dedi karısı kendine özgü Türkçesiyle, gülümsüyordular.

Bekledik öylece, kimimiz onlara doğru yürüdük “Hoş geldiniz” dedik, ellerini sıktık.

Muhsin Bey’in Alman karısı alevi gördü sonra ve yüzündeki gülümseme yok oldu birden:

“Aaa! Siz delirdiniz mi kuzum!” diye bir çığlık attı, “Burada ateş yakmak yasaktır.” Ve yerde kıvrılı duran hortumun kaptı ucundan, koştu musluğu açtı ve fışkıran suyu ateşe tuttu.

Tabaklar elimizde kalakalmıştık. Suyun ateşe fışkırmasıyla yoğun bir duman yükseldi. Kazan bir canlı gibi su kül ve duman altında iniltili sesler çıkarıyordu.

Sümer koştu, kazanın bir yerlerinden eli yana yana tuttu, sönmekte olan ateşin üstüne boca etti ve havaya bir de yağ, fasulye kokusu eklenmişti şimdi.

Teypte bir türkü vardı o anda:

“Bir ben mi düşmüşüm can telaşına...”

Ve kapıların açılması isteniyordu.

Metin söyleniyordu yürüyüp giderken:

“Kapılar bazen dışarı açılsın istiyoruz, bazen içeri.”

Hiç konuşmuyorduk hemen toparlandık, eşyalarımızı sırtlandık ve topluca yürüdük. Güneş batmış, bir alaca karanlık sarmıştı her yeri. Önce uzamış otlardan ve sınırlaşmış ardıçtan bir şey görmemiştik, uzaklardan çan sesleri geliyordu. Dalgın dalgın yürüyorduk, hiç konuşmuyorduk. Birden gördük yeşil-kahve karışımı bedenlerden aşılmaz bir duvar örülmüştü dört bir yanımıza sonra duvardan bir kaya kaydı sanki yuvarlandı geldi. Ünal'ın yanında durdu. Sevgi'yle eleleydiler, Sevgi'yi içeri itti. Ünal'ı çekti kendine ve “çat” diye bir ses duyduk Ünal'ın ellerinde, konuşamıyorduk bağırıyamıyorduk bir filmin son görüntüsüydük sanki durdurulmuş...

Başlarında miğferdi parlayan, iri mi iriydiler. Salt çizmeydiler, silahlarının namlu dedikleri tünel kapısı gibi geniş ve karanlıktı ve biz o karanlığa doğru kayıyorduk...

Almanya'da yaşayan ya da yaşamak zorunda kalan bir grup politik insanın; aşktan cinselliğe, siyasetten Almanya'ya, siyasi mücadele adına yapılan çalışmalardan, göç olgusuna kadar kendileri ve toplumla ilgili her türlü konuyu tartıştıkları bir roman Açılın Kapılar. Bir bahçede sabah başlayıp, günün sonunda biten ve geriye dönük anlatımlarla süren roman, roman kişilerinin bütün fikir yürütme süreçlerine okuru da dahil ederek keyifli bir okuma sunuyor.

